

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення методичної ради університету
28 серпня 2024 року,
протокол № 1.

Перша проректорка, голова методичної
ради університету, кандидатка наук з
державного управління, доцентка

_____ Ірина КОВТУН

29 серпня 2024 року

М.П.

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
з навчальної дисципліни
«ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА УКРАЇНИ»
для підготовки на першому освітньому рівні
здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра
за спеціальністю 081 Право
галузі знань 08 Право
за заочною формою навчання**

м. Хмельницький
2024

Викладач дисципліни –

професор кафедри теорії та історії держави і права, доктор історичних наук, професор

_____ Л. Л. Місінкевич

28 серпня 2024 року

Схвалено кафедрою теорії та історії держави і права

28 серпня 2024 року, протокол № 1

Завідувач кафедри _____ Л. Л. Місінкевич

28 серпня 2024 року

Декан юридичного факультету, доцент кафедри кримінального права та процесу, кандидат юридичних наук

_____ В. Захарчук

28 серпня 2024 року

Погоджено методичною радою університету 29 серпня 2024 року протокол № 1.

Голова методичної ради _____ І. Б. Ковтун

29 серпня 2024 року

ЗМІСТ

			Стор.	
1.	Структура вивчення навчальної дисципліни		–	2
	1.1.	Тематичний план навчальної дисципліни	–	2
	1.2.	Лекції	–	3
	1.3.	Семінарські заняття	–	7
	1.4.	Самостійна робота студентів	–	14
	1.5.	Індивідуальні завдання	–	48
	1.6.	Підсумковий контроль	–	81
2.	Схема нарахування балів		–	86
3.	Рекомендовані джерела		–	88
4.	Інформаційні ресурси в Інтернеті		–	98

1. Структура вивчення навчальної дисципліни

1.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Кількість годин					
		Заочна форма навчання					
		Усього	у тому числі				
			Лекції	Сем. (прак.)	Лабор.	Ін. зав.	СРС
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Тема 1. Історія держави і права України як наука і навчальна дисципліна	3	-	-	-	-	3
2.	Тема 2. Рабовласницькі державні утворення і право на території сучасної України (середина I тис. до н.е. V ст. н. е.)	3	-	-	-	-	3
3.	Тема 3. Держава і право Київської Русі у період зародження, становлення та феодальної роздробленості (VI – початок XIII ст.)	14	2	2	-	-	10
4.	Тема 4. Галицько-Волинське князівство – черговий етап розвитку української державності та права	8	-	-	-	-	8
5.	Тема 5. Українські землі під владою Литви та Польщі (кінець XIV – перша полов. XVII ст.)	8	2	2	-	-	4
6.	Тема 6. Устрій та право Запорозької Січі. Становлення української козацької держави Військо Запорозьке (1648 – 1754 рр.)	8	1	2	-	-	5
7.	Тема 7. Суспільно-політичний лад і право в західноукраїнських землях (друга половина XVII – 70-ті роки XVIII ст.)	8	1	-	-	-	7
8.	Тема 8. Суспільно-політичний устрій і право України після ліквідації української державності (кінець XVIII – XIX ст.)	8	-	-	-	-	8
9.	Тема 9. Суспільно-політичний лад і право в західноукраїнських землях наприкінці XVIII – початку XX ст.	8	2	-	-	-	6
10.	Тема 10. Суспільно-політичний лад і право в період з початку XX ст. до 1917 р.	8	-	-	-	-	8
11.	Тема 11. Українська Народна Республіка періоду Центральної Ради (березень 1917 – квітень 1918 рр.)	6	2	2	-	-	2
12.	Тема 12. Українсько-гетьманська держава (квітень – листопад 1918 р.)	6	1	-	-	-	5
13.	Тема 13. Українська Народна Республіка періоду Директорії (листопад 1918 – листопад 1920 рр.)	8	-	-	-	-	8
14.	Тема 14. Західноукраїнська Народна Республіка (1918 – 1923 рр.)	3	-	-	-	-	3
15.	Тема 15. Утворення радянської держави. Держава і право УСРР в умовах нової економічної політики (1921 – 1929 рр.)	7	-	-	-	-	7

1	2	7	1	-	-	-	6
16.	Тема 16. Держава і право України в період тоталітарно-репресивного режиму (1929 – 1940 рр.)	8	1	-	-	-	7
17.	Тема 17. Держава і право України в роки Другої світової війни (червень 1941 – 1945 рр.)	8	1	-	-	-	7
18.	Тема 18. Держава і право України у повоєнні роки і в період деєталінізації (1945 – перша половина 1960-х рр.)	8	-	-	-	-	8
19.	Тема 19. Держава і право в період уповільнення темпів суспільного розвитку, застою та перебудови (середина 1960-х років – кінець 1980-х рр.)	5	1	-	-	-	4
20.	Тема 20. Національно-державне відродження України в сучасному світі	8	1	2	-	-	5
	Усього годин	150	16	10	-	-	124

1.2. Лекції

№ з/п	Назва і план теми	Кількість Годин
1	2	3
1.	Історія держави і права як наука і навчальна дисципліна	
1.1.	Предмет історії держави і права України та її функції.	-
1.2.	Принципи і методи пізнання.	
1.3.	Роль дисципліни в професійній підготовці юриста.	
1.4.	Періодизація історії держави і права України, її джерела вив	
2.	Рабовласницькі державні утворення і право на території сучасної України (середина I тис. до н.е. – V ст. н. е.)	-
2.1.	Особливості виникнення держав Північного Причорномор'я.	
2.2.	Скіфсько-сарматське державне об'єднання.	
2.3.	Античні міста-держави Північного Причорномор'я.	
2.4.	Боспорське царство.	
3.	Держава і право Київської Русі у період зародження, становлення та феодальної роздробленості (VI – початок XIII ст.)	2
3.1.	Витоки української державності.	
3.2.	Суспільний лад Київської Русі.	
3.3.	Державний устрій: центральні органи влади, формування вищих органів управління, місцеві органи влади.	
3.4.	Джерела права Київської Русі.	
3.5.	Редакції та структура Руської Правди.	
3.6.	Цивільно-правові норми Руської Правди.	
3.7.	Кримінально-правові норми Руської Правди.	
3.8.	Процесуальні норми Руської Правди та судоустрій Київської Русі.	
4.	Галицько-Волинське князівство – черговий етап розвитку української державності та права	-
4.1.	Розпад Київської Русі: причини, наслідки. Створення Галицько-Волинського князівства.	
4.2.	Характеристика суспільного ладу Галицько-Волинського князівства.	
4.3.	Державний лад Галицько-Волинського князівства. Вищі органи влади та управління. Система місцевого управління.	
4.4.	Правова система Галицько-Волинського князівства.	

1	2	3
5.	Українські землі під владою Литви та Польщі (кінець XIV – перша половина XVII ст.)	2
5.1. 5.2. 5.3. 5.4. 5.5. 5.6.	Особливості формування та становлення Литовсько-Руської держави. Характеристика суспільно-політичного ладу Великого князівства Литовського. Прийняття, джерела і структура Литовських статутів. Основні риси цивільного права. Основні риси кримінального права. Судові органи і процесуальне право.	
6.	Устрій та право Запорозької Січі. Становлення української козацької держави Військо Запорізьке (1649 – 1764 рр.)	2
6.1. 6.2. 6.3. 6.4. 6.5. 6.6. 6.7. 6.8. 6.9. 6.10. 6.11.	Виникнення українського козацтва. Військово-політичний та адміністративно-територіальний устрій Запорізької Січі. Право і судочинство у Запорозькому низовому війську. Зміни в суспільному ладі в ході національно визвольної боротьби українського народу за свою державність. Державний устрій Української козацької держави за гетьманування Б. Хмельницького. Джерела і розвиток права Української козацької держави в 1648 – 1657 роках. Українсько-російський Переяславський договір 1654 року: юридична оцінка існуючих концепцій. Перерозподіли території України між іноземними державами. Юридичне оформлення приєднання України до Росії: українсько-російські договори другої половини XVII – XVIII ст. Звуження та ліквідація автономного устрою України. Суспільний лад козацько-гетьманської держави. Ліквідація козацького стану та законодавче закріпачення селянства. Державний устрій козацько-гетьманської держави. Характеристика права козацько-гетьманської держави.	
7.	Суспільно-політичний лад і право в західноукраїнських землях (друга половина XVII – 70-ті роки XVIII ст.)	-
7.1. 7.2. 7.3. 7.4.	Входження Правобережної України до складу Речі Посполитої. Основні риси державного устрою в другій половині XVII – XVIII ст. Основні риси суспільного ладу на західноукраїнських землях. Закріпачення селянства. Релігійний гніт. Відновлення та ліквідація козацького устрою на Правобережжі. Визвольні рухи. Право та судочинство в західноукраїнських землях.	
8.	Суспільно-політичний устрій і право України після ліквідації української державності (кінець XVIII – XIX ст.)	-
8.1. 8.2. 8.3. 8.3. 8.4. 8.5.	Територія і господарство України в XIX ст. Суспільний устрій України у складі Російської держави. Державний устрій України. Кодифікація права в Україні в першій половині XIX століття. Реформи другої половини XIX ст. у Російській державі: проведення їх на Україні. Наслідки та значення.	

9.	Суспільно-політичний лад і право в західноукраїнських землях (наприкінці XVIII – початку XX ст.)	-
9.1.	Характеристика соціально-економічного становища на західноукраїнських землях, імперські реформи.	
9.2.	Загальнодержавні органи влади й управління на українських землях.	
9.3.	Органи самоврядування в Галичині, Північній Буковині та Закарпатті у другій половині XIX ст.	
9.4.	Право та судочинство у західноукраїнських землях.	
10.	Суспільно-політичний лад і право України в період з початку XX ст. до 1917 р.	-
10.1.	Революція 1905 – 1907 рр. на Україні. Утворення та діяльність українських політичних партій.	
10.2.	Суспільний лад. Аграрна реформа П. Столипіна та її значення для України.	
10.3.	Зміни в державному ладі. Діяльність українських фракцій у Державній думі.	
10.4.	Цивільне, адміністративне та кримінальне законодавство.	
11.	Українська Народна Республіка періоду Центральної Ради (березень 1917 – квітень 1918 рр.)	1
11.1.	Відродження української держави. Універсали Центральної Ради.	
11.2.	Державно-правові відносини в УНР при формуванні органів влади.	
11.3.	Основні риси права. Конституція УНР.	
11.4.	Судова система.	
12.	Українсько-гетьманська держава (квітень – листопад 1918 р.)	1
12.1.	Встановлення гетьманату. Основні напрямки внутрішньої та зовнішньої політики П. Скоропадського.	
12.2.	Організація влади та управління в Українській державі.	
12.3.	Правова система. Закони про тимчасовий державний устрій України та Грамота до Українського народу.	
12.4.	Судова система і правоохоронні органи за гетьманської влади.	
13.	Українська Народна Республіка періоду Директорії (листопад 1918 – листопад 1920 рр.)	-
13.1.	Формування Директорії та її прихід до влади. Зовнішньополітична діяльність Директорії в умовах загострення геополітичної ситуації.	
13.2.	Основні риси державного ладу.	
13.3.	Судова система та право УНР періоду Директорії.	
14.	Західноукраїнська Народна Республіка (1918 – 1923 рр.)	-
14.1.	Розпад Австро-Угорщини і суспільно-політичне становище на західноукраїнських землях.	
14.2.	Утворення і державна розбудова ЗУНР. Ухвала про об'єднання ЗУНР та УНР 22.01.1919 р.	
14.3.	Тимчасовий Основний закон ЗУНР. Судова система і право. Занепад і самоліквідація ЗУНР. Її історичне значення.	
15.	Утворення радянської держави. Держава і право УСРР в умовах нової економічної політики (1921 – 1929 рр.)	2
15.1.	Перший Всеукраїнський з'їзд Рад у Харкові та його рішення. Проголошення УСРР (25.12.1917 р.). Створення державного апарату.	
15.2.	Судова система й правоохоронні та репресивні органи. Становлення основ права. Конституція УСРР 1919 р.	
15.3.	Запровадження нової економічної політики в Україні. Перебудова державного апарату у зв'язку із введенням НЕПу і утворенням СРСР.	
15.4.	Адміністративно-територіальна реформа в Україні. Утворення в її складі автономної Молдавської АСРР.	

15.5.	Судова система та правоохоронні органи.	
15.6.	Основні риси права. Перша кодифікація радянського права.	
16.	Держава і право України в період тоталітарно-репресивного режиму (1929 – 1940 рр.)	-
16.1.	Суспільно-політичне життя в Україні за умов утвердження сталінської диктатури.	
16.2.	Державний лад: вищі органи влади і місцеве управління	
16.3.	Централізація правоохоронної системи і посилення ролі позасудових репресивних органів. Правова система.	
16.4.	Прийняття та основний зміст Конституції УРСР 1937 р.	
16.5.	Входження Західної України і Північної Буковини до УРСР та їх правові основи.	
17.	Держава і право України в роки Великої Вітчизняної війни (червень 1941 – 1945 рр.)	1
17.1.	Напад фашистської Німеччини на СРСР. Встановлення німецького окупаційного режиму.	
17.2.	Спроби відновлення української національної державності з боку ОУН.	
17.3.	Перебудова державного апарату на воєнний лад. Реорганізація судових та правоохоронних органів.	
17.4.	Зміни у праві та законодавстві в період війни.	
17.5.	Звільнення Закарпаття від фашистів. Створення органів народної влади.	
17.6.	Законодавча діяльність Народної Ради та радянське будівництво на Закарпатті (1944 – 1945 рр.).	
18.	Держава і право України в повоєнні роки і в період десталінізації (1945 – перша половина 1960-х років)	1
18.1.	Суспільно-політичне життя України в перші післявоєнні роки.	
18.2.	Державний лад: вищі органи влади та місцевого управління.	
18.3.	Перебудова правоохоронних органів.	
18.4.	Правова система. Друга кодифікація українського законодавства.	
19.	Держава і право в період уповільнення темпів суспільного розвитку, застою та перебудови (середина 1960-х років – кінець 1980-х рр.)	-
19.1.	Політичне та соціально-економічне становище в Україні: суть і причини кризових явищ. Зміни в соціальній структурі населення.	
19.2.	Державний лад: вищі органи влади та місцеве управління.	
19.3.	Судова система та правоохоронні органи.	
19.4.	Зміни в правовій системі. Конституція УРСР 1978 р.	
19.5.	Вплив перебудови на суспільно-політичні процеси в Україні.	
19.6.	Реформування державного апарату.	
19.7.	Зміни в законодавстві та судовій системі.	
19.7.	Прийняття Декларації про державний суверенітет України Верховною Радою УРСР і її історичне значення.	
20.	Національно-державне відродження України в сучасному світі	-
20.1.	Проголошення Акта про незалежність України та його всенародне схвалення.	
20.2.	Ліквідація СРСР.	
20.3.	Державне будівництво на сучасному етапі.	
20.4.	Формування судової системи.	
20.5.	Правова система.	
20.6.	Підготовка та прийняття Конституції України 1996 року.	
	Усього	16

1.3. Семінарські заняття

Семінарське заняття 1

Тема: Держава і право Київської Русі (IX – початок XIII ст.)

Питання для усного опитування та дискусії

1. Витоки української державності.
2. Суспільний лад Київської Русі.
3. Державний устрій: центральні органи влади, формування вищих органів управління, місцеві органи влади.
4. Джерела права Київської Русі.
5. Редакції та структура «Руської правди».
6. Цивільно-правові норми «Руської правди».
7. Кримінально-правові норми «Руської правди».
8. Процесуальні норми «Руської правди» та судоустрій Київської Русі.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є венецька спільнота, антське царство, військова демократія, титул великого князя, удільні князівства, боярська рада, віче, князівські з'їзди, десяткова та двірсько-вотчина системи управління, княжі урядовці, бояри, дружинники, «біле» та «чорне» духовенство, вільні общинники, смерди, рядовичі, закупи, холопи, челядь, задушні люди, кровна помста, потік і пограбування, віра, продаж, урок, головщина. епітимії, судові докази: власне зізнання підозрюваного, свідчення видоків, свідчення послухів, ордалії, судовий поєдинок, світські суди: общинні, князівські, вічові, домені альні, церковні суди.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

1. При підготовці до **першого питання** рекомендується розпочати з характеристики процесу формування державності у східних слов'ян. Зверніть увагу на чотири умовні етапи проходження державотворення у східних слов'ян від військово-демократичної організації племен до ранньофеодальної держави у першому тисячолітті нашої ери. Розкрийте основний зміст та специфічні риси державотворення на кожному з цих етапів. Проаналізуйте розселення та звички венеців, антів та слов'ян. З'ясуйте, дією яких внутрішніх та зовнішніх факторів був зумовлений процес консолідації слов'янських земель.

2. Вивчаючи **друге питання**, зверніть увагу на те, що населення Київської Русі поділялося на чисельні соціальні верстви, в яких не відстежувався соціально замкнутий характер. Тогочасне суспільство умовно можна поділити на три великі категорії: панівна верхівка, особисто вільна верства, феодально залежне населення. При характеристиці панівної

верхівки проаналізуйте ієрархічну структуру та зміни в її складі. Розкрийте соціально-правове становище вільного населення Київської Русі. З'ясовуючи характеристику феодально залежного населення, необхідно виділити напівзалежні та повністю залежні верстви. Визначте особливості соціально-правового становища економічно залежних верств та правові механізми охорони їх особистої свободи. Охарактеризуйте становище особисто залежного населення як суб'єктів права.

3. При підготовці до **третього питання** зверніть увагу на принципи формування давньоруської системи політичної влади. Охарактеризуйте форму правління, форму державного устрою та форму політичного режиму Київської Русі.

Розкрийте склад повноваження та систему органів центрального управління, пояснюючи, які тенденції вони уособлювали. Узагальнюючи правові джерела, вкажіть на роль віче та снемів у системі органів центрального управління. Означте систему адміністративно-територіального управління, розкриваючи необхідність переходу від десятинної до двірсько-вотчинної системи управління. Охарактеризуйте повноваження посадових осіб, які здійснювали управлінські функції. Окресліть органи місцевого селянського самоврядування та розкрийте його функції.

4. Готуючись до відповіді на **четверте питання**, зазначте, що до джерел права Київської Русі, в першу чергу, необхідно віднести звичаєве право. Розкрийте, яким чином у процесі становлення державності звичаї трансформувались у норми звичаєвого права, за яких обставин звичаї стали загальнообов'язковими для виконання.

Важливим джерелом давньоруського права стали міжнародні договори Русі з Візантією. Зверніть увагу на договори 907, 911, 944 та 971 років, які дійшли до нас на сторінках «Повісті минулих літ». Ними врегульовувалися торговельні відносини руських купців у Візантії. Одночасно в них можна віднайти норми цивільного, кримінального, міжнародного та процесуального права.

Серед джерел давньоруського права важливе місце займає княже законодавство – договори між удільними князями, договори з народом. Тексти договорів не збереглися, але про них згадується в літописах. Окремим різновидами княжого законодавства є княжі грамоти, устави, уроки. З'ясуйте принципову відмінність уставів від уроків.

Окреме місце серед джерел давньоруського права займає церковне законодавство, яке містило норми канонічного права, що регулювало відносини між церквою та державою, всередині церкви і між церквою й паствою. Проаналізуйте устави Володимира Святославовича та Ярослава Мудрого, в яких відображені сімейно-шлюбні відносини.

Для всебічного вивчення питання висвітліть рецепцію норм іноземного права. Зверніть увагу на аналіз візантійських джерел права: «Номоканони» (Кормчі книги), до складу яких входили правила апостолів, отців Церкви, постанови Вселенських соборів, численні закони візантійських імператорів, що стосувалися церковних справ. Доцільно відзначити про болгарський збірник «Закон судний людям» як джерело права.

5. **П'яте питання**, яке виноситься на заняття, пов'язане із загальною характеристикою трьох редакцій «Руської правди» (коротка, розширена та скорочена). У кожній відображені певні періоди розвитку феодалізму в Київській Русі.

Коротка редакція «Руської правди» є найдавнішою. У її тексті відмічені фрагменти, які належать до періоду VIII – IX ст. Вона поділяється на кілька частин:

- «*Правда Ярослава*». Складалася з 18 статей, яку пов'язують з державною та правовою діяльністю Ярослава Мудрого. У документі визначено право кровної помсти за вбивство. Предметом правового захисту тут виступає життя, тілесна недоторканність, честь дружинної знаті. «Правда Ярослава» порушувала питання про правове становище челяді і холопів, про спадкоємництво, про земельну власність.

- «*Правда Ярославичів*». Розроблена синами Ярослава Мудрого, доповнювалася статтями захисту князівського маєтку та князівської земельної власності. Тут простежується специфіка феодального права привілею, скасування кровної помсти, заміна її системою грошових стягнень та спрямування штрафу не потерпілим, а до державної скарбниці.

- «*Покон вірний*» (ст. 42). Встановлює порядок стягнення судових штрафів, накладених за протиправні діяння.

- «*Урок мостникам*» (ст. 43). Встановлює порядок оплати праці осіб при ремонті доріг Новгороду.

Розширена редакція «Руської правди» відображає еволюцію феодального права в результаті подальшого соціально-економічного та політичного розвитку Київської Русі, в якому впорядковано низку нових норм, що захищають інтереси феодалів і пом'якшують суспільні суперечності в умовах занепаду Київської держави.

Вивчаючи текст розширеної редакції, визначте норми, які встановлюють порядок успадкування майна. З'ясуйте види успадкування та коло спадкоємців за законом. Обґрунтуйте причини виведення за межі кола спадкоємців жінок. Визначте, в яких випадках неповнолітнім спадкоємцям призначався опікун, якими були його права та обов'язки.

6. Розглядаючи **шосте питання**, слід врахувати, що норми цивільного права в Київській Русі містяться разом з іншими правовими нормами. Незважаючи на те, що не було створено спеціальний термін для позначення права власності, «Руська правда» певною мірою означає княжу, боярську та церковну власність у статтях, де вказується про княжі борті, межі, перевіси на деревах, купівлю та продаж, позику і поклажу майна, порядок повернення речі власнику. З'ясуйте основні форми набуття власності на землю та юридичну природу феодального і селянського землеволодіння.

Розкрийте зміст спадкового права. Проаналізуйте, як у спадковому праві відображено стану організації суспільства через систему привілеїв. З'ясуйте, за яким принципом успадковувався батьківський двір, розкрийте зміст його дії щодо різних суспільних верств.

Охарактеризуйте зобов'язальне право на Русі, з'ясовуючи основні види договорів (позики, позички, міни, купівлі-продажу, найму, поклажі) та порядок їх укладання.

Розкрийте зміст шлюбно-сімейного права після прийняття християнства (умови шлюбу та розлучення). З'ясуйте особливості правового статусу чоловіка, дружини, позашлюбних та законнароджених дітей.

7. При підготовці до **сьомого питання** слід мати на увазі, що давньоруське право не визначало загальних понять кримінального права, не надавало злочину суспільної небезпеки. Саме тому злочини називалися «образою», за канонічним правом – «гріхом». На основі аналізу статей «Руської правди» наведіть докази розвитку давньоруського кримінального права як права привілею.

Охарактеризуйте мету та види покарань на Русі. Поясніть причини відміни кровної помсти у Київській Русі.

8. Готуючись до відповіді на **восьме питання**, зверніть увагу на відсутність різниці між кримінальним та цивільним процесом. З'ясуйте сутність змагально-обвинувального характеру судового процесу. Охарактеризуйте основні етапи судового процесу: залич, звід, гоніння сліду.

Спираючись на статті «Руської правди», означте основні види доказів (показання ордалії та присягу), які використовувалися в судовому процесі, розкрийте порядок їх застосування.

Залежно від категорії справ, що розглядалися судами, визначте їх юрисдикцію. Охарактеризуйте повноваження світських та церковних судів.

Семінарське заняття 2

Тема: Українські землі під владою Литви та Польщі (кінець XIV – перша половина XVII ст.)

Питання для усного опитування та дискусії

1. Утворення і характеристика суспільно-політичного ладу Великого князівства Литовського.
2. Складання, джерела і структура Литовських статутів 1529, 1566 і 1588 рр.
3. Основні риси цивільного права:
 - а) право власності;
 - б) зобов'язальне право;
 - в) право спадщини;
 - г) сімейно-шлюбне право.
4. Основні риси кримінального права:
 - а) поняття і види злочинів;
 - б) мета і система покарань.
5. Розвиток судового та процесуального права у Литовсько-Руській державі.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є Велике князівство Литовське; литовська експансія; Кревська, Городельська та Люблінська унії; соціальний стан магнатів, шляхти, бояр, міщан, вільних, напіввільних та невільних селян; формування фільваркової системи та запровадження панщини; «Устави

на волоки»; «Артикули» Генріха Валуа; правове становище міщанства, великокнязівських і приватновласницьких міст; влада Великого князя; рада при князі (пан-рада); великий вальний сейм; урядовці Великого князя: маршалок земський, земський підскарбій, гетьман земський; місцеві органи влади; адміністративний поділ воєводств; загальноземські, обласні, волосні та міські привілеї; «Судебник Казимира IV»; Литовська метрика; Литовські статuti: 1529 р. «Старий», 1566 р. «Волинський» і 1588 р. «Новий»; право власності на нерухомі та рухомі речі; способи набуття права власності; успадкування за законом та заповітом; сімейне право; етапи укладання шлюбу (сватання, оглядини, заручини, вінчання та весілля); майнові відносини подружжя; обставини розірвання шлюбу; опікунське право; необхідна оборона або стан крайньої необхідності; система злочинів: злочини проти релігії, політичні злочини, державні злочини, злочини проти особи, майнові злочини, злочини проти моралі та сім'ї; смертна кара: проста і кваліфікована; система майнових покарань: «наклад», «шкода», «головщина»; «виволання», тюремне ув'язнення та покаяння; права-привілею; система судів: центральні, місцеві та спеціальні; центральні суди: великокнязівський, комісарські, асесорські, маршалкові суди, суд пани-ради, сеймовий суд, скарбовий суд, суд Головного литовського трибуналу, Люблінський трибунал; місцеві суди: домініальні, земські, гродські (замкові), підкоморські, копні та каптурові суди.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

1. При підготовці до **першого питання** рекомендується з'ясувати обставини входження українських земель до складу Великого князівства Литовського. Охарактеризуйте погляди вчених на характер приєднання українських земель до складу Великого князівства Литовського. Проаналізуйте тексти польсько-литовських уній та поясніть, які наслідки вони мали для українських земель.

З'ясуйте, як проходив процес централізації Великого князівства Литовського. Проаналізуйте соціально-станову ієрархію князівства, звернувши увагу на зміни в процесі шляхтизації суспільства. Поясніть сутність та наслідки аграрної реформи для литовського суспільства.

Дайте загальну характеристику державного ладу Великого князівства Литовського. З'ясуйте, які зміни відбулися в повноваженнях центральних органів управління (Великого князя, пани-ради, Вального сейму) і якими факторами вони були спричинені. З'ясуйте, які особливості розвитку князівства вплинули на формування центральних посад урядовців і розкрийте їх повноваження в Литовсько-Руській державі.

Охарактеризуйте систему місцевого управління після ліквідації удільних князівств, розкрийте повноваження воєвод, каштелянів, старост та інших посадовців. Відстежте, які зміни відбулися в устрої великих міст Литовсько-Руської держави за умов самоуправління.

2. Готуючись до відповіді на **друге питання**, з'ясуйте динаміку становлення джерельної бази права Литовсько-Руської держави й означте принцип формування правової системи великими князями й урядовцями, дотримуючись «старовини» й «давності» у розбудові державності. Охарактеризуйте діяльність литовських князів щодо формування загально-земських, обласних, волосних і міських привілеїв та означте їх відмінність.

Розкрийте значення міжнародних договорів Великого князівства Литовського як джерел права та «Судебника Казимира IV» 1468 року, з'ясуйте, які правові відносини вони врегульовували.

Охарактеризуйте причини, які зумовили кодифікацію права у Великому князівстві Литовському та за яких обставин було прийнято Статут 1529 р., Статут 1566 р. та Статут 1588 р. Розкрийте структуру цих статутів. Зверніть увагу на норми державного, приватного, кримінального та процесуального права.

З'ясуйте, яким із статутів було юридично оформлено шляхтизацію суспільно-політичного устрою Великого князівства Литовського і в чому це виявилось.

3. Розгляд **третього питання** варто розпочати з інституту права власності через аналіз еволюційних процесів феодальної власності на землю. У цьому аспекті важливо розглянути інститут застави. Визначте форми застави і відмінності між ними.

Охарактеризуйте розвиток у Литовсько-Руській державі сервітутного права. З'ясуйте, як статuti врегульовували ці відносини.

Якими процесами обумовлювався розвиток зобов'язального права. Означте зміни, які відбулися у цивільно-правових інститутах позики, купівлі-продажу, особистого найму, оренди, поклажі, дарування. Означте основні процедури укладання договорів.

Проаналізуйте розвиток сімейного права. Зверніть увагу на норми, що визначали умови взяття шлюбу, можливість та юридичні наслідки розлучення, розвиток цивільно-правового інституту опіки та поясніть, чим це було спричинено.

Проаналізуйте розвиток спадкового права. Розкрийте правові норми, які врегульовували спадкування за законом і за заповітом, право спадкування синами й дочками, встановлення обмежень при успадкуванні маєтностей.

4. Готуючись до **четвертого питання**, слід врахувати, що в кримінальному праві в більшій мірі відображена станова нерівність суспільства. Кримінально-правові норми, як і в інших системах феодального права, мали характер права-привілеїв.

Охарактеризуйте основні види злочинів, поясніть, які з них належали до категорій найтяжчих і тяжких.

Розкрийте мету покарань та охарактеризуйте види покарань за русько-литовським кримінальним правом.

Сформулюйте основні риси феодального кримінального права Великого князівства Литовського.

5. Готуючись до відповіді на **п'яте питання**, зверніть увагу на еволюційний розвиток державно-правових інститутів, які сприяли формуванню судової системи, що складалась із центральних, місцевих і спеціальних судів. Охарактеризуйте юрисдикцію цих судів.

У середині XVI ст. була проведена реформа судової системи, за якої Великий князь заснував земські та гродські (замкові) суди. Другий Литовський статут доповнив судову систему підкоморськими судами. Охарактеризуйте юрисдикцію цих судів. З'ясуйте вплив станового та майнового становища на процесуальну правоздатність різних верств населення у Литовсько-Руській державі.

Визначте, в якому юридичному документі Великого князівства Литовського середини XVI ст. було встановлено елементи слідчого (інквізиційного) процесу.

Охарактеризуйте зміст цього процесу та особливості його застосування на українських землях. Проаналізуйте призначення в суді представництва сторін. Охарактеризуйте види судових доказів.

Семінарське заняття 3

Тема: Запорозька Січ та становлення української державності та права в роки національної революції

Питання для усного опитування та дискусії

1. Державний устрій Української козацької держави за гетьманування Б. Хмельницького:
 - а) влада гетьмана;
 - б) Генеральна рада;
 - в) старшинська рада;
 - г) генеральна старшина та органи місцевого управління;
 - д) адміністративно-територіальний поділ.
2. Зміни в суспільному ладі в ході національно-визвольної боротьби українського народу за свою державність.
3. Джерела і розвиток права Української козацької держави в 1648 – 1657 рр.
4. Українсько-російський Переяславський договір 1654 року: юридична оцінка існуючих концепцій.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є козацько-гетьманська держава Військо Запорозьке, територія козацької держави, ліквідація великої й середньої земельної власності, фільварково-панщинної системи господарювання та кріпацтва, Велика військова рада, Гетьман, генеральний уряд, генеральні старшини: генеральний обозний, генеральний осавул, генеральний хорунжий, генеральний писар, генеральний суддя; полкові та сотенні уряди, адміністративно-територіальний полково-сотенний устрій, рангові землі, козацьке звичаєве право, універсали гетьмана, генеральні, полкові та сотенні суди, курінні суди, магістратські суди, Переяславська рада, Березневі статі Б. Хмельницького.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

1. При підготовці до **першого питання** рекомендується з'ясувати, які кардинальні зміни відбулися внаслідок Визвольної війни у суспільному ладі, політичному та державному устрою Української козацької держави за гетьманування Б. Хмельницького.

Охарактеризуйте політичний лад держави Війська Запорозького. Розкрийте структуру, склад, порядок утворення й повноваження центральних органів влади та органів місцевого управління. Визначте порядок формування,

функціонування та компетенцію цих органів. З'ясуйте, який адміністративно-територіальний поділ склався в державі під час війни.

2. Готуючись до відповіді на **друге питання**, охарактеризуйте соціально-економічні, військово-політичні засади та соціальні джерела формування нової панівної верстви українського суспільства. Поясніть, як відбувалося виокремлення козацтва в окремий соціальний стан та що сприяло зміцненню його соціально-економічного становища.

З'ясуйте соціально-економічне і правове становище української шляхти та означте, якими актами гетьманської влади визначались її права та привілеї.

Розкрийте зміни у соціально-правовому та економічному становищі селянства. Зробіть порівняльний аналіз правового становища селянства й козацтва. З'ясуйте, які зміни відбулися у складі та правовому становищі населення міст.

3. Підготовку до **третього питання** доцільно розпочати з характеристики змін у джерельній базі правової системи держави Б. Хмельницького. Проаналізуйте процес розвитку звичаєвого козацького права. Охарактеризуйте нові джерела права: рішення Військової ради, універсали, листи та грамоти Гетьмана, міжнародні договори, адміністративні та судові прецеденти.

Проаналізуйте, які зміни відбулися в інституті права власності. Охарактеризуйте процес розвитку козацького землеволодіння.

Розкрийте зміни у понятті та складі злочинів: які нові категорії злочинів з'явилися, а які зникли під час війни. Охарактеризуйте види злочинів, поясніть, які з них вважались тяжкими. З'ясуйте, які види покарань були поширені під час війни. Поясніть, чим, на вашу думку, зумовлено більш жорстокі покарання, що застосовувалися в означений період.

Розкрийте порядок формування судових органів, їх склад та компетенцію. Визначте характерні риси судочинства.

4. При розгляді **четвертого питання** охарактеризуйте міжнародне становище України під час Визвольної війни. Оцініть дії Б. Хмельницького як політика-реаліста при пошуку союзників для вирішення питань зовнішньої підтримки молодій державі, яка була неспроможна чинити опір численним претендентам на землі та багатства України.

Охарактеризуйте нормативно-правові засади прийнятих рішень Переяславської ради (січень 1654р.) та українсько-московський договір (Статті Богдана Хмельницького, березень 1654 р.) і визначте, якого статусу України у складі Московської держави намагався досягти Б. Хмельницький. Враховуючи погляди вчених, з'ясуйте, який статус України було закріплено в остаточному варіанті українсько-московського договору.

Семінарське заняття 4

Тема: Відродження Української державності (березень 1917 – березень 1921 рр.)

Питання для усного опитування та дискусії

1. Українська Народна Республіка періоду Центральної Ради (березень 1917 –

квітень 1918 рр.):

- а) відродження української держави. Універсали Центральної Ради;
 - б) державно-правові відносини в УНР при формуванні органів влади;
 - в) основні риси права та Конституція УНР. Судова система УНР.
2. Українсько-гетьманська держава (квітень – листопад 1918 р.):
- а) встановлення гетьманату. Організація влади та управління в Українській державі;
 - б) правова система і правоохоронні органи за гетьманської влади.
3. Українська Народна Республіка періоду Директорії:
- а) формування Директорії та її прихід до влади. Основні риси державного ладу;
 - б) законодавча діяльність, судова система та право УНР періоду Директорії.
4. Західноукраїнська Народна Республіка (1918 – 1923 рр.).
- а) розпад Австро-Угорщини, суспільно-політичне становище на західноукраїнських землях. Утворення і державна розбудова ЗУНР. Ухвала про об'єднання ЗУНР та УНР 22.01.1919 р.;
 - б) тимчасовий Основний закон ЗУНР. Судова система і право. Військове будівництво;
 - в) уряд ЗУНР в еміграції. Ризький договір 1921 р. Рішення Міжнародної конференції від 15.03.1923 р.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є Українська Центральна Рада, Комітет УЦР, Всеукраїнський Національний Конгрес, Універсали УЦР, Генеральний секретаріат, Рада народних міністрів УНР, Українська Народна Республіка, Всеукраїнські установчі збори, губернські та повітові комісаріати, Конституція УНР «Статут про державний устрій, права і вольності УНР», Генеральний суд і департаменти цивільного, карного та адміністративного права, революційні трибунали, революційна доцільність.

Гетьманська влада, гетьманський уряд, Мала Рада Міністрів, Українська держава, Державний Сейм, Колегія верховних правителів держави, Рада Міністрів, губернський староста, управління столичного отамана, земські збори й управи. Державний Сенат, Президент, Генеральний адміністративний, Генеральний карний і Генеральний цивільний суди, судові палати, мирові суди, військові суди (вищі і штабні), державна варта, «нульовий варіант» громадянства, право викупу землі.

Директорія УНР, Конгрес трудового народу України, уряд Директорії, Державна народна рада, Рада Народних Міністрів, волосні, повітові, губернські комісари, Надвищий суд, надзвичайні військові суди, президентсько-

парламентська республіка, принцип розподілу влад, Варшавський договір, прелімінарний договір, Ризький мирний договір.

Українська національна рада, польська ліквідаційна комісія, Буковинське народне віче, Закарпатські всенародні збори, Західноукраїнська Народна Республіка, Президент ЗУНР, Президія Ради, Виділ Української національної ради, диктатор ЗУНР, активне та пасивне виборче право, передвступний договір, злука ЗУНР та УНР, Акт соборності, Західна область Української Народної Республіки, судова реформа ЗУНР, Вищий суд, Найвищий державний суд, корпус української державної жандармерії, народна міліція, Українська галицька армія, єдиний земельний фонд ЗУНР, Верховна воєнна рада Антанти, Ліга Націй, Рада Ліги Націй, Ризький договір 1921 р., Рада послів Антанти.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

1. Розгляд **першого питання** семінару потрібно розпочати із загальної характеристики суспільно-політичної ситуації, що утворилась після Лютневої революції 1917 р. та повалення монархії в Російській імперії. Відстежте процеси в становленні статусу УЦР. Охарактеризуйте відносини УЦР з Тимчасовим урядом Росії та проаналізуйте Універсали, прийняті Центральною Радою. Означте їх значення для формування УНР.

Визначте компетенцію УЦР, Генерального секретаріату і взаємини між ними. Окресліть структуру Генерального секретаріату. Проаналізуйте порядок взаємодії Центральної Ради та Генерального секретаріату з Тимчасовим урядом Росії. Означте відношення УЦР до формування військової організації УНР.

Охарактеризуйте підходи УЦР до формування місцевої і загальної крайової адміністративної влади. З'ясуйте головні причини фактичної бездіяльності органів місцевої влади.

Проаналізуйте законодавчу діяльність УЦР як законодавчого органу. Розкрийте основні законодавчі акти, в яких Українська Центральна Рада намагалась розв'язати питання державного будівництва та економічного життя держави. Охарактеризуйте роботу конституційної комісії та проаналізуйте основні положення Конституції УНР «Статут про державний устрій, права та вольності УНР».

З'ясуйте зміни в судочинстві України. Охарактеризуйте законопроекти про утворення Генерального суду як касаційної інстанції та його департаментів (цивільного, карного та адміністративного). Зверніть увагу на діяльність Генерального секретаріату судових справ в організації судової реформи та запровадження посад головних губернських військових комендантів, що отримали права на створення військових судів, та з'ясуйте порядок їх роботи. Означте суть подвійної підпорядкованості прокуратури України.

2. У відповіді на **друге питання** необхідно з'ясувати соціально-політичну обстановку після укладання Брестського миру. Означте кризу влади, яка проявилася навесні 1918 р. через зневіру населення у соціалістичні експерименти УЦР, її співпрацю з окупантами та неспроможність налагодити управління в країні. Встановіть, які політичні кола були зацікавлені у приході до влади генерала П. Скоропадського. З'ясуйте через правові документи

підстави, які дають можливість утверджуватися думці, що, незважаючи на державний переворот, П. Скоропадський був прихильником законності.

Характеризуючи діяльність Української держави, зверніть увагу на діяльність гетьманського режиму в галузі внутрішньої політики, зокрема на зміцнення державної влади, ліквідацію анархії. З'ясуйте зміни в економічній політиці, направлених на відновлення приватної власності на основні засоби виробництва, відродження, зруйнованої війною економіки, повернення землі колишнім власникам. Уточніть зміни в соціальній політиці, зокрема на повернення до антиробітничої політики царського уряду. Окресліть зміни, які відбулися в розбудові армії. Означте позитивні моменти зовнішньої політики Гетьманату та позитивні дії Української держави в культурному будівництві.

З'ясуйте повноваження гетьмана та Ради Міністрів – гетьманського уряду, місце в уряді Генеральної канцелярії. Дайте характеристику центральним виконавчим органам – міністерствам, означте їх назви та компетенцію. Зверніть увагу на формування інституту державної служби. Означте помилкову позицію П. Скоропадського щодо ігнорування реформ місцевого управління й особливо органів місцевого самоврядування, що викликало їх протистояння із земськими установами через відновлення системи місцевого управління і місцевого самоврядування, яка існувала за часів монархії.

Охарактеризуйте правові акти, на основі яких формувалася судова система та здійснювалось судочинство. Зверніть увагу на те, що найвищою судовою інстанцією був Генеральний суд, який складався з трьох департаментів: цивільного, карного та адміністративного. Означте повернення П. Скоропадського до дореволюційної судової системи через відновлення судових палат і апеляційних судів.

З'ясуйте процес становлення правових основ законодавчого процесу, виходячи з підготовки законопроектів міністерствами, з подальшою передачею на обговорення до Ради Міністрів та набуття чинності після затвердження гетьманом. Проаналізуйте і визначте роль тимчасової Конституції Гетьманської держави, яка відображена в «Законах про тимчасовий державний устрій країни», затверджений гетьманом П. Скоропадським 29 квітня 1918 р.

3. У відповіді на **третє питання** зверніть увагу на аналіз державної діяльності Директорії УНР, її прихід до влади в результаті антигетьманського повстання. Означте відсутність у Директорії чіткої програми дій, крім повалення Гетьманату. Зважте на ту обставину, що Директорія була утворена як тимчасовий уряд, який мав завдання сформувати представницький орган влади – Трудовий конгрес. Означте розмежування влади між Директорією, Державною народною радою і Радою Народних Міністрів. З'ясуйте перебіг формування місцевого управління.

Проаналізуйте, які правові джерела діяли в Україні на час приходу Директорії до влади. З'ясуйте діяльність конституційної комісії з розробки Конституції УНР дайте характеристику Конституції. Охарактеризуйте судові інституції в УНР та зміни, започатковані Директорією, у судоустрої держави. Означте особливості використання цивільного та кримінального права як права перехідного періоду.

4. Розгляд **четвертого питання** семінару потрібно почати із характеристики

політичних подій у Центральній Європі наприкінці Першої світової війни, з'ясувати, за яких обставин був прийнятий Австро-Угорським імператором Карлом I 18 жовтня 1918 р. Маніфест про перетворення країни у федеративну державу. З'ясуйте обставини, за яких коронні землі отримали право створювати свої представницькі органи. Розкрийте процес формування Української національної ради та ставлення до цих подій поляків, формування ними польської ліквідаційної комісії для захоплення влади в усій Галичині.

Охарактеризуйте процес становлення органів влади та управління ЗУНР. З'ясуйте повноваження Президента, Української національної ради, Президії Ради, Виділу Української національної ради та Державного секретаріату. Означте перебіг формування органів місцевої влади та управління. Охарактеризуйте події, які мали місце у процесі возз'єднання ЗУНР та УНР, проголошення акта Соборності.

Дайте характеристику судової системи та інших правоохоронних органів ЗУНР. З'ясуйте законодавчу базу, спрямовану на проведення судової реформи. Охарактеризуйте вищі судові інстанції: Вищий суд та Надвищий державний суд. Означте роботу з формування органів охорони громадського порядку – Корпусу української державної жандармерії. Розкрийте правові вимоги щодо отримання громадянства та вимоги, які ставилися перед державними службовцями.

Зупиніться на характеристиці Закону про земельну реформу від 14 квітня 1919 року. Означте створення єдиного земельного фонду ЗУНР, загальної земельної та повітових комісій.

З'ясуйте ставлення в ЗУНР до формування Української галицької армії. Охарактеризуйте міжнародне становище ЗУНР, означивши при цьому дипломатичні місії Антанти та їх ставлення до держави, проголошеної в Галичині. З'ясуйте зовнішньополітичні відносини з Польщею. Охарактеризуйте позицію Ради Союзу народів щодо Галичини та рішення Ради послів Антанти щодо Східної Галичини.

Семінарське заняття 5

Тема: Національно-державне відродження України в сучасному світі

Питання для усного опитування та дискусії

1. Проголошення Акта про незалежність України та його всенародне схвалення.
2. Ліквідація СРСР. Політичне і правове значення Біловезької зустрічі керівників України, Росії та Білорусії.
3. Державне будівництво на сучасному етапі :
 - а) нові принципи формування представницької, законодавчої і судової влади;
 - б) запровадження інституту президентства в Україні та його представників на місцях;
 - в) формування органів самоврядування в Україні;
4. Судова система та правоохоронні органи.
5. Підготовка та прийняття Конституції України 1996 р. Зміст Конституції України 1996 р.

6. Правова система.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є Акт про незалежність України, Всеукраїнський референдум, СНД, Концепція оборони та будівництва Збройних сил України, воєнна доктрина України, соціальний захист військовослужбовців, добровільна відмова від ядерної зброї, багатоукладна економіка, державна програма приватизації, дострокові вибори парламенту та Президента, грошова стабілізація, мала приватизація та роздержавлення земель, заборгованість заробітної оплати, безробіття, економічна криза, Вища економічна рада Президента України, мажоритарна та пропорційна система виборів, багатомандатний загальнодержавний округ, прохідний бар'єр до парламенту, виборчі блоки та парламентські фракції, АРК, «помаранчева революція», парламентська криза, президентсько-парламентська республіка, унітарна держава, Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, голови місцевих державних адміністрацій, концепція судово-правової реформи, Конституційний Суд України, Верховний Суд України, Уповноважений Верховної Ради з прав людини, апеляційні суди, Вищий господарський суд, місцеві суди, Вища рада юстиції, конституційна комісія.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

1. При розгляді **першого питання** проаналізуйте процес переходу України від статусу союзної республіки з обмеженим суверенітетом до незалежної самостійної держави. Зверніть увагу на Декларацію про державний суверенітет України, Акт проголошення незалежності України та результати Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 р., які знаменують початок нового періоду нашої історії.

Проаналізуйте процес реформування існуючих органів влади та створення нових. Характеризуючи діяльність Верховної Ради України, назвіть її основні функції і повноваження. При цьому зверніть увагу на те, що вона тривалий час унаслідок неокресленості повноважень Президента, Прем'єр-міністра, неузгодженості функцій законодавчої і виконавчої влади, центральної влади і регіонів продовжувала діяти як вищий владний орган.

2. Розглядаючи **друге питання**, з'ясуйте, які події серпня 1991 р. надзвичайно посилили відцентрові процеси, що прискорили розпад СРСР. Охарактеризуйте суспільно-політичну ситуацію в Радянському Союзі після проведення Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 р. Розкрийте суть зустрічі керівників України, Росії та Республіки Білорусь 7 – 8 грудня в Біловезькій Пущі щодо підготовки та підписання Угоди про створення Співдружності Незалежних Держав (СНД). Охарактеризуйте Алма-Атинську зустріч керівників колишніх союзних республік і підписання 21 грудня 1991 р. Декларації про Співдружність Незалежних Держав. Дайте правову оцінку

утвореного суб'єкта міжнародного права, виходячи з відсутності центру вертикальних структур та єдиної економічної, правової та фінансової системи.

3. Відповідаючи на **третє питання**, охарактеризуйте зміни в процесі реформування існуючих органів влади та створення нових, які мали відповідати принципам незалежної держави.

З'ясуйте, в чому полягав перехідний характер державного ладу України в пострадянський період. Охарактеризуйте процес становлення українського парламентаризму. Розкрийте основний зміст та значення в цьому сенсі Закону України «Про статус народного депутата України» від 17 листопада 1992 р. Проаналізуйте процес становлення президентської влади. Розкрийте зміни в статусі та повноваженнях Президента України. Поясніть, які кроки були зроблені на шляху реформування виконавчих структур.

4. У відповіді на **четверте питання** з'ясуйте, які напрямиреформування судово-правової системи передбачала прийнята у квітні 1992 р. Верховною Радою України Концепція судово-правової реформи.

Охарактеризуйте систему судів загальної юрисдикції та арбітражних судів, що діяли в Україні після здобуття незалежності. Розкрийте основний зміст та значення законів «Про арбітражний суд» від 4 червня 1991 р., «Про статус суддів» від 15 грудня 1992 р., «Про органи суддівського самоврядування» від 2 лютого 1994 р. Поясніть, чому зміни у судовій системі відбувалися надто повільно.

На основі аналізу Закону України «Про прокуратуру» від 5 листопада 1991 р. розкрийте правові основи організації і діяльності прокуратури. Проаналізуйте функції прокуратури. На підставі аналізу Закону України «Про міліцію» від 20 грудня 1990 р. з'ясуйте організаційно-правові основи діяльності міліції України, охарактеризуйте її функції, завдання, права та обов'язки.

Проаналізуйте основний зміст Закону України «Про Службу безпеки України» від 25 березня 1992 р. і розкрийте призначення, компетенцію, систему та організацію діяльності СБУ.

Охарактеризуйте призначення та організаційно-правові засади діяльності інших правоохоронних органів (адвокатури, нотаріату тощо).

5. Приступаючи до розгляду **п'ятого питання семінару**, зазначте, що зі створенням у червні 1991 р. конституційної комісії на чолі з Л. Кравчуком розпочався новітній конституційний процес в Україні. Охарактеризуйте діяльність створеної конституційної комісії, зокрема, яких результатів у підготовці проектів нової Конституції було досягнуто та чому ця діяльність не завершилася прийняттям Конституції України.

Проаналізуйте діяльність нової конституційної комісії на чолі з Л. Кучмою та О. Морозом, яка була сформована після виборів нового складу парламенту і Президента у вересні 1994 р. Поясніть, у якій політичній ситуації укладався у червні 1995 р. Конституційний договір між Верховною Радою та Президентом України. Розкрийте основний зміст і наслідки Конституційного договору. Охарактеризуйте проект Основного закону, поданий конституційною комісією на розгляд до Верховної Ради, та питання цього проекту, з яких виникли гострі суперечки між депутатами. З'ясуйте, які альтернативні проекти Конституції були запропоновані в цей період депутатськими фракціями.

Означте причини політичної кризи навесні 1996 р. та способи їх розв'язання. З'ясуйте, як завершився останній етап (конституційна ніч) складного, довготривалого конституційного процесу. Дайте оцінку щодо прийняття Конституції України, яке відбувалося таким екстраординарним способом, і чи вплинуло це на зміст Основного закону. Розкрийте структуру та зміст Конституції України і значення прийняття Основного закону України.

6. Готуючись до відповіді з **шостого питання** семінару, зважте на те, що реформування законодавства розпочалося разом із розбудовою незалежної Української держави. Цей процес спочатку не мав системного характеру, що призводило до певної неузгодженості правових норм. З прийняттям Конституції України з'явилися реальні перспективи щодо вироблення гармонійно поєднаної збалансованої законодавчої системи.

Проаналізуйте, якими шляхами здійснювалося цивільно-правове забезпечення реформування економічної системи. Які закони були спрямовані на регулювання й розвиток цивільно-правових відносин. Розкрийте етапи розробки нового Цивільного кодексу. Охарактеризуйте структуру та основний зміст Цивільного кодексу України 2003 р. З'ясуйте основний зміст та значення Господарського кодексу України 2003 р.

Поясніть, якими шляхами відбувався подальший розвиток адміністративного права. Назвіть кодекси та закони, які містили певні питання адміністративно-правового регулювання.

Охарактеризуйте розвиток фінансового законодавства, особливу увагу при цьому зверніть на Бюджетний кодекс України, який введено в дію з 1 січня 2003 р., а також на закони України «Про Національний банк України» від 20 травня 1999 р. та «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 р.

Охарактеризуйте завдання та напрями розвитку аграрного законодавства. З'ясуйте, якими правовими актами України врегульовувалося існування, поряд з державною та колективною, приватної власності на землю. Розкрийте структуру та основний зміст Земельного кодексу України 2001 р. Проаналізуйте завдання та характерні особливості розвитку екологічного права України.

Охарактеризуйте зміни, що відбулися в сімейному праві на підставі Сімейного кодексу України, прийнятого 15 січня 2002 р.

Поясніть, які зміни відбуваються в житловому праві. З'ясуйте, які соціально-правові чинники істотно загострили житлову проблему в сучасних умовах.

Означте, які фактори спричинили інтенсивний розвиток кримінального права та якими шляхами відбувалося реформування кримінального законодавства. Охарактеризуйте структуру, завдання та основний зміст Кримінального кодексу України, який набув чинності з 1 вересня 2001 р.

З'ясуйте, яких змін зазнало процесуальне право. Розкрийте зміст і значення змін, що були внесені в цивільне процесуальне та кримінально-процесуальне законодавство у процесі судової реформи.

1.4. Самостійна робота студентів

Самостійна робота студента є однією з основних складових оволодіння навчальним матеріалом і виконується в позааудиторний час, передбачений тематичним планом навчальної дисципліни.

Під час вивчення навчальної дисципліни студенти повинні навчитися самостійно мислити, поглиблювати засвоєні теоретичні знання, навички та вміння оцінювати перебіг еволюції розвитку механізму державної влади в Україні. Відповіді на питання повинні бути стисло законспектовані з обов'язковими посилання на використані джерела.

Форма контролю самостійної роботи – перевірка конспекту або обговорення на семінарському занятті. Питання самостійної роботи виносяться на поточний і підсумковий семестровий контроль.

З метою самостійного визначення рівня засвоєння теоретичного матеріалу студентам пропонуються питання для самоконтролю набутих знань.

Тема: Рабовласницькі державні утворення і право на території сучасної України (сер. I тис. до н. е. – V ст. н. е.)

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

1. Зверніть увагу на методологічні підходи до аналізу публічної влади, зокрема функціональний підхід, який розглядав публічну владу як знаряддя узгодження інтересів при інтеграції суспільства, та марксистський, що визначав публічну владу через протистояння інтересів шляхом утвердження відносин панування і підлеглості. Влада є виявом волі не всіх членів суспільства, а заможних соціальних груп, що проявляється через систему політичного панування держави.

Окрім загальних передумов виникнення державності, у різних народів були свої особливості її формування. У народів Стародавнього Сходу важливу роль відігравала організація суспільних робіт при будівництві іригаційних систем (Єгипет, Месопотамія). У Стародавньому Римі формуванню державності сприяла боротьба патриціїв проти плебеїв. Державність у германських народів виникла при підкоренні території Римської імперії. У східнослов'янських племен державність формувалась шляхом переродження органів військової демократії в органи державної влади.

Користуючись рекомендованою літературою, визначте характерні ознаки зародження рабовласницьких держав, зокрема першого кіммерійського державного об'єднання.

2. Зверніть увагу на поширення грецької колонізації Північної Надчорноморщини, яка сприяла поширенню досягнень античної цивілізації та оформлення скіфської держави. Охарактеризуйте скіфсько-сарматське державне об'єднання, причини його соціального розшарування. Означте характеристику складу та правового становища панівної верхівки скіфського суспільства.

Дайте характеристику державному ладу Скіфії, формі правління та територіальному устрою. Складіть схему центральних органів влади і

управління, з'ясувавши при цьому існування військово-демократичного органу скіфського суспільства.

Розкрийте основні джерела права Скіфії. Охарактеризуйте процес розвитку правового регулювання відносин власності, виконання зобов'язань, сплати данини. Розкрийте засади сімейного та спадкового права, стан розвитку кримінального права. Визначте види злочинів та покарань, які застосовувались у скіфській державі.

3. З'ясуйте процеси заснування соціально-економічного та культурного розвитку античних полісів на території сучасної України. Поясніть причини соціально-класового розшарування в античних містах-державах Північного Причорномор'я та охарактеризуйте правове становище суспільних верств.

Охарактеризуйте державний лад античних полісів. Розкрийте порядок формування і повноваження органів влади та управління, порядок створення та юрисдикцію судових органів міст-держав. Розкрийте засади та охарактеризуйте джерельну базу правової системи полісів Північного Причорномор'я. Визначте зміст і процедури цивільно-правового регулювання, зокрема права власності, зобов'язального, спадкового та шлюбно-сімейного права. З'ясуйте види злочинів та види покарань, які за них застосовувалися.

4. Дайте характеристику суспільного ладу Боспорського царства, враховуючи особливості формування пануючої верхівки, її склад та правовий стан. Визначте соціально-правове становище вільних людей та рабів.

Охарактеризуйте структуру та функції органів центральної влади та управління. Відстежте перебіг управління територіями. З'ясуйте джерела боспорського права та визначте чиї інтереси воно захищало. Розкрийте характерні риси правового регулювання відносин власності, спадкування та сімейного права. Назвіть фактори, які стимулювали розвиток зобов'язального права, договірних відносин та охарактеризуйте правове регулювання зобов'язальних відносин. Окресліть характерні риси кримінального права, основні види злочинів та систему покарань. Дайте характеристику судочинству в Боспорській державі.

Завдання 1. Охарактеризуйте суспільство Скіфії, звернувши увагу на причини його соціального розшарування. Означте склад і правове становище панівної верхівки скіфського суспільства. З'ясуйте, яка верства населення Скіфії була найбільшою. Розкрийте джерела рабства і становище рабів у скіфському суспільстві.

Завдання 2. Складіть схему центральних органів влади й управління Скіфії і розкрийте їх повноваження. З'ясуйте, який військово-демократичний орган існував у скіфському суспільстві.

Завдання 3. Дайте загальну характеристику державного ладу античних полісів Північного Причорномор'я. З'ясуйте, в чому полягає принципова відмінність їхнього державного устрою від Скіфії. Розкрийте порядок формування та повноваження органів влади й управління, посадових осіб, порядок створення та юрисдикцію судових органів міст-держав.

Завдання 4. Розкрийте основні засади та охарактеризуйте джерельну базу правової системи полісів Північного Причорномор'я.

Питання для самоконтролю

1. Опишіть особливості виникнення держав Північного Причорномор'я.
2. Охарактеризуйте державний устрій та право античних полісів.
3. У чому полягала специфіка організації суспільства в античності?

Тема: Галицько-Волинська держава – спадкоємниця Київської Русі України

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

1. Рекомендується ознайомитися з історією становлення Галицько-Волинського князівства, яке значною мірою сприяло подальшому розвитку українського державотворення. Слід звернути увагу на те, що цьому об'єднанню передував процес їхнього становлення й самостійного розвитку в складних суперницьких відносинах між князівствами. З'ясуйте послідовність етапів розвитку Галицько-Волинського князівства.

Зверніть увагу на внутрішньополітичні дії князя Данила Галицького для зміцнення князівства, гнучку зовнішню політику, завдячуючи якій вдалося зберегти державу під час татаро-монгольської навали.

2. З'ясуйте правове становище різних суспільних верств Галицько-Волинського князівства. При цьому зверніть увагу на особливості Галицько-Волинської землі, в якій сформувалась досить сильна за економічним становищем боярська аристократія, що своїм впливом визначала внутрішню та зовнішню політику держави.

З'ясуйте, які фактори сприяли бурхливому розвитку міст. Охарактеризуйте соціальний склад та правове становище міського населення.

Охарактеризуйте, яке місце у правовому становищі мало селянства. Поясніть, чому в Галицько-Волинському князівстві не набуло поширення холопство.

3. З'ясуйте систему управління Галицько-Волинського князівства. Визначте, які характерні для Давньоруської держави риси державного устрою збереглися в Галицько-Волинському князівстві. Зверніть увагу на відмінності, які були притаманні його політичній організації, в чому полягали особливості державного управління. Розкрийте причини обмеження князівської влади та характер відносин князя з боярською радою.

Поясніть, чим обумовлювалося прискорене переростання десятинної форми управління у двірсько-вотчинну. Проаналізуйте склад, структуру, функції та компетенцію центральних органів влади, посадових осіб держави.

4. Проаналізуйте правові джерела для розкриття структури, функцій та компетенцій органів місцевого управління. З'ясуйте адміністративний поділ князівств у Галицько-Волинському князівстві, визначте адміністративний персонал для управління підвладною територією. Дайте пояснення системи «кормління», яка мала місце в діяльності органів місцевого управління.

5. Зосередьте увагу на розгляді особливостей системи права Галицько-Волинської держави та факторів, що їх спричинили. Охарактеризуйте князівське законодавство, яке існувало у формі грамот, договорів, уставів, прав

тощо. З'ясуйте правові джерела, які регламентували організацію управління містами й селами, право успадкування та купівлі-продажу феодального землеволодіння, правове становище іноземних купців, розміри та форми повинностей міського населення.

Поясніть причини та особливості запровадження магдебурзького права в західноукраїнських містах. Розкрийте характерні риси цивільно-правового регулювання та кримінального права Галицько-Волинського князівства.

З'ясуйте, які категорії справ розглядалися судами, та визначте їх юрисдикцію. Охарактеризуйте повноваження світських та церковних судів.

Завдання 1. Складіть схему органів влади й управління Галицько-Волинської держави. Поясніть, чим зумовлювалося прискорене переростання десятичної системи управління у двірсько-вотчинну.

Завдання 2. Складіть схему органів влади й управління у містах, де запроваджувалося магдебурзьке право.

Завдання 3. Розкрийте причини обмеження князівської влади та характер стосунків князя з боярською радою.

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте вплив особливостей розвитку феодального землеволодіння на суспільний устрій Галицько-Волинського князівства та опишіть правове становище панівної верхівки суспільства, передусім боярської аристократії.

2. Поясніть причини та особливості запровадження магдебурзького права в західноукраїнських містах.

3. Охарактеризуйте судову систему Галицько-Волинського князівства.

Тема: Українські землі під владою Литви та Польщі (кінець XIV – перша половина XVII ст.)

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

1. З'ясуйте обставини входження українських земель до складу Великого князівства Литовського. Охарактеризуйте погляди вчених на характер приєднання українських земель до складу Великого князівства Литовського. Проаналізуйте тексти польсько-литовських уній та поясніть, які наслідки вони мали для українських земель.

Проаналізуйте соціально-станову ієрархію князівства, звернувши увагу на зміни в процесі шляхтизації суспільства. Поясніть сутність та наслідки аграрної реформи для литовського суспільства.

Дайте загальну характеристику державного ладу Великого князівства Литовського. З'ясуйте, які зміни відбулися в повноваженнях центральних органів управління (Великого князя, пани-ради, Вального сейму) і якими факторами вони були спричинені. З'ясуйте, які особливості розвитку князівства вплинули на формування центральних посад урядовців і розкрийте їх повноваження в Литовсько-Руській державі.

Охарактеризуйте систему місцевого управління після ліквідації удільних князівств, розкрийте повноваження воєвод, каштелянів, старост та інших посадовців. Відстежте, які зміни відбулися в устрої великих міст Литовсько-Руської держави за умов самоуправління.

2. З'ясуйте динаміку становлення джерельної бази права Литовсько-Руської держави й означте принцип формування правової системи великими князями й урядовцями, дотримуючись «старовини» й «давності» у розбудові державності. Охарактеризуйте діяльність литовських князів щодо формування загально-земських, обласних, волосних і міських привілеїв та означте їх відмінність.

Розкрийте значення міжнародних договорів Великого князівства Литовського як джерел права та «Судебника Казимира IV» 1468 року, з'ясуйте, які правові відносини вони врегульовували.

Охарактеризуйте причини, які зумовили кодифікацію права у Великому князівстві Литовському та за яких обставин було прийнято Статут 1529 р., Статут 1566 р. та Статут 1588 р. Розкрийте структуру цих статутів. Зверніть увагу на норми державного, приватного, кримінального та процесуального права.

З'ясуйте, яким із статутів було юридично оформлено шляхтизацію суспільно-політичного устрою Великого князівства Литовського і в чому це виявилось.

3. Проаналізуйте еволюційні процеси феодальної власності на землю. У цьому аспекті важливо розглянути інститут застави. Визначте форми застави і відмінності між ними. Охарактеризуйте розвиток у Литовсько-Руській державі сервітутного права. З'ясуйте, як статuti врегульовували ці відносини.

Якими процесами обумовлювався розвиток зобов'язального права. Означте зміни, які відбулися у цивільно-правових інститутах позики, купівлі-продажу, особистого найму, оренди, поклажі, дарування. Означте основні процедури укладання договорів.

Проаналізуйте розвиток сімейного права. Зверніть увагу на норми, що визначали умови взяття шлюбу, можливість та юридичні наслідки розлучення, розвиток цивільно-правового інституту опіки та поясніть, чим це було спричинено.

Проаналізуйте розвиток спадкового права. Розкрийте правові норми, які врегульовували спадкування за законом і за заповітом, право спадкування синами й дочками, встановлення обмежень при успадкуванні маєтностей.

4. Охарактеризуйте основні види злочинів, поясніть, які з них належали до категорій найтяжчих і тяжких. Розкрийте мету покарань та охарактеризуйте види покарань за русько-литовським кримінальним правом.

Сформулюйте основні риси феодального кримінального права Великого князівства Литовського.

5. Зверніть увагу на еволюційний розвиток державно-правових інститутів, які сприяли формуванню судової системи, що складалась із центральних, місцевих і спеціальних судів. Охарактеризуйте юрисдикцію цих судів.

З'ясуйте вплив станового та майнового становища на процесуальну правоздатність різних верств населення у Литовсько-Руській державі.

Визначте, в якому юридичному документі Великого князівства Литовського середини XVI ст. було встановлено елементи слідчого (інквізиційного) процесу. Охарактеризуйте зміст цього процесу та особливості його застосування на

українських землях. Проаналізуйте призначення в суді представництва сторін. Охарактеризуйте види судових доказів.

Завдання 1. Складіть схему державного устрою Литовсько-Руської держави.

Завдання 2. Складіть схему судоустрою в Литовсько-Руській державі до і після судової реформи середини XVI ст.

Завдання 3. Складіть схему органів центрального та місцевого управління на українських землях періоду польського панування.

Завдання 4. Складіть схему судових органів на українських землях польської доби.

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте причини входження українських земель до складу сусідніх держав.

2. У чому полягав вплив українських державно-правових традицій на характер держави і права Великого князівства Литовського?

3. Яких змін зазнав правовий статус українських земель у складі Речі Посполитої?

4. Назвіть характерні риси організації управління в містах з магдебурзьким правом.

5. Охарактеризуйте судочинство в українських містах за магдебурзьким правом.

6. Охарактеризуйте розвиток цивільного права Литовсько-Руської доби та зміни, які відбулися в інститутах виконання зобов'язань, спадку.

7. Сформулюйте основні риси феодального кримінального права Великого князівства Литовського.

8. З'ясуйте, які наслідки для українських земель мало утворення Речі Посполитої.

Тема: Устрій та право Запорозької Січі. Становлення української козацької держави Військо Запорозьке (1649 – 1764 рр.)

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

1. Рекомендується з'ясувати, які кардинальні зміни відбулися внаслідок Визвольної війни у суспільному ладі, політичному та державному устрою Української козацької держави за гетьманування Б. Хмельницького.

Охарактеризуйте політичний лад держави Війська Запорозького. Розкрийте структуру, склад, порядок утворення й повноваження центральних органів влади та органів місцевого управління. Визначте порядок формування, функціонування та компетенцію цих органів. З'ясуйте, який адміністративно-територіальний поділ склався в державі під час війни.

2. Охарактеризуйте соціально-економічні, військово-політичні засади та соціальні джерела формування нової панівної верстви українського суспільства. Поясніть, як відбувалося виокремлення козацтва в окремий соціальний стан та що сприяло зміцненню його соціально-економічного становища.

З'ясуйте соціально-економічне і правове становище української шляхти та означте, якими актами гетьманської влади визначались її права та привілеї.

Розкрийте зміни у соціально-правовому та економічному становищі селянства. Зробіть порівняльний аналіз правового становища селянства й козацтва. З'ясуйте, які зміни відбулися у складі та правовому становищі населення міст.

3. Охарактеризуйте зміни у джерельній базі правової системи держави Б. Хмельницького. Проаналізуйте процес розвитку звичаєвого козацького права. Охарактеризуйте нові джерела права: рішення Військової ради, універсали, листи та грамоти Гетьмана, міжнародні договори, адміністративні та судові прецеденти.

Проаналізуйте, які зміни відбулися в інституті права власності. Охарактеризуйте процес розвитку козацького землеволодіння.

Розкрийте зміни у понятті та складі злочинів: які нові категорії злочинів з'явилися, а які зникли під час війни. Охарактеризуйте види злочинів, поясніть, які з них вважалися тяжкими. З'ясуйте, які види покарань були поширені під час війни. Поясніть, чим, на вашу думку, зумовлено більш жорстокі покарання, що застосовувалися в означений період.

Розкрийте порядок формування судових органів, їх склад та компетенцію. Визначте характерні риси судочинства.

4. Охарактеризуйте міжнародне становище України під час Визвольної війни. Оцініть дії Б. Хмельницького як політика-реаліста при пошуку союзників для вирішення питань зовнішньої підтримки молодої держави, яка була неспроможна чинити опір численним претендентам на землі та багатства України.

Охарактеризуйте нормативно-правові засади прийнятих рішень Переяславської ради (січень 1654р.) та українсько-московський договір (Статті Богдана Хмельницького, березень 1654 р.) і визначте, якого статусу України у

складі Московської держави намагався досягти Б. Хмельницький. Враховуючи погляди вчених, з'ясуйте, який статус України було закріплено в остаточному варіанті українсько-московського договору.

Завдання 1. Проаналізуйте причини виникнення українського козацтва, його соціальну базу та характерні ознаки способу життя.

Завдання 2. Зробіть порівняльний аналіз соціально-правового становища реєстрових та нереєстрових козаків.

Завдання 3. Охарактеризуйте військово-адміністративний устрій Запорозької Січі, звичаєво-правові засади формування органів влади й управління. Розкрийте призначення та повноваження загальної військової ради, кошового отамана, січової старшини, курінних отаманів, паланкових полковників та інших посадових осіб Січі.

Завдання 4. Розкрийте джерела та риси права Запорозької Січі.

Завдання 5. Розкрийте риси цивільно-правового регулювання на Січі. З'ясуйте, чому на Січі приватне право не набуло достатнього розвитку.

Завдання 6. Охарактеризуйте специфіка січового кримінального права. Що охоплювало поняття злочину? Розкрийте види злочинів, що існували на Січі, і охарактеризуйте їх. З'ясуйте, які специфічні склади злочинів існували на Січі.

Завдання 7. Розкрийте зміни у суспільному устрої та складіть схему суспільного ладу України після Визвольної війни.

Завдання 8. Охарактеризуйте державний устрій Української Гетьманської держави.

Завдання 9. Розкрийте цивільно-правові відносини в Українській державі.

Завдання 10. Охарактеризуйте судовий процес Української Гетьманської держави.

Питання для самоконтролю

1. Означте передумови появи українського козацтва.
2. Охарактеризуйте право і судочинство у Запорозькому низовому війську.
3. Розкрийте причини та передумови входження українських земель до складу Московської держави.
4. Охарактеризуйте систему управління в Українській козацько-гетьманській державі (1648 – 1657 рр.).
5. Поясніть тезу: українсько-московський договір 1654 р. був своєрідним компромісом, де кожна сторона мала на меті своє.
6. Розкрийте суть правового статусу України за Березневими статтями 1654 р.

Тема. Держава і право України в період козацько-гетьманської доби (середина XVII – кінець XVIII ст.)

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Проаналізуйте угоди, які укладав з московським урядом кожний новообраний гетьман. Це Переяславські статті Юрія Хмельницького (1659 р.), Батуринські та Московські статті Івана Брюховецького (1663 р., 1665 р.),

Глухівські статті гетьмана Дем'яна Многогрішного (1667 р.), Конотопські статті Івана Самойловича (1672 р.), Коломацькі статті Івана Мазепи (1687 р.), Решетилівські статті Івана Скоропадського (1709 р.), які обмежували суверенітет гетьманської України та скасували правові норми договору 1654 р.

2. Охарактеризуйте змін в українському суспільстві в результаті перемоги українського народу у Визвольній війні. Означте місце українських феодалів, так званої шляхти. Розкрийте процес формування, склад та соціально-правове становище «знатного військового товариства», виникнення та подальше зміцнення «українського панства».

З'ясуйте характер змін у соціально-економічному та правовому становищі рядового козацтва. Вкажіть, чим обумовлювалася його подальша диференціація та які фактори призвели до занепаду козацького стану.

Відстежте характер змін у правовому становищі українського духовенства. Розкрийте позицію держави щодо підтримки православної церкви.

Розкрийте перебіг кардинальних змін у соціально-правовому становищі селянства. Зробіть порівняльний аналіз правового становища селянства та козацтва.

Проаналізуйте зміни в соціально-правовому становищі населення міст. З'ясуйте, в чому їхнє правове становище наближалось до становища державних селян.

3. Проаналізуйте державний лад, що встановився в Гетьманській державі. З'ясуйте, які республіканські та монархічні засади були притаманні для гетьманського правління та які риси й особливості їх прояву були характерні на різних етапах існування держави.

Розкрийте порядок обрання, зміст повноважень та зміни в державно-правовому статусі гетьмана. Проведіть порівняльний аналіз правового статусу, складу та повноважень Військової, Генеральної та старшинської ради у різні періоди існування козацько-гетьманської держави. З'ясуйте, коли Генеральна Рада набувала ознак органу прямого народовладдя, за яких умов вона набувала ознак вищого представницького органу та чому вона не стала постійно діючим органом. Визначте склад та повноваження гетьманських посадовців – генеральної старшини.

Охарактеризуйте полкову-сотенну систему місцевого управління. Розкрийте склад та повноваження полкових і сотенних урядів на різних етапах існування козацтво-гетьманської держави. З'ясуйте, які зміни відбулися в системі управління територіями, та поясніть, чим вони обумовлювалися. Проаналізуйте особливості управління в містах залежно від їх статусу.

4. Охарактеризуйте, які судові установи утворилися після Визвольної війни. Розкрийте склад, компетенцію та порядок роботи сільських судів отаманів і поясніть, чому їх значення поступово зменшувалось, а сфера компетенції звузилась до розгляду незначних спорів між козаками. Охарактеризуйте склад, порядок роботи та юрисдикцію сотенних і полкових судів. Розкрийте порядок роботи та склад найвищої судової інстанції Гетьманської держави та її юрисдикцію.

5. Охарактеризуйте суди, які існували в містах, залежно від статусу міста. З'ясуйте їх склад та юрисдикцію. Означте зміни в системі доменіальних судів. Розкрийте склад та компетенцію церковних судів.

Проаналізуйте причини проведення судової реформи 1760 – 1763 рр., її зміст і встановіть, які судові органи були створені за її наслідками. Розкрийте склад, юрисдикцію та порядок роботи земських, підкоморських та гродських (міських) судів.

З'ясуйте, які елементи державності були ліквідовані царизмом у другій половині XVIII століття. Відстежте послідовність дій царського уряду на обмеження прав та вольностей в Україні. Розкрийте послідовність скасування полкового устрою та поширення нової системи адміністративно-територіального поділу Російської імперії в Гетьманській державі. Зверніть увагу на обставини та причини ліквідації гетьманства, зруйнування Запорозької Січі, закріпачення селянства, що в кінцевому результаті сприяли ліквідації автономії України.

Завдання 1. Складіть схему адміністративно-політичного устрою козацько-гетьманської держави.

Завдання 2. З'ясуйте, до яких заходів вдавався царський уряд задля обмеження гетьманської влади, які імперські органи влади створювалися для управління Українськими землями та розкрийте їхні повноваження.

Завдання 3. Складіть схему судоустрою козацько-гетьманської держави до і після судової реформи 1760-1763 рр. Розкрийте зміст і наслідки судової реформи.

Питання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте зміни, які сталися у середовищі суспільних верств Гетьманщини у другій половині XVII ст.
2. З'ясуйте суть кодифікації права в Україні у XVIII ст.
5. Визначте структуру державного управління Російської імперії XVIII ст.
6. Прокоментуйте головні тенденції розвитку права в Україні в XVIII ст.
7. Розкрийте підстави які стверджують, що наприкінці XVIII ст. Україна перестала існувати як окремий державний механізм.

Тема. Суспільно-політичний лад і право в західноукраїнських землях (друга половина XVII – 70-ті роки XVIII ст.)

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

1. Проаналізуйте політико-правове становище Галичини і Правобережжя у складі Речі Посполитої, Закарпаття – у складі Угорщини, Північної Буковини і Криму – у складі Туреччини. З'ясуйте основні риси державного устрою західноукраїнських земель у другій половині XVII – XVIII ст.

2. На основі аналізу суспільного ладу охарактеризуйте становище магнатів, польської шляхти, румунського, угорського та австрійського дворянства. З'ясуйте дії Брестського собору 1596 р. щодо проголошення унії католицької та

православної церков і формування уніатської церкви. З'ясуйте суспільне становище католицької і православної церков. Визначте правове становище міського населення та селянства. Закріпачення селян.

3. Розкрийте процеси відновлення та ліквідації козацького устрою на Правобережжі. Відстежте перебіг визвольних рухів, зокрема повстання під проводом Палія, гайдамацький рух та коліївщини.

4. Охарактеризуйте право та судочинство на західноукраїнських землях. З'ясуйте джерела права та систему судочинства Галичини, Закарпатті та Північної Буковини.

Завдання 1. Складіть схему органів центрального та місцевого управління на українських землях періоду польського, молдавського та угорського панування.

Завдання 2. Складіть схему судових органів на західноукраїнських землях польської, молдавської та угорської доби.

Питання для самоконтролю

1. З'ясуйте особливості судової системи у Галичині, на Буковині та Закарпатті.
2. Розкрийте відмінність адміністративного управління у Галичині, на Буковині та Закарпатті.

Тема. Суспільно-політичний устрій і право України після ліквідації української державності (кінець XVIII – XIX ст.)

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

1. З'ясуйте, якими факторами зумовлювалися зміни в суспільному устрої на українських землях. Рекомендується розпочати з аналізу завершення процесу юридичного закріпачення українських селян (укази від 1800, 1804, 1808, 1828 рр.) та посилення антикріпосницького руху.

Охарактеризуйте зміни мануфактурного виробництва у промислове, фабрично-заводське. Означте, які економічні райони визначилися в Україні. Зверніть увагу на розвиток українсько-російських торгових відносин. Формування транспортної системи та створення чорноморсько-азовських портів і їх вплив на розвиток української промисловості. З'ясуйте перебіг зародження робітничого класу.

Визначте причини скасування кріпосництва маніфестом Олександра II від 19 лютого 1861 р. З'ясуйте, у чому полягала половинчастість селянської реформи 1861 р.

2. Проаналізуйте суспільний лад і визначте, які суспільні верстви утворили панівну верхівку українського суспільства. Охарактеризуйте правовий статус дворянства, в яке оформилася козацька старшина й шляхта. З'ясуйте соціальну базу формування буржуазії. Поясніть причини капіталізації суспільства та виникнення ринку дешевої робочої сили.

З'ясуйте зміни, що відбулися в статусі української православної церкви та охарактеризуйте правове становище духовенства.

Охарактеризуйте соціально-правове становище міської верхівки. Проаналізуйте причини збільшення торгових капіталів і як це позначилося на правовому становищі купецтва та особливостях гільдійно-купецького корпоративного устрою.

Розкрийте соціально-правове становище міщанства. З'ясуйте, коли в містах України з'явилася соціальна група «робітні люди». Означте її соціальні ознаки, що було основним джерелом їхнього існування. Порівняйте соціально-правове становище кріпосних та державних селян.

3. Охарактеризуйте систему державного управління на українських землях. З'ясуйте, які органи центрального управління відігравали основну роль в управлінні українськими землями. Охарактеризуйте систему місцевого управління, розкрийте суть місцевого повноваження генерал-губернаторів, губернаторів, посадових осіб губернського та повітового управлінь. Визначте, які станові органи належали до системи місцевого управління та в чому полягали їхні функції, які органи були створені для управління державними селянами та їх склад.

Охарактеризуйте систему управління в містах залежно від категорії міста і які органи поряд із виборними установами (міськими радами, магістратами, ратушами) здійснювали управління міськими справами

4. Проаналізуйте джерела права, що продовжували діяти на Лівобережній та Правобережній Україні до 40-х років XIX ст. Дайте їм загальну характеристику та розкрийте особливості їх застосування на українських землях, що були в складі Російської імперії. Розкриваючи це питання, необхідно врахувати, що політика царизму, яка спрямовувалася на централізацію та уніфікацію державного управління, передбачала поширення на українських землях російської правової системи з використанням окремих місцевих особливостей. З'ясуйте діяльність кодифікаційної комісії на чолі з П. Завадовським і її повноваження.

Означте результати кодифікаційних робіт, проведених на українських землях, враховуючи історичні особливості територій. Охарактеризуйте кодифікацію права Правобережної України «Звід місцевих законів західних губерній», підготовлений групою правознавців на чолі з А. Повстанським. Проаналізуйте витяги зі збірника «Зібрання малоросійських прав 1807 р.» та охарактеризуйте зміст і структуру цього документа. Розкрийте зміст, структуру та значення законодавчих актів Зводу законів Російської імперії.

Охарактеризуйте загальноросійське законодавство, запроваджене в пореформений період. Визначте, які правові акти діяли як джерела фабрично-трудоного права та адміністративного права, дайте їм загальну характеристику.

5. З'ясуйте, які зміни в систему управління внесли реформи 60 – 70-х років XIX ст. Розкрийте сутність і зміст земської реформи 1864 р. Визначте порядок обрання, склад повітових та губернських земських установ, особливості їх запровадження на українських землях. Означте функції, які покладалися на земські установи, особливості їхнього правового статусу та яких результатів досягли земства за період їхнього існування в Україні.

Проаналізуйте органи міського самоврядування за зразком земських установ, що були створені в Україні та який був порядок обрання цих органів. Охарактеризуйте їхню компетенцію та порядок діяльності.

Поясніть, якими причинами зумовлювалася поліцейська реформа 1862 р. Розкрийте її сутність, основний зміст і наслідки.

Розкрийте сутність і зміст військової реформи, що була здійснена упродовж 1864 – 1874 рр.

З'ясуйте причини, сутність судової реформи 1864 р. і принципи судоустрою та судочинства, які були покладені в її основу.

Розкрийте юрисдикцію, порядок створення й діяльності мирових судів. Охарактеризуйте систему загальних судових органів. З'ясуйте юрисдикцію, порядок створення й діяльності окружних судів та судових палат. Розкрийте повноваження та значення створеного в результаті судової реформи інституту присяжних засідателів. Охарактеризуйте процес реорганізації прокуратури і розкрийте її функції.

З'ясуйте особливості здійснення судової реформи на Правобережній та Лівобережній Україні.

Завдання 1. Складіть схему судових установ до і після судової реформи 1864 р. Проаналізуйте причини та сутність судової реформи 1864 р. Розкрийте юрисдикцію, порядок створення й діяльності мирових судів, окружних судів та судових палат, повноваження та значення інституту присяжних засідателів.

Завдання 2. Складіть порівняльну схему органів управління, які діяли на українських землях до реформ та в пореформений період. З'ясуйте, які зміни в систему управління внесли реформи 60-70-х років XIX ст. Розкрийте зміст земської (1864 р.) і міської (1870 р.) реформ та особливості їх проведення в Україні.

Питання для самоконтролю

1. Джерела й основні риси права України після ліквідації української державності (перша половина XIX ст.).
2. Причини та особливості кодифікації права на українських землях.
3. Реформи другої половини XIX ст. у Російській імперії та їх реалізація на українських землях.

Тема. Суспільно-політичний лад і право в західноукраїнських землях наприкінці XVIII – початку XX ст.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

1. Проаналізуйте соціально-економічне становище західноукраїнських земель у кінці XVIII – початку XX століття. Означте фактори колоніальної політики, які призвели до того, що західноукраїнські землі були найубогішим у Європі краєм, відсталим аграрним придатком австрійських промислових районів.

З'ясуйте, які реформи мали місце в кінці XVIII століття за часів Марії-Терезії та Йосипа II й наступних імператорів. Означте, які зміни відбулися в соціально-правовому становищі селянства після революції 1848 року. Розкрийте сутність та антиселянську спрямованість аграрної реформи. Визначте соціально-економічні та правові наслідки цієї реформи.

Проаналізуйте діяльність Головної руської ради у Львові, окресліть її основні напрями діяльності.

2. Виясніть, кому належала абсолютна влада в імперії та які органи державного управління здійснювали її на українських землях. Означте призначення, компетенцію та порядок скликання й діяльності станового Сейму Галичини як дорадчого органу при губернаторові. З'ясуйте, хто був фактичним керівником краю.

Проаналізуйте систему управління на західноукраїнських землях з урахуванням змін у політичному ладі й адміністративно-територіальному поділі до і після революції. Розкрийте суть управління намісника та президентського правління. Охарактеризуйте порядок обрання, повноваження та характер діяльності створених у Галичині та Буковині крайових сеймів. Поясніть, які особливості управління територіями існували на Закарпатті й Буковині.

Дайте характеристику уряду дуалістичної Австро-Угорської імперії та її двопалатному парламенту. Окресліть риси конфедеративного державного утворення.

3. З'ясуйте характерні риси формування органів місцевого управління та адміністративного апарату. Визначте, кому реально належала влада та який існував апарат управління в сільській місцевості. Розкрийте правові засади місцевого самоврядування в повітових громадах (гмінах), повноваження та характер діяльності повітових рад, повітових комітетів та повітових старост. Поясніть, як здійснювалося місцеве управління в містах і селах.

4. Охарактеризуйте сутність проведення реформи міського самоврядування на західноукраїнських землях. Розкрийте зміни, які відбулися за статутом 1870 року в міському самоврядуванні Львова та Чернівців. Проаналізуйте структурну організацію виконавчого органу міського самоврядування та його департаментів.

5. З'ясуйте, які старі польські суди діяли після загарбання західноукраїнських земель Австрією, розкрийте еволюцію судової системи в першій половині XIX століття відповідно до Положення 1849 р. та за Конституцією 1867 р.

Означте юрисдикцію та порядок діяльності повітових, крайових (окружних) судів та Вищого крайового суду в Львові. З'ясуйте порядок створення та призначення суддів присяжних при окружних судах. Охарактеризуйте діяльність спеціалізованих судів. Розкрийте призначення та функції прокуратури й адвокатури на західноукраїнських землях у складі Австрії.

Охарактеризуйте Цивільно-процесуальний кодекс, який набув чинності з 1796 року в Західній, а в 1807 році – і в Східній Галичині. Дайте загальну характеристику цивільно-процесуального права, що діяло на західноукраїнських землях.

Охарактеризуйте розвиток кримінального права та його джерело – Кримінальний кодекс 1803 року. Проаналізуйте, які зміни до кримінального права вніс Кримінальний кодекс 1852 року.

Завдання 1. Складіть схему суспільного устрою на українських землях у складі Австро-Угорської імперії. Охарактеризуйте правовий статус основних соціальних верств.

Завдання 2. Складіть порівняльну схему місцевого управління з урахуванням змін у політичному ладі й адміністративно-територіальному поділі західноукраїнських земель до і після революції.

Завдання 3. Складіть схему судової системи на українських землях у складі Австро-Угорської імперії.

Питання для самоконтролю

1. Загальнодержавні органи влади й управління на українських землях.
2. Місцеве управління на західноукраїнських землях Австро-Угорської держави в першій половині XIX ст.
3. Органи самоврядування в Галичині, Північній Буковині, на Закарпатті у II половині XIX ст.

Тема. Суспільно-політичний лад і право в період з початку XX ст. до 1917 р.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

1. Розгляд теми рекомендується розпочати з аналізу економічної кризи 1901 – 1903 рр., яка мала серйозні наслідки для України. Охарактеризуйте суспільно-політичне життя України в умовах масових виступів робітничого класу, поширення селянських виступів у Полтавській та Харківських губерніях.

Означте процес формування українських політичних партій, рад робітничих депутатів та їх участь у керівництві революційними подіями.

2. Охарактеризуйте революційні події 1905 – 1907 рр., які вплинули на суспільний лад країни, визначальною рисою якого стало капіталістичне угруповання класів та збереження численних залишків старого, докапіталістичного порядку. Зверніть увагу на події, які обумовили розподіл політичних сил у Росії і закріпили їх у трьох основних таборах: урядовому, буржуазно-ліберальному та революційно-демократичному. З'ясуйте суперечності між ними.

Дайте характеристику причин диференціації селянського середовища. Означте основні напрямки столипінської аграрної реформи, яка передбачала формування сильних селянських господарств, що мали стати в майбутньому опорою самодержавства в новосформованій сільській буржуазії. Розкрийте суть переселенської політики та її наслідки.

3. З'ясуйте зміни абсолютистської форми правління в ході прийняття Маніфесту 17 жовтня 1905 р. Охарактеризуйте зміни, які сталися в державному ладі упродовж 1905 – 1917-х рр. Означте поступки за царським маніфестом та

окремі реформи, які не похитнули царську владу й імператор залишився необмеженим монархом. З'ясуйте особливості розпуску I та II Думи. Зверніть увагу на нову редакцію Основних державних законів, затверджених Миколою II 23 квітня 1906 р., та форму правління тогочасної Росії.

Зупиніться на реакційних заходах відновлення влади самодержавства під час діяльності III та IV Думи. Визначте політичні сили, на які покладалося самодержавство під час діяльності цих дум. Зверніть увагу на діяльність депутатів державних дум від України та роботу парламентського клубу «Українська думська громада».

4. Проаналізуйте джерела права, які поповнилися новими елементами: постановами Ради міністрів та «мнєніями» Державної ради та «тимчасовими правилами». Означте кодифікаційну роботу, яка проводилася в особливому відділенні державної канцелярії, департаментах Сенату, Державній думі, Державній раді та міністерствах.

Розкрийте направленість цивільно-правових актів щодо охорони дворянської та буржуазної власності. З'ясуйте реакційну суть Указу 1902 р. «Про майнову відповідальність сільських товариств та селищ, селяни яких брали участь у заворушеннях, що відбувалися останнім часом у деяких місцевостях Полтавської та Харківської губерній».

З'ясуйте систему державних органів страхування й антинародний характер адміністративного та кримінального права.

Завдання 1. Розкрийте зміни, які відбулися в державному управлінні Російської імперії в 1905 – 1906 рр.

Завдання 2. Означте основні положення столипінської аграрної реформи.

Завдання 3. Розкрийте антинародний характер царського законодавства, який виразно виявився в адміністративному та кримінальному праві.

Питання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте процес буржуазно-демократичних перетворень, до яких царизм змушений був удатися на початку XX ст. унаслідок революційних подій 1905 – 1907 рр.

2. Поясніть, чому губернаторів і генерал-губернаторів у історико-правовій літературі часто називають «провідниками ідей російського самодержавства»

Тема. Утворення радянської держави. Держава і право УСРР в умовах нової економічної політики (1917 – 1929 рр.)

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

1. Охарактеризуйте соціально-політичних подій в Україні після Жовтневої революції 1917 року, зокрема причини посилення протистояння між більшовицьким урядом у Петрограді (Раднаркомом) та Українською Центральною Радою. Оцініть заходи більшовиків, які були направлені на легітимне усунення УЦР і чим вони закінчились. З'ясуйте обставини

проведення I Всеукраїнського з'їзду рад та проаналізуйте його рішення. Окресліть обставини проведення II Всеукраїнського з'їзду Рад.

Охарактеризуйте формування та роботу вищого органу влади Всеукраїнського з'їзду рад та Центрального Виконавчого Комітету. З'ясуйте діяльність вищого виконавчого та розпорядчого органу державної влади України, склад Народного секретаріату. Висвітліть питання ігнорування Росією Народного Секретаріату та формування Тимчасового робітничо-селянського уряду України (29 січні Рада народних комісарів УСРР), утворення Всеукраїнського революційного комітету та відновлення Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету.

З'ясуйте процес утворення місцевих органів влади військкревкомів, а в селах – комітетів бідноти організаціями КП(б)У; формування комітетів незаможних селян та їх повноваження. Визначте необхідність створення в губерніях та повітах спеціальних «трійок», у волостях – «четвірок». Означте роль комендантів та комісарів. Охарактеризуйте пріоритет верховенства Політбюро ЦК КП(б)У при формуванні ВУЦВК та РНК УСРР.

2. З'ясуйте ставлення більшовицької влади до раніше сформованих судових та правоохоронних структур. Визначте, на розгляд яких позасудових та громадських органів передавалися спори із земельних, цивільних і трудових справ.

Розкрийте призначення створеного за декретом Тимчасового робітничо-селянського уряду України від 3 грудня 1918 р., Всеукраїнської надзвичайної комісії по боротьбі з контрреволюцією, саботажем та посадовими злочинами.

Розкрийте процес прийняття, зміст та значення Конституції УСРР 1919 р. Поясніть, у чому полягало завдання держави «диктатури працюючих і експлуатованих мас пролетаріату і біднішого селянства». З'ясуйте обмеження, які встановлювалися у виборчому праві.

Охарактеризуйте процес становлення цивільно-правових інститутів радянського права. Розкрийте правові засади широкої націоналізації, встановлення державної власності на засоби виробництва, монополії держави на продовольство.

З'ясуйте, якими земельними актами УСРР скасовувалася приватна власність на землю, надра, води, ліси та передбачався розвиток колективних форм землекористування.

Розкрийте правові засади регулювання трудових відносин. З'ясуйте, що спричинило мілітаризацію підприємств, і розкрийте зміст категорій трудового права: загальна трудова повинність, «трудова дезертирство», саботаж, натуралізація заробітної плати. Охарактеризуйте основи шлюбно-сімейного права.

З'ясуйте принцип становлення основ нового кримінального права та вплив класової належності обвинуваченого на вирок суду. Означте основні спрямування кримінальних репресій. Розкрийте особливості розгляду справ революційними трибуналами.

3. Проаналізуйте соціально-політичної ситуації в РСФРР і в УСРР напередодні прийняття рішень про перехід до нової економічної політики. Дайте характеристику об'єднань трестів та синдикатів.

Означте перебіг нової економічної політики в сільському господарстві. Визначте сутність заміни продрозверстки на єдиний продовольчий податок. Дайте характеристику процесу переоподаткування заможного селянства та звільнення від сплати податків незаможних селян. З'ясуйте, як ці обставини вплинули на нарощення виробництва сільськогосподарської продукції та позицію радянської влади щодо формування кооперативного руху при суспільній власності на засоби виробництва.

З'ясуйте, які фактори спричинили процес об'єднання радянських республік, що виникли після розпаду Російської імперії, та охарактеризуйте процес створення СРСР.

4. З'ясуйте зміни в державно-правовому статусі УСРР, що відбулися внаслідок утворення Союзу РСР. Охарактеризуйте запроваджену адміністративно-територіальну реформу, започатковану в 1922 році. З'ясуйте суть триступеневої системи управління. Дайте характеристику новому автономному утворенню Молдавської АСРР. Означте склад, повноваження та порядок роботи Всеукраїнського з'їзду Рад, Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету (ВУЦВК) та Президії ВУЦВК.

Розкрийте державно-правовий статус та компетенцію Ради народних комісарів (РНК). Визначте систему органів галузевого державного управління, що склалася після утворення СРСР. З'ясуйте, які наркомати мали загальносоюзний, союзно-республіканський та республіканський статус.

Охарактеризуйте склад, повноваження та порядок утворення місцевих органів влади – з'їздів рад та їх виконавчих комітетів. Поясніть, які зміни відбувалися в системі місцевих органів влади у процесі адміністративно-територіальної реформи.

5. Проаналізуйте зміни у системі судових та правоохоронних органів відповідно до Положення про судоустрій УСРР 1922 р. Охарактеризуйте порядок створення, склад, компетенцію та порядок діяльності народного суду, губернського суду і Верховного суду УСРР. З'ясуйте, які спеціальні суди продовжували «тимчасово» діяти.

Розкрийте основний зміст змін у судовій системі у зв'язку з прийняттям у 1924 р. «Основ судоустрою СРСР» і союзних республік та переходом на триступеневу систему управління. Охарактеризуйте єдину систему судових установ, що запроваджувалася відповідно до Положення про судоустрій в УСРР 1925 р. З'ясуйте призначення та порядок діяльності дисциплінарних судів, громадських (товариських) судів й примиренських камер. Розкрийте компетенцію та порядок діяльності військових трибуналів, що встановлювалися Положенням про військові трибунали і військову прокуратуру 1926 р.

З'ясуйте необхідність створення замість Всеукраїнської надзвичайної комісії (ВУНК) Державного політичного управління (ДПУ). Охарактеризуйте призначення та повноваження Особливої наради ОДПУ.

Розкрийте призначення та функції колегій захисників, судових виконавців, народних слідчих та нотаріату.

6. З'ясуйте зміни в конституційному праві, пов'язані з утворенням єдиної союзної держави – СРСР.

Охарактеризуйте розвиток цивільного права при запровадженні непу та з'ясуйте форми власності за Цивільним кодексом. Розкрийте цивільно-правові засади діяльності державних, кооперативних та приватних підприємств. Дайте загальну характеристику зобов'язального права. Охарактеризуйте стан спадкового права, при цьому зверніть увагу на зміст обмежень у праві на спадок.

Охарактеризуйте інститути та норми сімейного права, які встановлювали умови взяття та реєстрації шлюбу, процедуру розлучення, майнові й аліментні відносини подружжя, батьків та дітей, питання опіки та піклування.

Розкрийте правові засади власності на землю та землекористування.

З'ясуйте, які зміни в трудове право внесла нова економічна політика. Розкрийте зміст інститутів і норм трудового права, що врегульовували залучення до праці працівників, встановлювали робочий час та час відпочинку, охороняли працю, регламентували питання, пов'язані з учнівством, працею жінок і неповнолітніх, визначали права й обов'язки профспілкових організацій, встановлювали порядок розгляду і розв'язання трудових спорів та справ про порушення трудового законодавства.

Охарактеризуйте завдання та основні інститути кримінального права. З'ясуйте, які види злочинів і міри покарання та заходи соціального захисту встановлювалися кримінальним законодавством.

Характеризуючи стан процесуального права, з'ясуйте, які демократичні принципи судочинства встановлювалися першими Кримінально-процесуальними та Цивільно-процесуальними кодексами. Поясніть, у чому полягала тенденція посилення втручання держави у справи громадян та до яких змін у процесуальному праві вона з часом призвела. Охарактеризуйте систему виправно-трудових закладів, правила та режим утримання, заходи дисциплінарного впливу на засуджених.

Проаналізуйте причини, характерні риси та особливості здійснення кодифікації права в УСРР. Поясніть, які принципи та методи було покладено в основу кодифікаційних робіт.

Завдання 1. Складіть схему центральних органів влади й управління УРСР.

Завдання 2. Розкрийте зміст першої Конституції УСРР. Поясніть, у чому полягало завдання держави “диктатури працюючих і експлуатованих мас пролетаріату і біднішого селянства”. З'ясуйте антидемократичні положення Конституції УСРР 1919 р.

Завдання 3. Складіть порівняльну схему вищих і місцевих органів влади й управління України за Конституціями 1929 р. Охарактеризуйте склад, повноваження та порядок їх утворення.

Завдання 4. Складіть порівняльну схему судової системи за положеннями про судоустрій УСРР: а) 1922 р.; б) 1925 р.; в) 1929 р. Наведіть аргументи щодо значного посилення процесів централізації судової системи в 30-х роках.

Питання для самоконтролю

1. Означте обставини, які спонукали українських більшовиків покинути засідання Всеукраїнського з'їзду рад у Києві в грудні 1917 р. і переїхати до Харкова.

2. З'ясуйте обставини проведення 25 грудня 1917 р. I Всеукраїнського з'їзду рад та охарактеризуйте його рішення. Розкрийте склад і призначення обраного на з'їзді тимчасового Центрального Виконавчого Комітету і створеного ним радянського уряду – Народного секретаріату.
3. З'ясуйте, на розгляд яких позасудових та громадських органів передавалися спори із земельних, цивільних, трудових справ.
4. Охарактеризуйте порядок створення, склад і повноваження революційних трибуналів згідно з Положенням про революційні трибунали від 23 січня 1918 р. Поясніть, у чому полягала спрощена процедура розгляду справ революційними трибуналами.
5. Розкрийте правові засади процесу широкої націоналізації, встановлення державної власності на засоби виробництва, монополії держави на продовольство та предмети попиту.
6. Поясніть, які правові наслідки спричинило прийняття РНК УСРР декрету “Про скасування спадкування” від 11 березня 1919 р.
7. Розкрийте правові засади регулювання трудових відносин.
8. З'ясуйте, які акти радянської влади використовувалися як джерела кримінального права, як класова належність обвинуваченого впливала на вирок суду.
9. Проаналізуйте процес входження УСРР до складу СРСР
10. З'ясуйте правове становище УСРР у складі Союзу за Конституцією СРСР 1924 року.
11. Охарактеризуйте кодифікацію трудового та сімейного права УСРР у 1920-х роках.
12. Охарактеризуйте основний зміст Земельного кодексу УСРР 1922 р. та проаналізуйте зміст актів, спрямованих на створення видимості законності широкої кампанії розкуркулення на селі.

Тема. Держава і право України в період тоталітарно-репресивного режиму (1929 – 1940 рр.)

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

1. Зверніть увагу не те, що в умовах проведення індустріалізації, суцільної колективізації влада все більше зосереджувалась у загальносоюзних органах.

Охарактеризуйте, які зміни у системі вищих і місцевих органів влади і державного управління відбулись у зв'язку з прийняттям Конституції СРСР 1936 р. та Конституції УРСР 1937 р. З'ясуйте порядок обрання, склад, повноваження та порядок діяльності Верховної Ради УРСР, означте статус Президії Верховної Ради УРСР.

Розкрийте склад та повноваження Ради народних комісарів. З'ясуйте, якими сферами життя республіки управляли загальносоюзні народні комісаріати, які з народних комісаріатів перебували у подвійному підпорядкуванні, а які залишалися республіканськими.

Охарактеризуйте повноваження та порядок діяльності рад депутатів трудящих, що обиралися в областях, округах, районах, містах, селищах і селах, згідно з Конституцією УРСР 1937 р. З'ясуйте, які органи сприяли соціалістичним перетворенням на селі.

2. Проаналізуйте процеси, що відбувалися в судовій системі. З'ясуйте, як діяла судова система за Положенням про судоустрій в УСРР 1929 р. Розкрийте структуру окружних судів та Верховного Суду УСРР. Охарактеризуйте, які зміни відбулися в судовій системі із змінами в адміністративно-територіальному устрою.

Розкрийте посилення процесів централізації судової системи в 30-ті роки. Зверніть увагу на створення в серпні 1934 року у складі Верховного Суду СРСР судово-наглядової колегії, яка мала право скасовувати або замінити постанови, ухвали, рішення та вирoki верховних судів союзних республік.

Аналізуючи зміни, які відбувалися в структурі репресивно-каральних органів, зверніть увагу, що в умовах згортання непу й утвердження тоталітарного режиму ДПУ набули відверто каральної спрямованості і стали майже неконтрольованими.

З'ясуйте наслідки впливу на централізацію репресивно-каральної системи створення в 1934 році НКВС СРСР. Означте позасудовий орган при НКВС СРСР та його повноваження. Визначте статус республіканських та місцевих органів НКВС, які функціонували на підставі загальносоюзного положення.

Охарактеризуйте неконституційні каральні органи, які були створені в обласних центрах у 1930 і 1937 роках, і яким був їхній склад. Поясніть, у чому полягав їх відверто репресивний характер як за спрямованістю, так і за процедурою.

3. Охарактеризуйте зміни в цивільному праві, які спрямовувалися на забезпечення соціалістичної власності, зміцнення централізації і плановості народного господарства.

Означте зміни в трудовому праві, що стосувалися робочого часу та робочого тижня. З'ясуйте форми нарахування заробітної плати, заходи та санкції щодо зміцнення трудової дисципліни та стимулювання праці.

Означте суттєві зрушення у колгоспному та земельному праві, які зумовлені переходом до суцільної колективізації. З'ясуйте, які акти визначали правові основи діяльності колгоспів і розкрийте основний їхній зміст.

Розкрийте зміни в сімейному праві, що посилювали втручання держави у справи сім'ї (можливість відібрання у батьків дітей у разі неналежного нагляду за ними і передача їх до дитячих будинків, заборона абортів, визначення частки сплачуваних аліментів та ін.).

З'ясуйте суттєві деформації в кримінальному праві, пов'язані з посиленням репресій. Зверніть увагу на утвердження принципу колективної відповідальності у кримінальному праві. Поясніть, чим було зумовлено розширення переліку злочинів проти порядку управління та посилення санкцій за ці злочини. Розкрийте суть деформацій у кримінальному праві, особливо на посилення репресивного характеру норм кримінального законодавства. Ознайомтесь із Законом від 7 серпня 1932 р. «Про охорону майна державних підприємств, колгоспів і кооперації та зміцнення суспільної (соціалістичної)

власності». Зверніть увагу на трагічні наслідки, які були спричинені застосуванням цього Закону.

Розкрийте деформації кримінально-процесуального законодавства, які сприяли ліквідації демократичних засад судочинства. Проаналізуйте Постанову ЦВК СРСР від 1 грудня 1934 р. «Про порядок ведення справ про підготовку або здійснення терористичних актів», яка відкрито нехтувала принципами усності, гласності та змагальності.

З огляду на викладене, проаналізуйте основні положення та норми Конституції 1937 р.

4. Зверніть увагу на рішення Мюнхенської конференції голів урядів Німеччини, Італії, Великої Британії та Франції щодо Судетської області Чехословаччини. Охарактеризуйте передумови підписання пакту Молотова-Ріббентропа 23 серпня 1939 р. Дайте характеристику воєнних дій Радянського Союзу на західноукраїнських землях у вересні 1939 р. і на території Бессарабії та Північної Буковини у червні 1940 р.

5. Охарактеризуйте причин Другої світової війни. З'ясуйте позицію СРСР до вступу 17 вересня 1939 року Червоної Армії на територію Західної України. Визначте ставлення вояків Польщі до червоноармійців, які 22 вересня увійшли до Львова. Охарактеризуйте значення «Договору про дружбу і кордон» для вирішення проблем приєднання території Бессарабії та Північної Буковини до складу УРСР.

З'ясуйте засади та порядок обрання населенням західноукраїнських земель власного представницького органу. Розкрийте зміст та значення Декларацій і рішень Народних Зборів Західної України, які відбулися 26 – 28 жовтня 1939 року. Проаналізуйте наслідки приєднання Західної України до складу УРСР. Охарактеризуйте процес створення місцевих органів влади та процедуру приєднання північної частини Бессарабії і Північної Буковини у 1940 р. до складу УРСР. Означте новий адміністративно-територіальний поділ та процес формування органів місцевої влади, судових і правоохоронних органів на західноукраїнських землях.

Завдання 1. Складіть порівняльну схему вищих і місцевих органів влади й управління України за Конституціями 1937 р. Охарактеризуйте склад, повноваження та порядок їх утворення.

Питання для самоконтролю

1. Дайте правову оцінку масової колективізації в Україні.
2. Проаналізуйте карально-репресивне законодавство часів колективізації.
3. З'ясуйте мету штучно організованого голоду в Україні в 1932 – 1933 рр.
4. Визначте правові основи масових репресій УРСР.
5. Охарактеризуйте кримінальне законодавство 1930-х років в Україні.
6. Проаналізуйте, який характер мала воєнна акція Радянського Союзу на західноукраїнських землях у вересні 1939 року та на території Бессарабії й Північної Буковини у червні 1940 року.
7. Розкрийте правові засади, юридичну процедуру та наслідки приєднання Західної Волині, Східної Галичини, Північної Буковини й частини Бессарабії до складу УРСР.

Тема. Держава і права України в роки Другої світової війни (червень 1941–1945 рр.)

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

1. Зверніть увагу на запровадження плану «Барбаросса» при розв'язанні війни проти СРСР. Охарактеризуйте основні причини невдач Червоної Армії в перший період війни. Дайте оцінку керівництву ОУН, зокрема діям націоналістичних військових формувань «Нахтігаль» і «Роланд».

Означте адміністративно-територіальний поділ фашистським режимом території України для перетворення краю на головного постачальника продовольства і джерела робочої сили. З'ясуйте структуру управління окружної місцевої провінціальної адміністративної влади окупаційного режиму.

Розкрийте злочинний зміст «нового порядку», який передбачав тотальний контроль військової влади й окупаційної адміністрації, фізичний і моральний терор, пограбування та масове знищення населених пунктів і страти жителів.

Зверніть увагу на придушення народного опору, проведення масових репресивно-каральних акцій, які покладалися на гестапо, жандармерію, поліцію, спеціальні групи та «зондеркоманди».

2. З'ясуйте обставини проведення у Львові 30 червня 1941 р. Національних зборів українців та проаналізуйте прийнятий ними Акт відродження Української держави. Розкрийте іншу спробу українських націоналістів (ОУН-Б) використати німецько-фашистську окупацію для відновлення української державності 5 жовтня 1941 року.

Проаналізуйте зміни у напрямках та формах боротьби ОУН за незалежну Україну після невдалих спроб використати німецько-фашистську окупацію для відновлення української державності. Оцініть діяльність створеної у жовтні 1942 р. Української повстанської армії (УПА). З'ясуйте обставини створення у липні 1944 р. Української Головної Визвольної Ради (УГВР) і проаналізуйте державницькі засади її політичної платформи.

3. Охарактеризуйте зміни в СРСР, пов'язані з нападом фашистської Німеччини та її сателітів. З'ясуйте, в чому проявилось посилення централізації управління, які виникли надзвичайні (неконституційні) органи влади.

Охарактеризуйте державний статус, склад, повноваження та характер діяльності Державного Комітету Оборони (ДКО). Поясніть, до яких змін у системі державного та місцевого управління призвело поширення започаткованого ДКО принципу поєднання в одних особах партійних та державних посад. Охарактеризуйте склад і порядок діяльності надзвичайних органів влади на місцях.

З'ясуйте владні повноваження за Указом Президії Верховної Ради СРСР «Про воєнний стан» від 22 червня 1941 р., які надавалися військовим радам фронтів, армій, військових округів, а там, де не було військових рад – вищому військовому командуванню військових з'єднань. Розкрийте повноваження створеної 23 червня 1941 р. Ставки Верховного головнокомандування.

Охарактеризуйте зміни в діяльності судових та правоохоронних органів, розширення компетенції військових трибуналів. З'ясуйте порядок розгляду ними справ та оскарження вироків, що був встановлений відповідно до Положення про військові трибунали в місцевостях, оголошених на воєнному стані і в районах бойових дій.

Розкрийте призначення та компетенцію трибуналів військ НКВС. З'ясуйте, в яких випадках військові трибунали утворювалися з обласних і районних судів.

4. Зверніть увагу на зміни у правовій системі УРСР за умови воєнного часу, які обумовлювалися відповідно до змін у загальносоюзному законодавстві. Охарактеризуйте особливий правовий режим воєнного стану, що запроваджувався Указом Президії Верховної Ради СРСР від 22 червня 1941 р. на значній території СРСР.

Розглядаючи зміни, які відбулися в цивільному праві, з'ясуйте, в чому полягало розширення прав господарських наркоматів та спрощення порядку передачі майна між державними підприємствами та установами. Охарактеризуйте зміни, що стосувалися майнових і немайнових прав громадян, термінів позовної давності, прийняття спадщини, порядку спадкування, визнання особи безвісно відсутньою чи померлою та ін.

З'ясуйте зміни в трудовому праві. Розкрийте зміст категорій «трудова повинність» і «трудова мобілізація», встановіть, якими актами вони запроваджувалися. Визначте, які істотні зміни стосувалися таких інститутів трудового права, як робочий час і час відпочинку.

Характеризуючи зміни, що відбувалися в ході війни у земельному й колгоспному законодавстві. Розкрийте зміст нормативно-правових актів для підвищення продуктивності праці та зміцнення трудової дисципліни в колгоспах.

Розкрийте зміни у сімейному праві, що посилювали охорону дитинства й материнства. З'ясуйте, якими постановами союзного та українського урядів визначалися заходи щодо влаштування та надання допомоги дітям-сиротам, і розкрийте суть цих заходів. Охарактеризуйте державну допомогу вагітним жінкам, багатодітним і самотнім матерям, встановлення почесного звання «Мати-героїня», заснування ордену «Материнська слава» та медалі «Медаль материнства».

З'ясуйте зміни у сфері кримінального права. Наведіть аргументи на підтвердження того, що в умовах воєнного стану загальною тенденцією було посилення кримінальних репресій. З'ясуйте, які злочини передбачали застосування колективних покарань.

Означте, які акти передбачали підвищену відповідальність за розкрадання майна в умовах війни для боротьби зі злочинними посяганнями на державну і колгоспну власність, та розкрийте їх зміст.

5. Охарактеризуйте процес формування органів державної влади на Закарпатті після визволення краю від німецько-фашистських загарбників. З'ясуйте вплив еміграційного уряду Президента Чехословаччини Е. Бенеша на перебігу подій у визволеному Закарпатті.

Окресліть позицію радянської військової адміністрації щодо заходів, які були запроваджені партійно-державним керівництвом України при формуванні

мережі установ цивільної адміністрації краю: сільських, міських і районних народних комітетів.

З'ясуйте значення рішень Першого з'їзду народних комітетів, який відбувся в Мукачеві 26 листопада 1944 р., у розв'язанні територіальних проблем Закарпаття, зокрема утворення Народної Ради Закарпатської України як вищого тимчасового органу влади на території краю.

Проаналізуйте законодавчу діяльність Народної Ради, зверніть увагу на формування уряду у складі Президії Народної Ради та її уповноважених з питань внутрішніх справ і державної безпеки, комунального господарства, фінансів, землеробства, промисловості та торгівлі, юстиції, освіти, комунікації, охорони народного здоров'я та соціальної опіки.

Розкрийте процес формування місцевих органів державної влади – народних комітетів, які обиралися на термін до остаточного розв'язання питання про возз'єднання Закарпаття з Україною, відповідно до адміністративно-територіального поділу. Означте підпорядкованість міських народних комітетів міст Ужгорода, Мукачева, Берегового, Севлюша та Хуста. З'ясуйте компетенції народних комітетів та їх президій у вирішенні питань господарського, політичного і культурного будівництва.

Проаналізуйте розвиток системи судочинства та запровадження спеціального суду для боротьби з ворожими елементами, які намагалися не допустити возз'єднання Закарпаття з Україною. З'ясуйте роботу прокуратури, слідчих органів, адвокатури та нотаріату і їх підпорядкованість.

Розкрийте процес формування Закарпатської області та поширення в ній чинного законодавства України.

Завдання 1. Розкрийте, які структурні зміни відбулися в органах влади відповідно до Указу “Про воєнний стан” від 22 червня 1941 р.; при цьому з'ясуйте, які напрями їхньої діяльності стали найважливішими.

Завдання 2. З'ясуйте обставини проведення у Львові 30 червня 1941 р. Національних зборів українців і проаналізуйте прийнятий ними Акт відродження Української держави. Реакція німецького керівництва на Акт відродження Української держави. Розкрийте інші спроби українських націоналістів щодо національно-державного будівництва.

Питання для самоконтролю

1. Дайте оцінку фашистському окупаційному режиму в Україні.
2. Охарактеризуйте зміни в правоохоронних органах УРСР у роки боротьби з фашизмом.
3. Визначте основні зміни в законодавстві України у період війни.
4. Охарактеризуйте партизанський рух опору на окупованій Україні та діяльність Української Повстанської Армії (УПА).

Тема. Держава і право України у повоєнні роки і в період деєталінізації (1945 – перша половина 1960-х рр.)

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

1. Зверніть увагу на те, що соціально-політичні процеси в Українській РСР у післявоєнні роки були направлені на відбудову економічного потенціалу народного господарства. З'ясуйте причини нового голодомору в українських селах у 1946 – 1947 рр. Дайте оцінку започаткованим у Москві політичним кампаніям «жданівщини», «лисенківщини», «боротьби з космополітизмом» та іншим репресивним заходам тоталітарної системи, які доповнились в Україні звинуваченнями в націоналізмі діячів літератури, мистецтва, науки. Проаналізуйте антинародні дії щодо ліквідації у 1946 р. греко-католицької церкви в Західній Україні та в 1949 році на Закарпатті.

Охарактеризуйте процес деєталінізації, який отримав назву «хрущовська відлига». З'ясуйте значення доповіді М. Хрущова про культ особи на закритому засіданні XX З'їзду КПРС та її наслідки.

З'ясуйте сутність реформ у промисловості, які ознаменували деєталінізацією управління народним господарством та розширили економічну самостійність союзних республік. Дайте оцінку системі галузевого, вертикального управління, яка була замінена системою раднаргоєпів.

Охарактеризуйте позитивні кроки з вирішення соціальних проблем, зокрема скорочення робочого дня, зниження податків, підвищення пенсій і заробітної плати, ліквідацію державних позик, розв'язання житлової проблеми та ліквідацію натуроплати, паспортизацію сільського населення.

2. Охарактеризуйте зміни, які відбулися в державному управлінні Україною. З'ясуйте, в чому полягало розширення прав Верховної Ради УРСР та які зміни відбулися в її складі, які зміни сталися в назві українського уряду.

Проаналізуйте результати боротьби за владу у стані вищого партійно-державного керівництва після смерті Сталіна. Поясніть, у чому полягав основний зміст реорганізації органів влади й управління УРСР у період деєталінізації. Охарактеризуйте процес та наслідки перерозподілу компетенції між союзними й республіканськими урядовими органами на користь останніх. Розкрийте правові засади передачі Кримської області із складу РРФСР до складу УРСР.

З'ясуйте, які зміни відбулися в діяльності місцевих рад депутатів трудящих. Охарактеризуйте правове становище місцевих органів влади відповідно до положень про обласні, районні, міські, районні у місті, селищні і сільські ради депутатів трудящих, затверджених Президією Верховної Ради УРСР 31 травня 1957 р. При цьому особливу увагу зверніть на розширення повноважень і функцій рад у соціально-економічному та культурному житті адміністративно-територіальних одиниць, підвищення ролі постійних комісій у місцевому управлінні.

Поясніть, які наслідки мав поділ у грудні 1962 р. обласних рад за виробничою ознакою на сільські і промислові.

3. Проаналізуйте процес реформування судових та правоохоронних органів у повоєнний період та період деєталінізації. З'ясуйте, коли відбулося скасування юрисдикції військових трибуналів та відновлення в повному обсязі юрисдикції народних, обласних судів і Верховного Суду України та які наслідки це мало для демократизації судової системи. Охарактеризуйте процес виборів суддів різних судових ланок у 1947 – 1949 рр.

Охарактеризуйте спробу деєнтралізації управління судовою системою у 1956 – 1962 рр. при ліквідації Міністерство юстиції СРСР та їх обласних й крайових управлінь. З'ясуйте невласливі для судових органів функції, що покладалися на обласні суди та додаткові права, які отримали народні суди.

Розкрийте зміни в статусі, складі та функціях Верховного Суду СРСР за новим Положенням про Верховний Суд СРСР від 12 лютого 1957 р. та поясніть, як це позначилося на судовій системі України. З'ясуйте, які завдання правосуддя та нові засади реформування судової системи були визначені Основами законодавства про судоустрій Союзу РСР, союзних і автономних республік від 25 грудня 1958 р. та Законом про судоустрій УРСР від 30 червня 1960 р. Охарактеризуйте компетенцію, порядок створення та діяльність товариських судів відповідно до Положення про товариські суди Української РСР від 15 серпня 1961 р.

З'ясуйте завдання, права та обов'язки, форми і методи діяльності прокуратури за Положенням про прокурорський нагляд у СРСР від 24 травня 1955 р. Розкрийте причини та зміст реорганізації органів держбезпеки та внутрішніх справ після смерті Й. Сталіна.

Проаналізуйте зміст і наслідки процесу деєнтралізації органів внутрішніх справ, що відбувався згідно з Указом Президії Верховної Ради СРСР від 30 грудня 1956 р. З'ясуйте, які зміни в керівництві органами внутрішніх справ відбулися у зв'язку з ліквідацією в 1960 р. МВС СРСР. Розкрийте значення прийняття в 1962 р. нового Положення про міліцію. Охарактеризуйте процес залучення громадськості до охорони громадського порядку народних дружин.

4. Зверніть увагу на правову регуляцію сфер життя за спільними актами партійних і радянських органів, що мали юридичну силу і були спрямовані на зміцнення права державної власності та «зближення» державної й колгоспно-кооперативної форм власності. Охарактеризуйте зміст і наслідки грошової реформи 1947 р.

Розкрийте структуру та основний зміст Цивільного кодексу УРСР 1963 р., враховуючи, що його положення мали утопічні установки КППС щодо побудови комунізму. Охарактеризуйте розвиток зобов'язального, спадкового права та зміни у сімейному праві.

Оцініть зміни у тривалості робочого часу, охороні праці підлітків, вагітних жінок, посилення захисної функції профспілок. Розкрийте зміст та значення Закону «Про державні пенсії».

Проаналізуйте розвиток колгоспного права і з'ясуйте, в чому виявилась його суперечливість. Розкрийте наслідки адміністративно-репресивних методів керівництва сільським господарством, виходячи з Указів Президії Верховної Ради СРСР «Про виселення у віддалені райони осіб, які злісно ухиляються від

трудової діяльності у сільському господарстві і ведуть антигромадський паразитичний спосіб життя» від 21 лютого 1948 року та 2 червня 1948 року.

З'ясуйте засади удосконалення організації і діяльності колгоспів у повоєнний період. Зверніть увагу на примусову працю, здійснення розподілу натуральних і грошових прибутків колгоспників, які проводилися після завершення усіх інших розрахунків у господарствах та при «зрівнялівці» в нарахуванні трудоднів, яка зводила нанівець принцип матеріальної зацікавленості колгоспників.

Охарактеризуйте зміни, пов'язані з укрупненням колгоспів, реорганізацією МТС в РТС і встановленням замість обов'язкових поставок колгоспами сільгосппродукції державі закупівлі сільгосптехніки й запровадженням грошової оплати праці колгоспників. Охарактеризуйте підхід щодо обмеження особистого господарства колгоспників, посилення втручання партійних і радянських органів у діяльність колгоспів.

Проаналізуйте зміни в кримінальному праві у зв'язку із закінченням війни. Розкрийте правовий зміст і наслідки проведення амністій у 1945, 1953, 1955 рр., а також скасування в 1947 р. смертної кари та її відновлення в 1950 р.

Розкрийте зміни в кримінальному праві, що відбулися в період деєталінізації. З'ясуйте перебіг реабілітації жертв політичних репресій та її вибіркоий характер. Охарактеризуйте завдання, зміст та структуру Кримінального кодексу УРСР 1960 року. Охарактеризуйте зміни, внесені до кодексу у сфері кримінальної відповідальності, застосування покарань та до інших інститутів кримінального права. Відстежте тенденцію розвитку кримінального права, виходячи з Кримінального кодексу УРСР 1960 року.

Охарактеризуйте зміст та структуру Кримінально-процесуального кодексу України 1961 р. та Цивільно-процесуального кодексу УРСР 1963 р.

Завдання 1. Розкрийте характерні особливості державно-правового розвитку України у повоєнний період.

Завдання 2. Охарактеризуйте процес реформування судових та правоохоронних органів у повоєнний період та період деєталінізації.

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте процес поновлення довоєнних правових норм, що регулювали трудові відносини та подальшу демократизації трудового права періоду деєталінізації.
2. Охарактеризуйте зміни в судовій системі УРСР у період деєталінізації.
3. Означте характерні риси кодифікації радянського права в 1950 – 1960-х рр.
4. Охарактеризуйте зміни в соціальній структурі населення.
5. З'ясуйте правові засади переходу Кримської області до складу УРСР.

Тема: Держава і право в період уповільнення темпів суспільного розвитку, застою та перебудови (середина 1960-х років – кінець 1980-х рр.)

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

1. Зверніть увагу на посилення партійного керівництва й контролю у сфері державної влади й житті суспільства. Дайте характеристику економічній

реформі, що мала на меті розширення господарської самостійності підприємств. Означте обставини призупинення економічних реформ, переорієнтації їх на розвиток оборонної промисловості, освоєння Сибіру і на розвиток сільського господарства через запровадження механізації, хімізації, меліорації. Дайте оцінку цим програмам оцінку та з'ясуйте вплив міжгосподарської кооперації та агропромислової інтеграції на розвиток агропромислового комплексу. Зазначте обставини входження економіки України в смугу загальної кризи та з'ясуйте причини інфляційних процесів.

Зверніть увагу на створення неототалітарного режиму та формування культу Л. Брежнєва, який у цей час прагнув дискредитувати першого секретаря ЦК КПУ П. Шелеста.

2. З'ясуйте, яких змін зазнала система органів влади та управління з прийняттям у 1977 р. та 1978 р. нових Конституцій СРСР та УРСР. Означте статус КПРС і з'ясуйте, які державницькі функції закріплювалися за нею. Розкрийте негативні наслідки впливу авторитарної командно-адміністративної системи управління на суспільно-політичні процеси.

Охарактеризуйте державно-правовий статус, повноваження, структуру та порядок роботи Верховної Ради УРСР. З'ясуйте, які зміни в кількісному складі та порядку її обрання внесла Конституція УРСР 1978 р. Розкрийте повноваження та порядок діяльності Президії Верховної Ради УРСР. Означте компетенцію і порядок діяльності Уряду республіки та підпорядкованих йому союзно-республіканських, республіканських міністерств і державних комітетів, а також інших центральних органів державного управління.

Розкрийте залежність центральних органів влади республіки від монополії правлячої комуністичної партії та від відповідних органів влади Союзу РСР.

Охарактеризуйте структуру місцевих органів влади за Конституцією 1978 р. і з'ясуйте їх склад, повноваження та порядок роботи. З'ясуйте правові засади утворення і діяльність місцевих рад. Означте призначення та повноваження постійних комісій й виконавчих комітетів місцевих рад.

3. Врахуйте обставини, що судові й правоохоронні органи були об'єктом пильного партійного керівництва. При характеристиці судової системи республіки з'ясуйте основні засади діяльності судових установ, закладених у Конституції УРСР 1978 р. Проаналізуйте структуру, склад та юрисдикцію судових органів. Розкрийте порядок формування судових установ, при цьому з'ясуйте принцип виборності суддів і народних засідателів.

Розкрийте призначення та компетенцію органів державного арбітражу. З'ясуйте, які наслідки мало перетворення у 1974 р. держарбітражу при Раді Міністрів СРСР у союзно-республіканський орган і прийняття у зв'язку з цим Положення про державний арбітраж при Раді Міністрів СРСР та Положення про державний арбітраж при Раді Міністрів УРСР. Охарактеризуйте завдання та компетенцію органів державного арбітражу.

З'ясуйте систему органів прокуратури УРСР, їх функції та повноваження. Охарактеризуйте процес централізації системи прокурорських органів з прийняттям Конституції СРСР 1977 р. та Конституції УРСР 1978 р. З'ясуйте, якому органу Конституція УРСР 1978 р. надала право призначати Прокурора УРСР та прокурорів областей і затверджувати міських та районних прокурорів.

Проаналізуйте зміни, що відбувалися в системі органів внутрішніх справ. Розкрийте призначення й основні завдання поновленого в 1966 р. Міністерства охорони громадського порядку (з 1968 р. – Міністерства внутрішніх справ) СРСР та зміни, що відбувалися у зв'язку з цим у системі органів УРСР.

Розкрийте призначення, завдання, функції та обов'язки адвокатури за Положенням про адвокатуру УРСР 1962 р. із змінами й доповненнями від 15 червня 1965 р. Охарактеризуйте організаційно-правові засади діяльності обласних колегій адвокатів. З'ясуйте, які зміни, спрямовані на удосконалення діяльності адвокатури, відбулися відповідно до Закону «Про адвокатуру СРСР» від 30 листопада 1979 р. та Положення про адвокатуру УРСР від 1 жовтня 1980 р.

Охарактеризуйте призначення та компетенцію нотаріальних органів. З'ясуйте, які зміни в керівництві системою нотаріату відбулися із створенням у 1970 р. союзно-республіканського Міністерства юстиції.

4. Охарактеризуйте розвиток конституційного законодавства, який був пов'язаний з прийняттям на основі Конституції СРСР 1977 р. позачерговою сесією Верховної Ради УРСР 20 квітня 1978 р. Конституції УРСР. Розкрийте основний зміст та структуру Конституції УРСР 1978 р., порівнявши її з Конституцією УРСР 1937 р. Зверніть увагу на зміни, які були внесені Конституцією 1978 р. у визначення основ суспільного ладу, системи органів державної влади, судових та правоохоронних органів. З'ясуйте, як за своїм змістом і призначенням її положення й норми спрямовувалися на зміцнення командно-адміністративної системи.

Охарактеризуйте адміністративне законодавство, при цьому зверніть увагу на те, що адміністративні правовідносини регулювалися переважно загальносоюзними законами, положеннями, статутами та кодексами.

Особливу увагу потрібно приділити характеристиці прийнятого у 1984 р. на базі загальносоюзних Основ законодавства Союзу РСР і союзних республік про адміністративні правопорушення (1980 р.) Кодексу Української РСР про адміністративні правопорушення. Розкрийте основні положення та структуру кодексу.

Охарактеризуйте розвиток сімейного законодавства, що спрямовувалося на зміцнення сім'ї, захист інтересів матері і дитини, охорону здоров'я молодого покоління. Розкрийте основний зміст та структуру Кодексу про сім'ю і шлюб УРСР 1969 р., який базувався на положеннях Основ законодавства Союзу РСР і союзних республік про шлюб і сім'ю (1968 р.).

Проаналізуйте норми Житлового кодексу УРСР 1983 р., який містив правовий механізм реалізації гарантованого Конституціями СРСР (1977 р.) та УРСР (1978 р.) права громадян на житло. Розкрийте основні положення, структуру та порядок надання житлової площі та поліпшення житлових умов громадянам.

Проаналізуйте процес подальшого розвитку трудового законодавства. Особливу увагу зверніть на норми про колективний договір, трудовий договір, робочий час, час відпочинку, заробітну плату, гарантії та компенсації працівникам, охорону праці, працю жінок, працю молоді, пільги для робітників

і службовців, які суміщають роботу з навчанням та участь робітників і службовців в управлінні виробництвом, трудові спори тощо.

Охарактеризуйте Земельний кодекс УРСР 1970 р., який набув чинності з 1 січня 1972 р. Зверніть увагу на те, що, віддзеркалюючи положення Основ земельного законодавства Союзу РСР і союзних республік (1969 р.), він встановлював монопольне право власності держави на землю.

Характеризуючи процес розвитку кримінального права, з'ясуйте, якими правовими актами запроваджувалися найважливіші положення про особливо небезпечного рецидивіста, про умовно-дострокове звільнення від покарання, про погашення судимості, про запровадження інституту умовного засудження до позбавлення волі з обов'язковим залученням засудженого до праці, поняття злочину, який спричинив особливо тяжкі наслідки, та вичерпний перелік його видів, запровадження відбування покарання у колоніях-поселеннях для осіб, які вчинили злочин з необережності, розширення кола засуджених, до яких могли застосовуватися умовно-дострокове звільнення і заміна невідбутого покарання більш м'яким та ін.

Охарактеризуйте процес розвитку виправно-трудового законодавства. Розкрийте зміст, структуру та значення Виправно-трудового кодексу УРСР 1970 р., в якому визначався порядок та умови відбуття покарання, регламентувалась діяльність виправно-трудових установ.

5. Зверніть увагу на аналіз причин поглиблення кризи тоталітарної радянської системи та спроб радянського керівництва на основі прискорення соціально-економічного розвитку країни здійснити докорінні зміни в усіх сферах життя суспільства. З'ясуйте головний напрям та кінцеву мету проголошеного М. Горбачовим курсу на "перебудову". Розкрийте сутність політичної реформи. Означте зміни у виборчій системі СРСР, зокрема запровадження альтернативності. Розкрийте значення інституту президентства в СРСР як радикального повороту до реформування політичної системи.

Означте зміни виборчої системи та суть альтернативних виборів. Охарактеризуйте парламентську опозицію.

Розкрийте процес формування політичних партій та значення громадських організацій і об'єднань у прийнятті Декларації про державний суверенітет України. Охарактеризуйте перебіг подій щодо створення нової державної влади, побудованої на основі розмежування повноважень між представницькими, виконавчими та судовими органами та запровадження поста Президента Української РСР. Проаналізуйте результати грудневого 1991 р. Всеукраїнського референдуму, який підтвердив Акт проголошення незалежності України.

Завдання 1. Охарактеризуйте компетенцію і порядок діяльності уряду республіки.

Завдання 2. З'ясуйте, яких змін зазнала система органів влади й управління із прийняттям у 1977 р. і 1978 р. нових Конституцій СРСР та УРСР.

Завдання 3. Проаналізуйте структуру, склад та юрисдикцію судових органів і складіть схему судової системи України.

Завдання 4. Розкрийте зміст і значення Декларації про державний суверенітет України для утвердження реального суверенітету України, розбудови незалежної Української держави

Завдання 5. Охарактеризуйте, зміни в структурі та функціях органів вищої виконавчої влади, що були введені Законами УРСР від 13 та 21 травня 1991 р.

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте структуру місцевих органів влади за Конституцією 1978 р. та проаналізуйте зміни, які відбулися в їхньому складі, повноваженнях та порядку роботи.
2. Охарактеризуйте зміни в сімейному та житловому праві 1970 – 1980-х років.
3. Дайте оцінку основним положенням Конституції УРСР 1978 р.
4. Охарактеризуйте який вплив на розвиток демократичних процесів в Україні спричинила так звана перебудова?
5. Розкрийте процес реформування політичної системи в період перебудови.
6. Проаналізуйте передумови прийняття та зміст Декларації про державний суверенітет України 16 липня 1990 р.

Тема. Національно-державне відродження України в сучасному світі

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

1. Проаналізуйте процес переходу України від статусу союзної республіки з обмеженим суверенітетом до незалежної самостійної держави. Зверніть увагу на Декларацію про державний суверенітет України, Акт проголошення незалежності України та результати Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 р., які знаменують початок нового періоду нашої історії.

Означте процес реформування існуючих органів влади та створення нових. Характеризуючи діяльність Верховної Ради України, назвіть її основні функції і повноваження. При цьому зверніть увагу на те, що вона тривалий час унаслідок неокресленості повноважень Президента, Прем'єр-міністра, неузгодженості функцій законодавчої і виконавчої влади, центральної влади і регіонів продовжувала діяти як вищий владний орган.

2. З'ясуйте, які події серпня 1991 р. надзвичайно посилили відцентрові процеси, що прискорили розпад СРСР. Охарактеризуйте суспільно-політичну ситуацію в Радянському Союзі після проведення Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 р. Розкрийте суть зустрічі керівників України, Росії та Республіки Білорусь 7 – 8 грудня в Біловезькій Пущі щодо підготовки та підписання Угоди про створення Співдружності Незалежних Держав (СНД). Охарактеризуйте Алма-Атинську зустріч керівників колишніх союзних республік і підписання 21 грудня 1991 р. Декларації про Співдружність Незалежних Держав. Дайте правову оцінку утвореного суб'єкта міжнародного права, виходячи з відсутності центру вертикальних структур та єдиної економічної, правової та фінансової системи.

3. Охарактеризуйте зміни в процесі реформування існуючих органів влади та створення нових, які мали відповідати принципам незалежної держави.

З'ясуйте, в чому полягав перехідний характер державного ладу України в пострадянський період. Охарактеризуйте процес становлення українського парламентаризму. Розкрийте основний зміст та значення в цьому сенсі Закону України «Про статус народного депутата України» від 17 листопада 1992 р. Проаналізуйте процес становлення президентської влади. Розкрийте зміни в статусі та повноваженнях Президента України. Поясніть, які кроки були зроблені на шляху реформування виконавчих структур.

4. З'ясуйте, які напрями реформування судово-правової системи передбачала прийнята у квітні 1992 р. Верховною Радою України Концепція судово-правової реформи.

Охарактеризуйте систему судів загальної юрисдикції та арбітражних судів, що діяли в Україні після здобуття незалежності. Розкрийте основний зміст та значення законів «Про арбітражний суд» від 4 червня 1991 р., «Про статус суддів» від 15 грудня 1992 р., «Про органи суддівського самоврядування» від 2 лютого 1994 р. Поясніть, чому зміни у судовій системі відбувалися надто повільно.

На основі аналізу Закону України «Про прокуратуру» від 5 листопада 1991 р. розкрийте правові основи організації і діяльності прокуратури. Проаналізуйте функції прокуратури. На підставі аналізу Закону України «Про міліцію» від 20 грудня 1990 р. з'ясуйте організаційно-правові основи діяльності міліції України, охарактеризуйте її функції, завдання, права та обов'язки.

Проаналізуйте основний зміст Закону України «Про Службу безпеки України» від 25 березня 1992 р. і розкрийте призначення, компетенцію, систему та організацію діяльності СБУ.

5. Зазначте, що зі створенням у червні 1991 р. конституційної комісії на чолі з Л. Кравчуком розпочався новітній конституційний процес в Україні. Охарактеризуйте діяльність створеної конституційної комісії, зокрема, яких результатів у підготовці проектів нової Конституції було досягнуто та чому ця діяльність не завершилася прийняттям Конституції України.

Проаналізуйте діяльність нової конституційної комісії на чолі з Л. Кучмою та О. Морозом, яка була сформована після виборів нового складу парламенту і Президента у вересні 1994 р. Поясніть, у якій політичній ситуації укладався у червні 1995 р. Конституційний договір між Верховною Радою та Президентом України. Розкрийте основний зміст і наслідки Конституційного договору. Охарактеризуйте проект Основного закону, поданий конституційною комісією на розгляд до Верховної Ради, та питання цього проекту, з яких виникли гострі суперечки між депутатами.

Означте причини політичної кризи навесні 1996 р. та способи їх розв'язання. З'ясуйте, як завершився останній етап (конституційна ніч) складного, довготривалого конституційного процесу. Дайте оцінку щодо прийняття Конституції України, яке відбувалося таким екстраординарним способом, і чи вплинуло це на зміст Основного закону. Розкрийте структуру та зміст Конституції України і значення прийняття Основного закону України.

6. Охарактеризуйте процес реформування законодавства, який розпочалося разом із розбудовою незалежної Української держави.

Проаналізуйте, якими шляхами здійснювалося цивільно-правове забезпечення реформування економічної системи. Які закони були спрямовані на регулювання й розвиток цивільно-правових відносин. Розкрийте етапи розробки нового Цивільного кодексу. Охарактеризуйте структуру та основний зміст Цивільного кодексу України 2003 р. З'ясуйте основний зміст та значення Господарського кодексу України 2003 р.

Поясніть, якими шляхами відбувався подальший розвиток адміністративного права. Назвіть кодекси та закони, які містили певні питання адміністративно-правового регулювання.

Охарактеризуйте завдання та напрями розвитку аграрного законодавства. З'ясуйте, якими правовими актами України врегульовувалося існування, поряд з державною та колективною, приватної власності на землю. Розкрийте структуру та основний зміст Земельного кодексу України 2001 р. Проаналізуйте завдання та характерні особливості розвитку екологічного права України.

Охарактеризуйте зміни, що відбулися в сімейному праві на підставі Сімейного кодексу України, прийнятого 15 січня 2002 р.

Поясніть, які зміни відбуваються в житловому праві. З'ясуйте, які соціально-правові чинники істотно загострили житлову проблему в сучасних умовах.

Означте, які фактори спричинили інтенсивний розвиток кримінального права та якими шляхами відбувалося реформування кримінального законодавства. Охарактеризуйте структуру, завдання та основний зміст Кримінального кодексу України, який набув чинності з 1 вересня 2001 р.

З'ясуйте, яких змін зазнало процесуальне право. Розкрийте зміст і значення змін, що були внесені в цивільне процесуальне та кримінально-процесуальне законодавство у процесі судової реформи.

Завдання 1. Охарактеризуйте процес становлення українського парламентаризму.

Завдання 2. Проаналізуйте процес становлення президентської влади.

Завдання 3. Розкрийте причини та основний зміст судової реформи.

Питання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте реформування судової системи України на сучасному етапі.
2. Проаналізуйте передумови проголошення незалежності України.
3. Дайте оцінку Всенародному референдуму 1 грудня 1991 р.

5. Індивідуальні завдання

Студенти заочної форми навчання вивчають історію держави і права України в повному обсязі як базовий курс. Одним із методів вивчення навчальної дисципліни є індивідуальна робота студента, а одним із найбільш розповсюджених її видів – написання та усний захист контрольних робіт.

Процес підготовки контрольної роботи включає такі етапи:

- 1) вибір теми;
- 2) складання плану й опрацювання відповідної літератури та першоджерел;
- 3) написання тексту;
- 4) оформлення контрольної роботи.

5.1. Вибір теми

Тема контрольної роботи визначається викладачем для кожного студента-заочника. Студент може ознайомитися з методичними порадами щодо написання контрольних робіт на кафедрі теорії та історії держави і права, в інститутській бібліотеці, а також у навчальному відділі заочного факультету.

5.2. Складання плану й опрацювання першоджерел та літератури

Успішному виконанню контрольної роботи сприяє правильно складений план. У рекомендаціях до кожної теми контрольної роботи подається орієнтовний план, який можна використати повністю або взяти його за основу, внівши конкретні зміни та доповнення.

План повинен складатися із вступу (1,5 – 2 сторінки), в якому подається коротке обґрунтування теми контрольної роботи і її актуальність, двох – трьох ключових питань, що розкривають зміст теми, висновків у цілому за темою контрольної роботи і списку використаної літератури.

До кожної теми контрольної роботи поданий список літератури, проте бажано, щоб студент, окрім зазначених підручників, використовував сучасні матеріали, опубліковані в монографіях, на сторінках наукових періодичних видань, збірників документів тощо. Опрацювання літератури слід починати з попереднього ознайомлення з її змістом, а потім – з ґрунтовним її вивченням.

5.3. Виконання контрольної роботи та основні вимоги до її змісту

План контрольної роботи подається на першій сторінці, далі має бути вступ до теми, у якому визначається означена проблеми, окреслюються завдання контрольної роботи. Вступ до роботи повинен бути чітким і стислим.

Особливу увагу слід звернути на висвітлення основного змісту контрольної роботи. Виклад кожного питання необхідно починати з його постановки, з висвітлення змісту подій, фактів, явищ, які аналізуються. У контрольній роботі цінуються аргументація автора, послідовність і логічність викладу матеріалу.

При висвітленні історичних подій студент повинен відобразити їх зв'язок із сучасними суспільно-політичними подіями, які мають місце в розбудові української держави. Текстовий виклад контрольної роботи завершується висновками, де узагальнюється викладений матеріал теми контрольної роботи.

5.4. Оформлення контрольної роботи

Контрольна робота виконується українською мовою на папері формату А4 (297мм x 210 мм). Робоча площа аркуша, на якій друкується текст роботи, обмежується берегами таких розмірів: верхній і нижній береги – по 20 мм; лівий берег – 30 мм; правий берег – 10 мм.

Робота друкується комп'ютерним способом. Шрифт друку – Times New Roman, звичайний, світлий. Кегль (параметри) шрифту – 14 pt (одиниць). Міжрядковий інтервал тексту – 1,5.

Нумерація аркушів проставляється у верхньому правому куті аркуша арабськими цифрами. На першому аркуші роботи номер не проставляється.

Текст кожної структурної частини роботи починається з нового аркуша.

Особливу увагу при виконанні контрольної роботи слід приділити використанню наукових праць інших авторів. Таке використання можливе лише за умов дотримання авторських прав та належним чином оформлених посилань.

Посилання щодо використаних джерел зазначаються в тексті роботи проставленням порядкового номера посилання за списком використаних джерел.

Посилання за текстом робиться у квадратних дужках з позначенням порядкового номера за списком використаних джерел. Якщо посилання здійснюється в цілому на джерело чи групу джерел, то в дужках зазначаються лише номери посилань, наприклад: «... у працях С.С. Алексєєва, С.М. Братуся, Р.І. Кондратьєва та М.М. Марченка, [3, 4, 5, 6] зазначається, що...».

Коли необхідно послатися на конкретні сторінки використаних джерел, то слід зазначати і номери посилань, і номери сторінок у джерелах, наприклад: «...А.С. Довгерт та О. С. Рубльов [7, с. 86–88; 8, с. 21–27] стверджують про...».

Список використаних джерел – елемент бібліографічного апарату, який містить бібліографічні описи використаних джерел і розміщується після висновків. Джерела можна розміщувати одним із двох способів:

- в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків джерел;
- у порядку появи (згадування) посилань у тексті курсової роботи.

Список використаних джерел повинен мати не менше 15 джерел. На кожне джерело з наявних у списку має бути в роботі хоча б одне посилання.

Приклади оформлення бібліографічних записів у позатекстовому списку бібліографічних посилань необхідно оформляти відповідно до вимог нового ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання»

Тема 1. Право Київської Русі періоду становлення і розквіту (X – XII ст.)

План

Вступ.

1. Джерела формування права давньоруської держави.
2. Церковні Статути Володимира Великого і Ярослава Мудрого.
3. Основні риси "Руської Правди" – першого українського кодифікаційного збірника періоду Київської Русі.

Висновки

Література

1. Кузьминець О. Історія держави і права України: навчальний посібник /О. Кузьминець, В. Калиновський; За заг. ред. чл.-кор. Академії пед. наук України, проф. Я. Ю. Кондратьєва. – [2-ге вид., доп.]. – К. : Україна, 2002. – 448 с.
2. Грушевський М. С. Історія України-Русі: [У 11 т.], 12 кн. / М. С. Грушевський / Редкол. : П. С. Сохань (голова) та ін. – Т. 2. – К. : Наук. Думка. 1992. – 640 с.
3. Історія держави і права України: підручник: [У 2-х т.] / За ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 2000. – 648 с.
4. Лашенко Р. Лекції з історії українського права / Р. Лашенко. – К. : 1998.
5. Андрусишин Б.І., Гуз А.М. Пам'ятки історії держави і права України. Київська Русь / Б. І. Андрусишин, А. М. Гуз; [Упоряд. і наук. комент. А. М. Гуз.]; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Каф. теорії та історії держави і права. – К., 2003. — 59 с.
6. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. — [6-те вид., перероб. і допов.]. — К. : Знання, 2007. — 471 с.
7. Рогожин А. Й. Історія держави і права України: підручник для юридичних вищих навч. закладів і факультетів: [У 2-х ч.]. / А. Й. Рогожин, М. М. Страхов, В. Д. Гончаренко та ін.; За ред. акад. АПН України А. Й. Рогожина. – Ч. 1. – К. : Ін Юре, 1996. – 368 с.
8. Український парламентаризм: минуле і сучасне / За ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученко. — К., 1999.

Тема 2. "Руська Правда" – пам'ятка староруського феодального права

План

Вступ

1. Походження, джерела та редакції "Руської Правди".
2. Основні риси права:
 - а) цивільного;
 - б) кримінального;
 - в) процесуального.
3. Класовий зміст та історичне значення "Руської Правди".

Висновки

Література

1. Грушевський М. С. Історія України-Русі: [У 11 т.], 12 кн. / М. С. Грушевський / Редкол. : П. С. Сохань (голова) та ін. – Т. 2. – К. : Наук. Думка. 1992. – 640 с.
2. Історія держави і права України: підручник: [У 2-х т.] / За ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 2000. – 648 с.
3. Андрусишин Б. І., Гуз А. М. Пам'ятки історії держави і права України. Київська Русь / Б. І. Андрусишин, А. М. Гуз; [Упоряд. і наук. комент. А. М. Гуз.]; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Каф. теорії та історії держави і права. – К., 2003. — 59 с.
4. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. — [6-те вид., перероб. і допов.]. — К. : Знання, 2007. — 471 с.
5. Лашенко Р. Лекції з історії українського права / Р. Лашенко. – К. : 1998.
6. Український парламентаризм: минуле і сучасне / За ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученко. — К., 1999.

Тема 3. Держава і право Київської Русі в період феодальної роздробленості (серед. XII – перша пол. XIII ст.)

План

Вступ

1. Причини феодальної роздробленості Київської Русі та їх наслідки для української державності.
2. Зовнішні чинники занепаду давньоруської держави.
3. Послаблення економічного становища Київської Русі у XIII ст.
4. Відображення занепаду Київської Русі у державному устрої та праві.

Висновки

Література

1. Дорошенко Д. І. Нарис історії України. – Том 1. (до половини XVII століття) / Д. І. Дорошенко. – Видання друге. – К.: Глобус, 1992. – 238 с.
2. Історія держави і права України: підручник: [У 2-х т.] / За ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 2000. – 648 с.
3. Історія держави та права України / За ред. А. Рогожина. – К., 1996. – 368 с.
4. Лашенко Р. Лекції з історії українського права / Р. Лашенко. – К. : 1998.
5. Котляр М. Причини настання удільної роздробленості на Русі / М. Котляр // Київ. Старовина. – 1997. – №3-4. – С.62-76.
6. Грушевський М. С. Історія України-Русі: [У 11 т.], 12 кн. / М. С. Грушевський / Редкол. : П. С. Сохань (голова) та ін. – Т. 3. – К. : Наук. Думка. 1992. – 640 с.
7. Шевчук В. П. Історія української державності: Курс лекцій: навч. посібник для студ. вузів / Василь Петрович Шевчук, Микола Григорович Тараненко. – К. : Либідь, 1999. – 480с.
9. Яценко Б.І. Розвиток державного устрою України-Русі наприкінці XII ст. (Проект Романа Мстиславича і „Слово о полку Ігоревім”) / Б. І. Яценко // Український історичний журнал. – 1997. – №3. – С. 119 – 132.

Тема 4. Утворення Галицько-Волинської держави, її суспільний лад, причини занепаду (X – XIV ст.)

План

Вступ

1. Передумови утворення Галицького і Волинського князівств, їх об'єднання.
2. Характеристика суспільного ладу, його відмінності від Київської Русі.
3. Занепад Галицько-Волинської держави: причини та наслідки.

Висновки

Література

1. Грушевський М. С. Історія України-Русі: [У 11 т.], 12 кн. / М. С. Грушевський / Редкол. : П. С. Сохань (голова) та ін. – Т. 3. – К. : Наук. Думка. 1992. – 640 с.
2. Історія держави і права України: підручник: [У 2-х т.] / За ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 2000. – 648 с.
Т.1 / За ред. В.Я. Тація, А.Й. Рогожина. – К. : Ін Юре, 2000. – 648 с.
3. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. — [6-те вид., перероб. і допов.]. — К. : Знання, 2007. – 471 с.
4. Історія України. Галицько-Волинське князівство як форма української державності: Конспект лекцій. / Київ. держ. торг.-екон. ун-т; [Уклад.: О. М. Язвінська, П. П. Притуляк; Ред. С. В. Яценко]. – К., 1995. – 29 с.
5. Лашенко Р. Лекції з історії українського права / Р. Лашенко. – К. : 1998.
6. Хрестоматія з історії держави і права України: Навчальний посібник: [У 2-х т.]. З найдавніших часів до початку ХХ ст. / За ред. В. Д. Гончаренка. – Т.1: – К. : Ін Юре, 1997. – 464 с.
початку ХХ ст. / За ред. В. Д. Гончаренка. – К. : Ін Юре, 1997. – 464 с.
7. Головка О. Б. Корона Данила Галицького: Волинь і Галичина в державно-політичного розвитку Центрально-Східної Європи раннього та класичного середньовіччя / О. Б. Головка. – К. : Вид. дім «Стилос», 2006. – 574 с.
8. Галичина та Волинь у добу середньовіччя: До 800-річчя з дня народження Данила Галицького / Ін-т українознав. ім. І. Крип'якевича НАН України; [Редкол.: Ісаєвич Я. (відп. ред.) та ін.]. – Львів, 2001. – 248 с.
9. Котляр Н.Ф. Формирование территории и возникновение городов Галицко-Волынской Руси IX – XIII вв. / Н. Ф. Котляр – К., 1985. – 184 с.
10. Крип'якевич І. П. Галицько-Волинське князівство / І. П. Крип'якевич – Київ : Наукова думка, 1984. – 176 с.

Тема 5. Суспільно-політичний лад на Україні в складі Великого князівства Литовського (2 пол. XIV - 1 пол. XVI ст.)

План

Вступ

1. Утворення Великого князівства Литовського та входження до його складу частини українських земель.
2. Характеристика суспільного ладу.
3. Основні риси державного устрою Великого князівства Литовського:
а) влада князя;

- б) пані-рада;
 - в) сейм;
 - г) органи місцевого управління.
- Висновки

Література

1. Захарченко П.П. Історія держави і права України: підручник / П. П. Захарченко. – К. : Атіка, 2004. – 368 с.
2. Історія держави і права України: підручник: [У 2-х т.] / За ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 2000. – 648 с.
3. Лашенко Р. Лекції по історії українського права / Р. Лашенко. – К. : Україна, 1998. — 253 с.
4. Русина О. В. Україна під татарами і Литвою / О. В. Русина [Твор. задум та заг. ред. В. А. Смолія]. – К. : Вид. дім «Альтернативи», 1998. – 319 с.
5. Тищик Б., Вівчаренко Б. Суспільно-політичний лад і право України у складі Литовської держави та Речі Посполитої / Б. Тищик, Б. Вівчаренко. – Львів, 1996. – 36 с.
6. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. — [6-те вид., перероб. і допов.]. — К. : Знання, 2007. – 471 с.
7. Хрестоматія з історії держави і права України: Навчальний посібник: [У 2-х т.]: З найдавніших часів до початку XX ст. / За ред. В. Д. Гончаренка. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 1997. – 464 с.

Тема 6. Судоустрій та право Великого князівства Литовського (2 пол. XIV – I пол. XVI ст.)

План

Вступ

1. Судові органи Великого князівства Литовського.
2. Формування та джерела права.
3. Основні риси права за Литовськими статутами:
 - а) цивільне;
 - б) кримінальне;
 - в) процесуальне.

Висновки

Література

1. Захарченко П.П. Історія держави і права України: підручник / П. П. Захарченко. – К. : Атіка, 2004. – 368 с.
2. Історія держави і права України: підручник: [У 2-х т.] / За ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 2000. – 648 с.
3. Кузьминець О. Історія держави і права України: навчальний посібник / О. Кузьминець, В. Калиновський; За заг. ред. чл.-кор. Академії пед. наук України, проф. Я. Ю. Кондратьєва. – [2-ге вид., доп.]. – К. : Україна, 2002. – 448 с.
4. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. — [6-те вид., перероб. і допов.]. — К. : Знання, 2007. — 471 с.

5. Суд і судочинство на українських землях у XIV – XVI ст. / За заг. ред. П. Музиченка. – Одеса, 2000. – 180 с.
6. Терлюк І. Я. Литовські статuti та їх застосування в Україні / І. Я. Терлюк. – Львів, 1996. – 249 с.
7. Хрестоматія з історії держави і права України: Навчальний посібник: [У 2-х т.]: З найдавніших часів до початку XX ст. / За ред. В. Д. Гончаренка. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 1997. – 464 с

Тема 7. Устрій та право Запорозької Січі (кінець XV – I пол. XVII ст.)

План

Вступ

1. Передумови виникнення Запорозької Січі, використання її урядом Речі Посполитої для захисту південних кордонів.
2. Особливості військово-політичного та адміністративно-територіального устрою Запорізької Січі.
3. Право і судочинство у Запорозькому низовому війську.
4. Роль Запорозької Січі в історії України.

Висновки

Література

1. Захарченко П.П. Історія держави і права України: підручник / П. П. Захарченко. – К. : Атіка, 2004. – 368 с.
2. Історія держави і права України: підручник: [У 2-х т.] / За ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 2000. – 648 с.
3. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. — [6-те вид., перероб. і допов.]. — К. : Знання, 2007. — 471 с.
4. Хрестоматія з історії держави і права України: Навчальний посібник: [У 2-х т.]: З найдавніших часів до початку XX ст. / За ред. В. Д. Гончаренка. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 1997. – 464 с.
5. Апанович О. Розповіді про запорозьких козаків / О. М. Апанович. – К., 1991. – 334 с.
6. Голобуцький В. Запорозьке козацтво / В. Голобуцький. – К. : Вища шк., 1994. – 537 с.
7. Сергієнко Г. Біля витоків українського козацтва й Запорозької Січі / Г. Сергієнко // Укр. іст. журн. – 1992. – № 12. – С. 123 – 131.
8. Смолій В. А. Феномен українського козацтва в загальноісторичному контексті / В. А. Смолій // Укр. іст. журн. – 1991. – № 5. – С. 61 – 73.
9. Яворницький Д. Історія запорозьких козаків: У 3 т. / Д. Яворницький: – К., 1989 – 1991.

Тема 8. Державний устрій української козацької держави Б. Хмельницького (1648 – 1657 рр.)

План

Вступ

1. Основні риси органів влади:
 - а) Генеральної та старшинської рад;

- б) повноваження гетьманської влади;
 - в) український уряд – генеральна старшина;
 - г) органи місцевого управління.
2. Адміністративно-територіальний устрій козацької держави.
 3. Джерела і розвиток права та судочинство козацької держави.

Висновки

Література

1. Захарченко П.П. Історія держави і права України: підручник / П. П. Захарченко. – К. : Атіка, 2004. – 368 с.
2. Історія держави і права України: підручник: [У 2-х т.] / За ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 2000. – 648 с.
3. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. — [6-те вид., перероб. і допов.]. — К. : Знання, 2007. — 471 с.
4. Сергійчук В. Територіальний устрій України за часів Хмельниччини // Укр. право. - 1996. - №1. - С. 64 – 76.
5. Хрестоматія з історії держави і права України: Навчальний посібник: [У 2-х т.]: 3 найдавніших часів до початку XX ст. / За ред. В. Д. Гончаренка. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 1997. – 464 с.
6. Гуржій О. Про особливості україно-російських взаємовідносин у середині XVII ст. (1654 – 1657 рр.) / Олександр Іванович Гуржій // Укр. іст. журн. – 1992. – № 10 – 11. С. 13 – 23.
7. Смолій В., Степанков В. Українська національна революція 1648 – 1676 рр. крізь призму століть / В. Смолій, В. Степанков // Укр. іст. журн. – 1998. – №2, № 3.
8. Смолій В. Українсько-козацька держава / В. Смолій, В. Степанков – // Укр. іст. журн. – 1991. – №4.
9. Степанков В. С. Проблеми становлення монархічної форми правління Богдана Хмельницького (1648 – 1657 рр.) / В. С. Степанков // Укр. іст. журн. – 1995. – № 4. – С. 14 – 33.

Тема 9. Україно-російський договір 1654 року: правовий аспект

План

Вступ

1. Передумови укладення договору 1654 року між Україною і Росією: зовнішні і внутрішні політичні аспекти.
2. Основний зміст статей договору.
3. Юридичний статус України за цим договором та його значення в історії української державності.

Висновки

Література

1. Брайчевський М. Приєднання чи возз'єднання / М. Брайчевський // Україна. – 1991. – №16 –17.
2. Мицик Ю. Нові документи до історії Переяславської ради 1654 р. /

- Мисик Ю. // Розбудова держави. – 1997. – №2. – С. 39 – 43.
3. Оглоблін О. Україно-Московська Угода 1654 р. / О. Оглоблін // Літератур-на Україна. – 1992. – 2 липня.
 4. Сергійчук В. До і після Переяславської Ради / В. Сергійчук // Наука і суспільство. – 1990. – №1.
 5. Сергійчук В. Статті Богдана Хмельницького та їх доля / В. Сергійчук // Наука і суспільство. – 1990. – №6.
 6. Єрмолаєв В. Деякі питання юридичної природи Переяславського акта 1654 року / В. Єрмолаєв // Вісник Академії правових наук України. – 2005. – № 3. – С. 84 – 90.
 7. Козаченко А. Про державну владу Б. Хмельницького: окремі питання / А. Козаченко // Право України. – 1998. – № 2. – С. 89 – 92.
 8. Степанков В. С. Богдан Хмельницький і проблеми державності України / В. С. Степанков // Укр. іст. журн. – 1991. – № 9 – 10.
 9. Румянцев В. Московський договір 1654 року: причини укладання та оцінки / В. Румянцев // Вісник Академії правових наук України. – 2004. – № 2. – С. 55 – 60.
 10. Українсько-російський договір 1654 р.: нові підходи до історії міждержавних стосунків / НАН України. Ін-т історії України; [Редкол.: Смолій В. А. (відп. ред.) та ін.] – К., 1995. – 67 с.

Тема 10. Суспільно-політичний устрій Лівобережної Гетьманщини в 2 половині XVII ст.

План

Вступ

1. Україно-російські договори другої половини XVII ст.: обмеження автономних прав української держави.
2. Зміни в соціальній структурі українського населення.
 1. Посилення монархічних тенденцій під час правління гетьманів Д. Многогрішного, І. Самойловича та І. Мазепи.

Висновки

Література

1. Горобець В. М. Від Союзу до інкорпорації: Українсько-російські відносини другої половини XVII – першої чверті XVIII ст. – К., 1995.
2. Яковлєв А. Українсько-московські договори в віках / А. Яковлєв // Український історичний журнал. – 1993. – № 7 – 8; 1994. – № 2, 3, 4.
3. Липинський В. Україна на переломі 1657 – 1659. Замітки до історії українського державного будівництва в XVII ст. / В. Липинський // УІЖ. – 1993. – № 2 – 4,5.
4. Гуржій О. Українська козацька держава в другій половині XVII – XVIII ст.: кордони, населення право / О. І. Гуржій – К., 1996.
5. Історія держави і права України: підручник: [У 2-х т.] / За ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 2000. – 648 с.

6. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. — [6-те вид., перероб. і допов.]. — К. : Знання, 2007. — 471 с.
7. Хрестоматія з історії держави і права України: Навчальний посібник: [У 2-х т.]: 3 найдавніших часів до початку XX ст. / За ред. В. Д. Гончаренка. — Т. 1. — К. : Ін Юре, 1997. — 464 с.
8. Рогожин А. Й. Історія держави і права України: підручник для юридичних вищих навч. закладів і факультетів: [У 2-х ч.]. / А. Й. Рогожин, М. М. Страхов, В. Д. Гончаренко та ін.; За ред. акад. АПН України А. Й. Рогожина — Ч. 1. — К. : Ін Юре, 1996. — 368 с.

Тема 11. Обмеження Російською імперією політичної та правової автономії України у XVIII ст.

План

Вступ

1. Репресивна політика Петра I на Лівобережній Україні. Заснування І-ї Малоросійської колегії.
2. Посилення колоніальної політики царизму в 30 – 40-х рр XVIII ст. Правління гетьманського уряду.
3. Становище української державної автономії за останнього гетьмана К.Розумовського.

Висновки

Література

1. Верба І. Наступ російського царизму на українську державність у другій половині XVII – початку XVIII ст. / І. Верба – К., 1997.
1. Горобець В. Від союзу до інкорпорації / В. Горобець. — К., 1995.
2. Горобець В., Струкевич О. Україно-російські політичні відносини XVII-XVIII ст. / В. Горобець, О. Струкевич // Укр. іст. журн. — 1997. — № 1 — С. 29 – 32.
3. Дорошенко Д. Нарис історії України / Д. Дорошенко. Т. 2. — К., 1992. — С. 159 – 189.
5. Рогожин А. Й. Історія держави і права України: підручник для юридичних вищих навч. закладів і факультетів: [У 2-х ч.]. / А. Й. Рогожин, М. М. Страхов, В. Д. Гончаренко та ін.; За ред. акад. АПН України А. Й. Рогожина — Ч. 1. — К. : Ін Юре, 1996. — 368 с.
4. Полонська-Василенко Н. Історія України / Н. Полонська-Василенко. Т. 2. — К., 1992. — 608 с.
7. Хрестоматія з історії держави і права України: Навчальний посібник: [У 2-х т.]: 3 найдавніших часів до початку XX ст. / За ред. В. Д. Гончаренка. — Т. 1. — К. : Ін Юре, 1997. — 464 с.
8. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. — [6-те вид., перероб. і допов.]. — К. : Знання, 2007. — 471 с.

**Тема 12. Ліквідація Російською державою політичної та
правової автономії України в 2 половині XVIII ст.**

План

Вступ

1. Ліквідація гетьманату та заснування ІІ Малоросійської колегії.
2. Зруйнування Запорізької Січі.
3. Закріпачення українського селянства та надання козацькій старшині прав російського дворянства.
4. Ліквідація полкового устрою та запровадження губерніального адміністративного поділу на території України.

Висновки

Література

1. Александров П. Зруйнування нової Запорізької Січі: погляд сучасників / П. Александров // Розбудова держави. – 1997. – №5. – С.46 – 49.
2. Історія держави і права України: підручник: [У 2-х т.], / За ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина. – Т.1. – К. : Ін Юре, 2000. – 648 с.
3. Кузьминець О. Історія держави і права України: навчальний посібник /О.Кузьминець, В.Калиновський; За заг. ред. чл.-кор. Академії пед. наук України, проф. Я. Ю. Кондратьєва. – [2-ге вид., доп.]. – К. : Україна, 2002. – 448 с.
4. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. — [6-те вид., перероб. і допов.]. – К. : Знання, 2007. — 471 с.
5. Хрестоматія з історії держави і права України: Навчальний посібник: [У 2-х т.]: 3 найдавніших часів до початку ХХ ст. / За ред. В. Д. Гончаренка. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 1997. – 464 с.
5. Мельник Л. Перший наступ царизму на українську автономію / Л. Мельник // Київська старовина. – 1995. – №5. – С. 29 – 30.
6. Ракитянський Л. Формування, розквіт і занепад української державності за козацько-гетьманської доби / К. Ракитянський // Прикордонник України. – 1997. –12 липня.
7. Струкевич О. Заснування ІІ-ї Малоросійської колегії / О. Струкевич // УІЖ. – 1993. – № 7 – 8.
8. Полонська-Василенко Н. Історія України / Н. Полонська-Василенко. Т. 2. – К., 1992. – 608 с.

**Тема 13. Судоустрій та право української козацької держави
періоду Гетьманщини (кінець XVII-XVIII ст.)**

План

Вступ

1. Судова система Гетьманщини.
2. Джерела та кодифікація права у XVIII ст.
3. "Права, за якими судився малоросійський народ": характеристика основних рис права (цивільного, кримінального та процесуального).

Висновки

Література

1. Грозовський І. Феномен козацького права / І. Грозовський // Вісник Академії прав. наук України. – 1997. – № 3. – С.121 – 130.
2. Історія держави і права України: підручник / За ред. А. С. Чайковського. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 512 с.
3. Кузьминець О. Історія держави і права України: навчальний посібник /О.Кузьминець, В.Калиновський; За заг. ред. чл.-кор. Академії пед. наук України, проф. Я. Ю. Кондратьєва. – [2-ге вид., доп.]. – К. : Україна, 2002. – 448 с.
4. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – Київ : Ін Юре, 2007. – 624 с.
5. З історії української державності (за ред.В.С.Кульчицького. – Львів, 1992. – С.51-55.
6. Кульчицький В. Кодекс українського права 1743 р. / В. Кульчицький // Право України. – 1994. – №9. – С. 28 – 29.
7. Пашук А. Суд і судочинство на Лівобережній Україні в 2 половині XVII ст. / А. Пашук – М., 1960.
8. Ткач А. Історія кодифікації дореволюційного права України / А. Ткач – К., 1968.

Тема 14. Суспільно-політичний лад і право на Україні в першій половині XIX ст. у складі Російської держави

План

Вступ

1. Територія України.
2. Основні риси державного устрою.
3. Зміни в суспільному ладі.
4. Кодифікація права України.

Висновки

Література

1. Історія держави і права України: підручник: [У 2-х т.], / За ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина. – Т.1. – К. : Ін Юре, 2000. – 648 с.
 2. Історія держави і права України: підручник. / За ред. А. С. Чайковського – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.
- Рогожин А. Й. Історія держави і права України: підручник для юридичних вищих навч. закладів і факультетів: [У 2-х ч.]. / А. Й. Рогожин, М. М. Страхов, В. Д. Гончаренко та ін.; За ред. акад. АПН України А. Й. Рогожина – Ч. 1. – К. : Ін Юре, 1996. – 368 с.
3. Полонська-Василенко Н. Історія України / Н. Полонська-Василенко. Т. 2. – К., 1992. – 608 с.
 4. Хрестоматія з історії держави і права України: Навчальний посібник: [У 2 х т.]: З найдавніших часів до початку XX ст. / За ред. В. Д. Гончаренка. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 1997. – 464 с.
 5. Круглашов А. Розвиток державної політичної думки України в XIX ст. /А. Круглашов // Право України. – 1993. – №2. – С.41 – 47.

6. Сарбей В. Формування української капіталістичної нації /В. Сарбей // Рад. школа. – 1990. – №1. – С. 26 – 29.
7. Ткач А. Історія кодифікації дореволюційного права України / А. Ткач. – К., 1968.

Тема 15. Ліквідація кріпосного права на Україні в 1861 році

План

Вступ

1. Загострення соціальних протиріч та урядові плани реформування сільського господарства України та Росії.
2. Хід проведення реформи по ліквідації кріпосництва, її особливості на території України.
3. Наслідки реформи для України та її значення.

Висновки

Література

1. Іванов В. М. Історія держави і права України: навч. посіб. / В. Іванов. — К. : Атіка, 2003. — 416 с.
2. Історія держави і права України: підручник: [У 2-х т.], / За ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина. – Т.1. – К. : Ін Юре, 2000. – 648 с.
3. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – Київ : Ін Юре, 2007. – 624 с.
4. Хрестоматія з історії держави і права України: Навчальний посібник: [У 2 х т.]: З найдавніших часів до початку XX ст. / За ред. В. Д. Гончаренка. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 1997. – 464 с.
5. Литвин В. Історія України: підручник / Відп. ред. В. Смолій; НАН України. Інститут історії України. – К. : Наукова думка, 2013. – 991 с.
5. Полонська-Василенко Н. Історія України / Н. Полонська-Василенко. Т. 2. – К., 1992. – 608 с.
6. Лещенко М. Н. Класова боротьба в українському селі в епоху домонополістичного капіталізму / М. Н. Лещенко. – К. , 1970.
7. Литвак Б. Г. Переворот 1861 года в России: почему не реализовалась реформаторская альтернатива / Б. Г. Литвак. – Москва , 1991.
8. Дубровіна А. Б. Суспільний лад, механізм управління та право України в період розкладу соціально-кріпосницької системи і зростання капіталістичних відносин (перша половина XIX ст.) / А. Б. Дубровіна. – К., 1996. – 111 с.
9. Шевченко В.М. Скасування кріпосного права у 1861 році: спроба нетрадиційного аналізу / В. М. Шевченко. – К., 2008.
10. Щербина П.Ф. Селянська реформа 1861 р. у Подільській губернії. (До питання про відрізки) // З історії соціально-економічного розвитку та класової боротьби на Україні (XVI – початок XX ст.) / П. Ф. Щербина. – К. , 1960.

Тема 16. Реформи 60-х років XIX ст. у Російській імперії та їх значення для України

План

Вступ

1. Причини, що спонукали російський уряд до реформування судової системи, місцевого самоврядування та організації війська.
2. Судова реформа.
3. Земська реформа.
4. Військова реформа.
5. Значення реформ 60-х років XIX ст. для України.

Висновки

Література

1. Іванов В. М. Історія держави і права України: навч. посіб. / В. Іванов. – К. : Атіка, 2003. — 416 с.
2. Історія держави і права України: підручник: [У 2-х т.], / За ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина. – Т.1. – К. : Ін Юре, 2000. – 648 с.
3. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – Київ : Ін Юре, 2007. – 624 с.
4. Круглашов А. Розвиток державної політичної думки України в XIX ст. / А. Круглашов. // Право України. - 1993. – №2. – С. 41 – 47.
5. Литвин В. Історія України: підручник / Відп. ред. В. Смолій НАН України. Інститут історії України. – К. : Наукова думка, 2013. – 991 с.
6. Кульчицький В. Суд присяжних і наукова думка про нього в Україні після судової реформи 1864 р. / В. Кульчицький, О. Сидорчук // Право України. – 2003. – № 6. – С. 125 – 128.
7. Полонська-Василенко Н. Історія України / Н. Полонська-Василенко. – Т. 2. – К., 1992. – 608 с.
8. Щербина П. Ф. Судебная реформа 1864 года на Правобережной Украине / П. Ф. Щербина – Львів : Політвидав України, 1974. – 190 с.
9. Хрестоматія з історії держави і права України: Навчальний посібник: [У 2 х т.]: З найдавніших часів до початку XX ст. / За ред. В. Д. Гончаренка. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 1997. – 464 с.

Тема 17. Організація управління західноукраїнськими землями в період австрійського панування (1772 – перша половина XIX ст.)

План

Вступ

1. Входження західноукраїнських земель наприкінці XVIII ст. до складу Австрійської імперії.
2. Характеристика соціально-економічного становища на західноукраїнських землях, імперські реформи.
3. Загальнодержавні органи влади й управління Австрійської імперії. Участь

українців у парламентському русі. Лук'ян Кобилиця.

4. Апарат управління в Галичині до середини XIX ст. Діяльність Головної Руської Ради.

Висновки

Література

1. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тишик. – Київ : Ін Юре, 2007. – 624 с.
2. Рогожин А. Й. Історія держави і права України: підручник для юрид. вищих навч. закладів і фак.: [У 2-х ч.]. / А. Й. Рогожин, М. М. Страхов, В. Д. Гончаренко та ін.; За ред. А.Й. Рогожина. – Ч. 2 – К. : Ін Юре, 1996. – 448 с.
3. Терлюк І. Я. Історія держави і права України (Доновітній час): навчальний посібник / І. Я. Терлюк. – К. : Атіка, 2006. – 400 с.
4. Батушанський В. М., Гакман С. М., Макар Ю. І., Масан О. М., Піддубний І. А. Буковина в контексті європейських міжнародних відносин (з давніх часів до середини XX ст.) / В. М. Батушанський, С. М. Гакман, Ю. І. Макар, О. М. Масан, І. А. Піддубний / Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича / Василь Мефодійович Ботушанський (ред.). – Чернівці : Рута, 2005. – 744 с.
5. Литвин В. Історія України: підручник / Відп. ред. В. Смолій. НАН України. Інститут історії України. – К. : Наукова думка, 2013. – 991 с.
6. Никифорак М. В. Буковина в державно-правовій системі Австрії (1774 – 1918 рр.) / М. В. Никифорак / Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. – Чернівці : Рута, 2004. – 383 с.
7. Никифорак М. В. Державний лад і право на Буковині в 1774 – 1918 рр. / М. В. Никифорак / Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. – Чернівці : Рута, 2000. – 279 с.
8. Полонська-Василенко Н. Історія України / Н. Полонська-Василенко. – Т. – 2. – К., 1992. – 608 с.
9. Хрестоматія з історії держави і права України: Навчальний посібник: [У 2 х т.]: З найдавніших часів до початку XX ст. / За ред. В. Д. Гончаренка. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 1997. – 464 с.

Тема 18. Організація управління західноукраїнськими землями у складі Австро-Угорської імперії (друга половина XIX ст.)

План

Вступ

1. Органи урядової адміністрації в Галичині та на Закарпатті (намісництво, крайовий президент, повітові старости, громадські управи, суд і прокуратура).
2. Органи самоврядування в Галичині, на Буковині та Закарпатті (крайові сейми, повітові, міські і сільські ради).
3. Органи управління Львова та Чернівців за Статутом 1870 року.

Висновки

Література

1. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – Київ : Ін Юре, 2007. – 624 с.
2. Рогожин А. Й. Історія держави і права України: підручник для юрид. вищих навч. закладів і фак.: [У 2-х ч.]. / А. Й. Рогожин, М. М. Страхов, В. Д. Гончаренко та ін.; За ред. А.Й. Рогожина. – Ч. 2 – К. : Ін Юре, 1996. – 448 с.
3. Терлюк І. Я. Історія держави і права України (Доновітній час): навчальний посібник / І. Я. Терлюк. – К. : Атіка, 2006. – 400 с.
4. Хрестоматія з історії держави і права України: Навчальний посібник: [У 2 х т.]: З найдавніших часів до початку XX ст. / За ред. В. Д. Гончаренка. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 1997. – 464 с.
5. Кульчицький В. С. Державний лад і право в Галичині (в другій половині XIX – на початку XX ст.) / В. С. Кульчицький. – Львів, 1965.
6. Кульчицький В. С. Галицьке намісництво та його антинародна діяльність (1848 – 1918 рр.) / В. С. Кульчицький // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. юрид. – Л., 1975. – Вип. 14.
7. Мікула О. Антинародна сутність Галицького крайового сейму / О. Мікула // Право України. – 2003. - № 1. – С. 130 – 132.
8. Мудрий М. Проблеми автономії Галичини в діяльності Галицького крайового сейму (кінець 60-х – початок 70-х рр.) / М. Мудрий // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. юрид. – Л., 1993. – Вип. 30.
9. Настюк М. І. Буковинський крайовий сейм: структура: структура, компетенція і діяльність (1861 – 1914 рр.) / М. І. Настюк // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. юрид. – Л., 1993. – Вип. 30.
10. Настюк М. І. Апарат колоніального управління Буковиною в період владичества Австро-Венгерської монархії / // Вестник ЛДУ. Вип. 22. – 1983.
11. Кульчицький В. С., Бойко І. Й., Мікула О. І., Настасяк І. Ю. Апарат управління Галичиною у складі Австро-Угорщини. – Львів, 2002.

Тема 19. Суспільно-політичний лад і право України

з початку XX ст. до 1917 року

План

Вступ

1. Причини виникнення революції 1905-1907 рр. на Україні, її хід та наслідки.
2. Утворення українських політичних партій та їх участь у суспільно-політичному русі держави.
3. Участь українців у діяльності Державних дум Російської імперії.
4. Основні риси права.

Висновки

Література

1. Історія держави і права України: підручник / За ред. А. С. Чайковського. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 512 с.

2. Литвин В. Історія України: підручник / Відп. ред. В. Смолій, НАН України. Інститут історії України. – К. : Наукова думка, 2013. – 991 с.
3. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. — [6-те вид., перероб. і допов.]. — К. : Знання, 2007. — 471 с.
4. Дубровіна А. Б. Механізм управління, суспільний лад і право України в період імперіалізму і буржуазно-демократичних революцій (1900 – 1917 рр.) / А. Б. Дубровіна. – К. : КДУ ім. Т. Шевченка, 1970. Вип. 1 – 2. – С. 23 – 28.
5. Дубровський С. М. Столипінська земельна реформа / С. М. Дубровський. – К., 1963. – 599 с.
6. Киян М. Ш. Представительство от украинских губерний в Государственной думе Российской империи I и II созывов (1906 – 1907 гг.) / М. Ш. Киян. – Х., 1997. – С. 171 – 172.
7. Коник О. О. Селянські депутати з України в I і II Державних думах Російської імперії О. О. Коник // Укр. іст. журн. – 1995. – № 1. – С. 58 – 66.
8. Телешун С. О. Національне питання в програмах українських політичних партій в кінці XIX – на початку XX ст. / С. О. Телешун. – К., 1996. – 130 с.
9. Демин В. А. Государственная Дума России: механизм функционирования / В. А. Демин. – М., 1966. – С. 83 – 85.
10. Ганелин Р. Ш. Российское самодержавие в 1905 г. Реформы и революция / Р. Ш. Ганелин – СПб., 1991. – 221 с.

Тема 20. Суспільно-політичний лад і право України періоду Центральної Ради

План

Вступ

1. Утворення Центральної Ради. Боротьба за автономію України. Суть I і II Універсалів Центральної Ради.
2. Проголошення УНР. III Універсал. Формування основних засад політики Центральної Ради, діяльність її державних інститутів. Проголошення самостійності – IV Універсал.
3. Основні риси права української держави в 1917 – початку 1918 роках. Конституція УНР.
4. Причини поразок Центральної Ради. Уроки Центральної Ради.

Висновки

Література

1. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – Київ : Ін Юре, 2007. – 624 с.
2. Литвин В. Історія України: підручник / Відп. ред. В. Смолій, НАН України. Інститут історії України. – К. : Наукова думка, 2013. – 991 с.
3. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. — [6-те вид., перероб. і допов.]. — К. : Знання, 2007. — 471 с.
4. Трофанчук Г. І. Історія держави і права України: навч. посіб. / Г. І. Трофанчук; М-во освіти і науки України. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 381с.

5. Хрестоматія з історії держави і права України: Навчальний посібник: [У 2 х т.]: Лютий 1917 р. – 1996 р. / За ред. В. Д. Гончаренка. – Т. 2. – К. : Ін Юре, 1997. – 800 с.
6. Верстюк В. Українська Центральна рада / В. Верстюк. – К., 1997. – 344 с.
7. Винниченко В. Відродження нації [У 3 ч.] / В. Винниченко. – К., 1990. – Т. 1. – 348 с.; Т. 2. – 328 с.; Т. 3. – 542.
8. Великий українець. Матеріали з життя та діяльності М. С. Грушевського. – К., 1992. – 551 с.
9. Гунчак Т. Україна: перша половина ХХ ст. / Т. Гунчак – К., 1993. – 288 с.
10. Солдатенков В. Центральна Рада та українізація армії / В. Солдатенков // Укр. іст. журн. – 1992. – № 6. – С. 38 – 51.
11. Мірчук П. Причини загибелі УНР. Від II до IV Універсалу / П. Мірчук // Державність. – 1992. – № 1, 2. С. 38 – 43.
12. Мироненко О. М. Світоч української державності: політико-правовий аналіз діяльності Центральної Ради / О. М. Мироненко. – К., 1995. – 328 с.

**Тема 21. Українська державність періоду гетьманату
П. Скоропадського (квітень – листопад 1918 р.)**

План

Вступ

1. Прихід до влади П. Скоропадського. Перебудова української держави на монархічні принципи управління.
2. Формування уряду П. Скоропадського, проведення ним заходів по реформуванню економіки, місцевого управління, судової системи, науки та освіти.
3. Основні риси права періоду гетьманату.
4. Падіння гетьманського режиму: причини та наслідки.

Висновки

Література

1. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – Київ : Ін Юре, 2007. – 624 с.
2. Литвин В. Історія України: підручник / Відп. ред. В. Смолій. НАН України. Інститут історії України. – К. : Наукова думка, 2013. – 991 с.
3. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. — [6-те вид., перероб. і допов.]. — К. : Знання, 2007. — 471 с.
4. Трофанчук Г. І. Історія держави і права України: навч. посіб. / Г. І. Трофанчук; М-во освіти і науки України. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 381 с.
5. Хрестоматія з історії держави і права України: Навчальний посібник: [У 2 х т.]: Лютий 1917 р. – 1996 р. / За ред. В. Д. Гончаренка. – Т. 2. – К. : Ін Юре, 1997. – 800 с.
6. Гунчак Т. Україна: перша половина ХХ ст. / Т. Гунчак. – К., 1993. – 288 с.
7. Дейко Ж. Правовий статус вищих органів державної влади періоду гетьманщини / Ж. Дейко // Розбудова держави. – 1996. – № 3.

8. Копиленко О. Л., Копиленко М. Л. Держава і право України 1917 – 1920. Центральна Рада. Гетьманство. Директорія / О. Л. Копиленко, М. Л. Копиленко. – К., 1997. – 208 с.
9. Мироненко О. М. Судові реформи за гетьмана П. Скоропадського / О. М. Мироненко // Правова держава. – Вип. 7. – К., 1996.
10. Мироненко О. М. Верховне управління Українською державою (квітень – грудень 1918р.) / О. М. Мироненко // Правова держава. – К., 1995. – Вип. 6.
11. Феденко П. Влада Павла Скоропадського / П. Феденко. – К., 1995. – 34 с.
12. Хитра А. Павло Скоропадський у контексті українського монархічного консерватизму / А. Хитра // Підприємництво, господарство і право. – 2003. – № 2. – С. 119 – 122.
13. Пеленський Я. Соціально-політичний портрет П. Скоропадського / Я. Пеленський // Історія в школах України. – 1997. – №4. – С. 42 – 52.

Тема 22. Українська державність і право періоду Директорії (листопад 1918 – 1920 рр.)

План

Вступ

1. Формування опозиції до гетьманату П.Скоропадського, її діяльність та прихід до влади.
2. Скликання Трудового Конгресу. Проголошення Акта Злуки.
3. Основні риси державного устрою та права України періоду Директорії.
4. Причини поразок Директорії. Варшавський договір 1920 р. та Ризький договір 1921 р., їх значення для України.

Висновки

Література

1. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – Київ : Ін Юре, 2007. – 624 с.
2. Литвин В. Історія України: підручник / Відп. ред. В. Смолій; НАН України. Інститут історії України. – К. : Наукова думка, 2013. – 991 с.
3. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. — [6-те вид., перероб. і допов.]. — К. : Знання, 2007. — 471 с.
4. Трофанчук Г. І. Історія держави і права України: навч. посіб. / Г. І. Трофанчук; М-во освіти і науки України. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 381с.
5. Хрестоматія з історії держави і права України: Навчальний посібник: [У 2 х т.]: Лютий 1917 р. – 1996 р. / За ред. В. Д. Гончаренка. – Т. 2. – К. : Ін Юре, 1997. – 800 с.
6. Гунчак Т. Україна: перша половина ХХ ст. / Т. Гунчак. – К., 1993. – 288 с.
7. Горак В. Зліт і падіння Директорії (1918 р.) / В. Горак // Віче. – 1995. – № 4. – С. 106 – 116.
8. Копиленко О. Л., Копиленко М. Л. Держава і право України 1917 – 1920. Центральна Рада. Гетьманство. Директорія / О. Л. Копиленко, М. Л. Копиленко. – К., 1997. – 208 с.

9. Лащенко Р. Як обирали Директорію УНР / Р. Лащенко // Розбудова держави. – 1992. – № 6. – С. 24 – 28.
10. Кравчук К. З досвіду державотворення України періоду Директорії / К. Кравчук // Право України. – 2005. – № 2. – С. 114 – 117.
11. Симон Петлюра та українська національна революція. – К., 1995. – 368 с.

Тема 23. Проголошення та діяльність Західноукраїнської Народної Республіки (1918 – 1923 рр.)

План

Вступ

1. Розпад Австро-Угорщини та діяльність української фракції в імперському парламенті.
2. Утворення і державна розбудова ЗУНР. Ухвала про об'єднання ЗУНР та УНР 03.01.1919 р.
3. Уряд ЗУНР в еміграції. Занепад і самоліквідація ЗУНР, її історичне значення.

Висновки

Література

1. Історія держави і права України: підручник / За ред. А. С. Чайковського. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 512 с.
2. Литвин В. Історія України: підручник / Відп. ред. В. Смолій; НАН України. Інститут історії України. – К. : Наукова думка, 2013. – 991 с.
3. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. — [6-те вид., перероб. і допов.]. – К. : Знання, 2007. – 471 с.
4. Хрестоматія з історії держави і права України: Навчальний посібник: [У 2 т.].: Лютий 1917 р. – 1996 р. / За ред. В. Д. Гончаренка. – Т. 2. – К. : Ін Юре, 1997. – 800 с.
5. Гунчак Т. Україна: перша половина ХХ ст. / Т. Гунчак. – К., 1993. – 288 с.
6. Карпенко О. Ю. Листопадова національно-демократична революція на західноукраїнських землях 1918 р. / О. Ю. Карпенко // Укр. іст. журн. – 1993. – № 1. – С. 16 – 28.
7. Литвин М. Р., Науменко К. Є. Історія ЗУНР / М. Р. Литвин, К. Є. Науменко. – Л., 1995. – 368 с.
8. Красівський О. Східна Галичина і Польща в 1918 – 1923 рр: Проблеми взаємовідносин / О. Красівський / Укр. акад. держ. упр. при Президентові України. – К., 1998. — 298 с.
9. Макарчик С. А. Українська республіка галичан / С. А. Макарчик. – Л., 1997.

Тема 24. Судова система і право Західноукраїнської Народної Республіки

План

Вступ

1. Судова система ЗУНР, відмінності щодо її формування порівняно із УНР.
2. Основні риси права. Тимчасовий Основний закон ЗУНР.
3. Військове будівництво.

4. Історичне значення ЗУНР.

Висновки

Література

1. Історія держави і права України: підручник / За ред. А. С. Чайковського. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 512 с.
2. Литвин В. Історія України: підручник / Відп. ред. В. Смолій; НАН України. Інститут історії України. – К. : Наукова думка, 2013. – 991 с.
3. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. — [6-те вид., перероб. і допов.]. – К. : Знання, 2007. – 471 с.
4. Хрестоматія з історії держави і права України: Навчальний посібник: [У 2 х т.]: Лютий 1917 р. – 1996 р. / За ред. В. Д. Гончаренка. – Т. 2. – К. : Ін Юре, 1997. – 800 с.
5. Гунчак Т. Україна: перша половина ХХ ст. / Т. Гунчак. – К., 1993. – 288 с.
6. Копиленко О. Л., Копиленко М. Л. Держава і право України 1917 – 1920. Центральна Рада. Гетьманство. Директорія / О. Л. Копиленко. – К., 1997. – 208 с.

Тема 25. Утворення Української РСР. Становлення її державного апарату (грудень 1917 – 1920 рр.)

План

Вступ

1. Перший Всеукраїнський з'їзд рад у Харкові та його рішення. Проголошення УРСР (25.12.1917 р.).
2. Створення та діяльність державного апарату УРСР.
3. Причини перемоги більшовиків у громадянській війні (1917 – 1920 рр.) та їх приходу до влади в Україні.

Висновки

Література

1. Історія держави і права України: підручник / За ред. А. С. Чайковського. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 512 с.
2. Литвин В. Історія України: підручник / Відп. ред. В. Смолій; НАН України. Інститут історії України. – К. : Наукова думка, 2013. – 991 с.
3. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. — [6-те вид., перероб. і допов.]. – К. : Знання, 2007. – 471 с.
4. Хрестоматія з історії держави і права України: Навчальний посібник: [У 2 х т.]: Лютий 1917 р. – 1996 р. / За ред. В. Д. Гончаренка. – Т. 2. – К. : Ін Юре, 1997. – 800 с.
5. Вороненко В. Перші ради на Україні // Під прапором ленінізму. – 1990. – № 20. – С.26 – 28.
5. Дорошкевич В. Правда про історію встановлення радянської влади на Україні / В. Дорошкевич // Сучасність. – 1991. – № 7 – 8.
6. Малик Я. Й. До питання про організацію та діяльність повітових, волосних та сільських військово-революційних комітетів на Україні (жовтень 1917 – березень 1918 рр.) / Я. Й. Малик // Укр. іст. журн. – 1984. – № 11.

7. Дмитрієнко М. Ф. Зміни в адміністративно-територіальному устрої України в 1919 – 1920 рр. / М. Ф. Дмитрієнко // Укр. іст. журн. – 2003. – № 6; Укр. іст. журн. – 2004. – № 1.

**Тема 26. Судова система і право УРСР періоду становлення
(1917 – 1920 рр.)**

План

Вступ

1. Судова система УРСР в кінці 1917-1920 рр.
2. Основні риси права. Політика воєнного комунізму.
3. Конституція УРСР 1919 р.

Висновки

Література

1. Історія держави і права України: підручник / За ред. А. С. Чайковського. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 512 с.
2. Литвин В. Історія України: підручник / Відп. ред. В. Смолій; НАН України. Інститут історії України. – К. : Наукова думка, 2013. – 991 с.
3. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. — [6-те вид., перероб. і допов.]. – К. : Знання, 2007. – 471 с.
4. Хрестоматія з історії держави і права України: Навчальний посібник: [У 2 х т.]: Лютий 1917 р. – 1996 р. / За ред. В. Д. Гончаренка. – Т. 2. – К. : Ін Юре, 1997. – 800 с.
5. Білас І. Г. Репресивно-каральна система в Україні 1917 – 1953 рр. / [У 2 кн.] І. Г. Білас. – К., 1994. – Кн.1. – 428 с.
6. Рогожин М. Й. Правоохоронительные органы УССР в первые годы Советской власти (1917 – 1920 гг.) / М. Й. Рогожин. – Х., 1981.
7. Онищенко Н., Бобровник С. Система законодавчих органів України в перші роки Радянської влади / Н. Онищенко, С. Бобровник // Правова держава. – Вип. – 2 – 3. – К., 1993. – С. 176 – 182.

**Тема 27. Утворення СРСР та зміни в суспільно-політичному
житті України (1920-ті рр.)**

План

Вступ

1. Україна і створення СРСР. Перебудова державного апарату у зв'язку із введенням непу і утворенням СРСР.
2. Адміністративно-територіальна реформа в Україні. Утворення в її складі автономної Молдавської СРР.
3. Основні риси права. Кодифікація законодавства.

Висновки

Література

1. Історія держави і права України: підручник. / За ред. А. С. Чайковського. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.

2. Рогожин А. Й. Історія держави і права України: підручник для юрид. вищих навч. закладів і фак.: [У 2-х ч.]. / А. Й. Рогожин, М. М. Страхов, В. Д. Гончаренко та ін.; За ред. А.Й. Рогожина. – Ч. 2. – К.: Ін Юре, 1996. – 448 с.
3. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. — [6-те вид., перероб. і допов.]. — К.: Знання, 2007. – 471 с.
4. Хрестоматія з історії держави і права України: Навчальний посібник: [У 2 х т.]: Лютий 1917 р. – 1996 р. / За ред. В. Д. Гончаренка. – Т. 2. – К.: Ін Юре, 1997. – 800 с.
5. Білас І. Г. Репресивно-каральна система в Україні 1917 – 1953 рр. / [У 2 кн.] І. Г. Білас. – К., 1994. – Кн.1. – 428 с.
5. Греченко В., Ярмиш О. Україна в добу «раннього» тоталітаризму (20-ті роки ХХ ст.) / В. Греченко, О. Ярмиш – Х. 2001. – 276 с.
6. Кульчицький С. Комунізм в Україні: перше десятиріччя (1919 – 1928 рр.). / С. Кульчицький. – К., 1996. – 396 с.
7. Місінкевич Л. Л. Єврейська і польська національні меншини Поділля (20 – 30-ті рр. ХХ століття) / Леонід Місінкевич. – К., 2001. – 254 с.
8. Мироненко А. Н., Бенько А. П. Проблемы законности на этапе новой экономической политики в Украине (1921 – 1927 гг.) / А. Н. Мироненко, А. П. Бенько. – К., 1992. – 25 с.
9. Усенко И. Б. Первая кодификация законодательства Украинской ССР / И. Б. Усенко. – К., 1989. – 120 с.
10. Чехович В. А., Усенко І. Б. Положення про судоустрій Української СРР 1925 р. / В. А. Чехович, І. Б. Усенко // Рад. Право. – 1985. – № 12.

Тема 28. Входження Західної України та Північної Буковини до УРСР (1939 – 1940 рр.)

План

Вступ

1. Пакт Молотова-Ріббентропа 1939 р. та його політичне значення для долі західноукраїнських земель.
2. Зайняття Червоною Армією Західної України та Північної Буковини і створення там тимчасових органів влади й управління.
3. Державне будівництво на Західній Україні та Північній Буковині. Поширення загальносоюзного радянського права (листопад 1939 – червень 1941 рр.).

Висновки

Література

1. Іванов В. М. Історія держави і права України: навч. посіб. / В. Іванов. — К.: Атіка, 2003. — 416 с.
2. Кузьминець О. Історія держави і права України: навчальний посібник / О. Кузьминець, В. Калиновський; За заг. ред. чл.-кор. Академії пед. наук України, проф. Я. Ю. Кондратьєва. – [2-ге вид., доп.]. – К.: Україна, 2002. – 448 с.
3. Литвин В. Історія України: підручник / Відп. ред. В. Смолій; НАН України. Інститут історії України. – К.: Наукова думка, 2013. – 991 с.

4. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. — [6-те вид., перероб. і допов.]. — К. : Знання, 2007. — 471 с.
5. Рогожин А. Й. Історія держави і права України: підручник для юрид. вищих навч. закладів і фак.: [У 2-х ч.]. / А. Й. Рогожин, М. М. Страхов, В. Д. Гончаренко та ін.; За ред. А.Й. Рогожина. — Ч. 2 — К.: Ін Юре, 1996. — 448 с.
6. Хрестоматія з історії держави і права України: навчальний посібник: [У 2 х т.]: Лютий 1917 р. — 1996 р. / За ред. В. Д. Гончаренка. — Т. 2. — К. : ІнЮре, 1997. — 800 с.
7. Наджафов Д.Г. Радянсько-німецький пакт 1939 року і його історичні наслідки / Д. Г. Наджафов // Питання історії. — 2006. № 12.
8. Дмитрук В. Політика радянської влади щодо населення Західної України у 1939 — 1941 рр.: суть і наслідки / Володимир Дмитрук // Україна — Польща: важкі питання. Матеріали IV Міжнародного семінару істориків «Українсько-польські відносини під час Другої світової війни». — Т. 4. — TYRSA, 1999. — С. 70 — 90.
9. Кондратюк К. Політичні, соціально-економічні та духовні аспекти «радянзації» західних областей України у 1939 — 1941 роках.) / Костянтин Кондратюк // 1939 рік в історичній долі України і українців: матеріали Міжнародної наукової конференції. 23 — 24 вересня 1999 р. — Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2001. — С. 21 — 30.
10. Мазур І. Політика радянської влади щодо населення Західної України в 1939 — 1941 рр. : суть і наслідки / Іжегож Мазур // Україна — Польща: важкі питання. Матеріали IV міжнародного семінару істориків «Українсько-польські відносини під час Другої світової війни». — Т. 4. — TYRSA, 1999. — С. 91 — 108.
11. Ярош Б. О. Тоталітарний режим на західноукраїнських землях у 30 — 50-ті роки XX століття / Б. О. Ярош. — Луцьк : Настир'я, 1995. — 171 с.

Тема 29. Німецький окупаційний режим в Україні та рух Опору

План

Вступ

1. Напад фашистської Німеччини на СРСР. Встановлення окупаційного режиму.
2. Спроби відновлення української державності з боку ОУН.
3. Український рух опору: радянські партизани й УПА.

Висновки

Література

1. Історія держави і права України: підручник: [У 2-х т.] / За ред. В.Я. Тація, А.Й. Рогожина. Т. 2 — К. : Ін Юре, 2000. — 648 с.
2. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. — [6-те вид., перероб. і допов.]. — К. : Знання, 2007. — 471 с.
3. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. — Київ : Ін Юре, 2007. — 624 с.
4. Хрестоматія з історії держави і права України: навчальний посібник: [У 2 х т.]: Лютий 1917 р. — 1996 р. / За ред. В. Д. Гончаренка. — Т. 2 — К. : Ін Юре,

1997. – 800 с.

5. Коваль М. В. ОУН-УПА: між «третім рейхом» і сталінським тоталітаризмом / М. В. Коваль // Укр. іст. журн. – 1994. – № 2, 3.
6. «Медовий місяць» з нацистським режимом // Голос України. – 1999. – 16 жовтня.
10. Німецько-фашистський окупаційний режим на Україні: зб. док. і матеріалів. – К., 1963.
11. Король В., Малик І. Фашистський окупаційний режим на Україні та становище інтелігенції / В. Король, І. Малик // Трибуна. – 1997. – № 9 – 10. – С. 33 – 36.
12. Патриляк І. К. Повстанські групи ОУН(б) як «третя сила» в перші тижні Великої Вітчизняної війни (червень – липень 1941 р.) / І. К. Патриляк // Укр. іст. журн. – 2004. – №5. – С. 25 – 33.
13. Реконов П. Органи управління на окупованій території України (1941 – 1944 рр.) / П. Реконов // Укр. іст. журн. – 1997. – №3. – С.90 – 101.

Тема 30. Зміни в державному апараті та праві України в роки Великої Вітчизняної війни (1941 – 1945 рр.)

План

Вступ

1. Перебудова державного апарату на воєнний лад.
2. Реорганізація органів суду і прокуратури.
3. Зміни у праві і законодавстві в період війни.

Висновки

Література

1. Історія держави і права України: підручник: [У 2-х т.] / За ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина. Т. 2 – К. : Ін Юре, 2000. – 648 с.
2. Іванов В. М. Історія держави і права України: навч. посіб. / В. Іванов. – К. : Атіка, 2003. — 416 с.
3. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – Київ : Ін Юре, 2007. – 624 с.
4. Хрестоматія з історії держави і права України: навчальний посібник: [У 2 х т.]: Лютий 1917 р. – 1996 р. / За ред. В. Д. Гончаренка. – Т. 2 – К. : Ін Юре, 1997. – 800 с.
5. Литвин В. М. Україна в Другій світовій війні (1939–1945) / В. М. Литвин. – К. : Вид. дім «Лі-Терра», 2004. – 464 с.
6. Білас І. Репресивно-каральна система в Україні 1917 – 1953: Суспільно-політичний та історико-правовий аналіз / Білас Іван Григорович. Кн. 1. – К. : Либідь – Військо України, 1994. – 428 с.
7. Муковський І. Т., Лисенко О. Є. Звитяга і жертівність: Українці на фронтах другої світової війни / І. Т. Муковський, О. Є. Лисенко. – К., 1996. – 558 с.
8. Уткін О. Велика Вітчизняна і статистика печалі і подвигу / О. Уткін // Віче. – 2005. – №3.

**Тема 31. Організація і діяльність органів народної влади
в Закарпатті (1944 – 1945 рр.)**

План

Вступ

1. Звільнення Закарпаття від фашистів. Створення органів народної влади.
2. Державне будівництво на Закарпатті.
3. Законодавча діяльність Народної Ради. Входження Закарпаття до УРСР і перші кроки радянського будівництва.

Висновки

Література

1. Історія держави і права України: підручник: [У 2-х т.] / За ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина. Т. 2 – К. : Ін Юре, 2000. – 648 с.
2. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. — [6-те вид., перероб. і допов.]. – К. : Знання, 2007. — 471 с.
3. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – Київ : Ін Юре, 2007. – 624 с.
4. Литвин В. Історія України: підручник / Відп. ред. В. Смолій. НАН України. Інститут історії України. – К. : Наукова думка, 2013. – 991 с.
5. Хрестоматія з історії держави і права України: навчальний посібник: [У 2 х т.].: Лютий 1917 р. – 1996 р. / За ред. В. Д. Гончаренка. – Т. 2. – К. : Ін Юре, 1997. – 800 с.
6. Білас І. Репресивно-каральна система в Україні 1917 – 1953: Суспільно-політичний та історико-правовий аналіз / Білас Іван Григорович. Кн. 1. – К. : Либідь – Військо України, 1994. – 428 с.
7. Кульчицький В., Настюк М., Ткач А. Возз'єднання Закарпаття з Радянською Україною: соціально-політичні і правові основи / В. Кульчицький, М. Настюк, А. Ткач. – Львів, 1985. – 168 с.
8. Кульчицький В. Законодавча діяльність Народної Ради Закарпатської України / В. Кульчицький // Проблеми правознавства. – 1971. – Вип. 20.
9. Ярош Б. О. Тоталітарний режим на західноукраїнських землях у 30 – 50-ті роки ХХ століття / Б. О. Ярош. – Луцьк : Нاستир'я, 1995. – 171 с.

**Тема 32. Розвиток конституційного законодавства і права
України (1950 – 1980 рр.)**

План

Вступ

1. Розвиток галузей громадянського права в Україні в післявоєнний період.
2. Кодифікація республіканського законодавства кінця 60-х – поч. 80-х рр.
3. Перевага публічного права над приватним в умовах радянської командно-адміністративної системи.

Висновки

Література

1. Іванов В. М. Історія держави і права України: навч. посіб. / В. Іванов. –

- К. : Атіка, 2003. – 416 с.
2. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – Київ : Ін Юре, 2007. – 624 с.
 3. Литвин В. Історія України: підручник / Відп. ред. В. Смолій; НАН України. Інститут історії України. – К. : Наукова думка, 2013. – 991 с.
 4. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. – [6-те вид., перероб. і допов.]. – К. : Знання, 2007. – 471 с.
 5. Рогожин А. Й. Історія держави і права України: підручник для юрид. вищих навч. закладів і фак.: [У 2-х ч.]. / А. Й. Рогожин, М. М. Страхов, В. Д. Гончаренко та ін.; За ред. А.Й. Рогожина. – Ч. 2 – К.: Ін Юре, 1996. – 448 с.
 6. Хрестоматія з історії держави і права України: навчальний посібник: [У 2 х т.]: Лютий 1917 р. – 1996 р. / За ред. В. Д. Гончаренка. – Т. 2. – К. : Ін Юре, 1997. – 800 с.
 7. Бабий В. Очерк развития правовых исследований в Украинской ССР / В. Бабий. – К., 1984.
 8. Грищук В. К. Основні етапи другої комплексної кодифікації законодавства Української РСР (1956 – 1985) / В. К. Грищук // Рад. Право. – 1988. – № 1.
 9. Грищук В. К. Кодификация законодательства Украинской ССР (1956 – 1985): Текст лекцій / В. К. Грищук – Л., 1991.
 10. Кульчицький С. В. Спроба реформ (1956 – 1964) / С. В. Кульчицький // Укр. Істор. Жур. – 1998. – № 2 – 4. – С. 102 – 114; – С. 120 – 129; – С. 91 – 102.
 11. Кульчицький С. Еволюція державного устрою в Україні: від тоталітаризму до демократії / С. В. Кульчицький // Віче. – 1997. – №1.
 12. Сусло Д. Історія суду Радянської України / Д. Сусло. – К., 1968.
 13. Шелест П. Справжній суд історії ще попереду. Спогади, щоденники, документи, матеріали / Петро Шелест. [упоряд.: В. Баран, О. Мандебура та ін. За ред. Ю. Шаповала]. – К. : Генеза, 2003. – 808 с.

Тема 33. Суспільно-політичне становище України в 50 – 80 рр. ХХ ст.

План

Вступ

1. Україна в період відбудови народного господарства. Активізація зовнішньополітичної діяльності: вступ до ООН та приєднання до Варшавського договору.
2. Спроби лібералізації суспільно-політичного життя України в 2 пол. 50-х – на поч. 60-х років.
3. Причини і суть кризових явищ у політичному житті (серед. 60-х – перша пол. 70-х рр.).

Висновки

Література

1. Іванов В. М. Історія держави і права України: навч. посіб. / В. Іванов. – К. : Атіка, 2003. – 416 с.
2. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – Київ : Ін Юре, 2007. – 624 с.

3. Литвин В. Історія України: підручник / Відп. ред. В. Смолій; НАН України. Інститут історії України. – К. : Наукова думка, 2013. – 991 с.
4. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. – [6-те вид., перероб. і допов.]. – К. : Знання, 2007. – 471 с.
5. Рогожин А. Й. Історія держави і права України: підручник для юрид. вищих навч. закладів і фак.: [У 2-х ч.]. / А. Й. Рогожин, М. М. Страхов, В. Д. Гончаренко та ін.; За ред. А.Й. Рогожина. – Ч. 2. – К.: Ін Юре, 1996. – 448 с.
6. Хрестоматія з історії держави і права України: навчальний посібник: [У 2 х т.]: Лютий 1917 р. – 1996 р. / За ред. В. Д. Гончаренка. – Т. 2. – К. : Ін Юре, 1997. – 800 с.
7. Баран В. К. Україна після Сталіна: Нариси історії 1953-1985 рр. / Баран Володимир Кіндратович. – Львів : МП «Свобода», 1992. – 124 с.
8. Данилюк Ю. З. Опозиція в Україні (друга половина 50-х – 80-х рр. XX ст.) / Юрій Зіновійович Данилюк, Олег Григорович Бажан. – К. : Рідний край, 2000. – 616 с.
9. Кремень В. Г. Україна: альтернатива поступу (критика історичного досвіду) / Кремень В. Г., Табачник Д. В., Ткаченко М. В. – К. : «ARC-UKRAINA», 1996. – 793 с.
10. Кульчицький С. В. Спроба реформ (1956 – 1964) / С. В. Кульчицький // Український історичний журнал. – 1998. – № 2 – 4. – С. 102 – 114; – С. 120 – 129; – С. 91 – 102.
11. Місінкевич Л. Л. Реабілітація жертв політичних репресій в Україні (друга половина XX – початок XXI століття) / Леонід Місінкевич. – Хмельницький : Вид-во ХУУП, 2009. – 426 с
12. Шелест П. Справжній суд історії ще попереду. Спогади, щоденники, документи, матеріали / Петро Шелест [упоряд.: В. Баран, О. Мандебура та ін. За ред. Ю. Шаповала]. – К. : Генеза, 2003. – 808 с.

Тема 34. Національно-демократичний рух в Україні в 60 – 80 рр. XX ст.

План

Вступ

1. Загострення суспільно-політичної ситуації в Україні періоду «застою». Політика «русифікації».
2. Виникнення та діяльність дисидентського руху в Україні.
3. Українська Гельсінська група.

Висновки

Література

1. Іванов В. М. Історія держави і права України: навч. посіб. / В. Іванов. – К. : Атіка, 2003. – 416 с.
2. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – Київ : Ін Юре, 2007. – 624 с.
3. Литвин В. Історія України: підручник / Відп. ред. В. Смолій; НАН України. Інститут історії України. – К. : Наукова думка, 2013. – 991 с.

4. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. – [6-те вид., перероб. і допов.]. – К. : Знання, 2007. – 471 с.
5. Рогожин А. Й. Історія держави і права України: підручник для юрид. вищих навч. закладів і фак.: [У 2-х ч.]. / А. Й. Рогожин, М. М. Страхов, В. Д. Гончаренко та ін.; За ред. А.Й. Рогожина. – Ч. 2. – К.: Ін Юре, 1996. – 448 с.
6. Хрестоматія з історії держави і права України: навчальний посібник: [У 2 х т.]: Лютий 1917 р. – 1996 р. / За ред. В. Д. Гончаренка. – Т. 2. – К. : Ін Юре, 1997. – 800 с.
7. Бурковський Н. Національні процеси в СРСР після сталінської епохи / Н. Бурковський // Розбудова держави. – 1997. – №12. – С. 30 – 39.
8. Дзюба І. Інтернаціоналізм чи русифікація / І. Дзюба // Вітчизна. – 1990. – №5 – 7.
9. Кульчицький В. Еволюція державного устрою в Україні: від тоталітаризму до демократії / В. Кульчицький // Віче. – 1997. – №1.
10. Кудря Т. Зародження дисидентського руху в Україні / Т. Кудря // Історія України. – 1997. – №68 (грудня).
11. Місінкевич Л. Л. Реабілітація жертв політичних репресій в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ століття) / Леонід Місінкевич. – Хмельницький : Вид-во ХУУП, 2009. – 426 с.

Тема 35. Процеси перебудови та зміни в суспільно-політичному житті України

План

Вступ

1. Квітневий пленум ЦК КПРС 1985 р. – курс на перебудову.
2. Прийняття Верховною Радою України у 1988 р. генеральної схеми управління народним господарством республіки.
3. Демократизація діяльності рад народних депутатів.
4. Утворення українських політичних партій.

Висновки

Література

1. Іванов В. М. Історія держави і права України: навч. посіб. / В. Іванов. – К. : Атіка, 2003. – 416 с.
2. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – Київ : Ін Юре, 2007. – 624 с.
3. Литвин В. Історія України: підручник / Відп. ред. В. Смолій. НАН України. Інститут історії України. – К. : Наукова думка, 2013. – 991 с.
4. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. – [6-те вид., перероб. і допов.]. – К. : Знання, 2007. – 471 с.
5. Рогожин А. Й. Історія держави і права України: підручник для юрид. вищих навч. закладів і фак.: [У 2-х ч.]. / А. Й. Рогожин, М. М. Страхов, В. Д. Гончаренко та ін.; За ред. А.Й. Рогожина. – Ч. 2. – К.: Ін Юре, 1996. – 448 с.

6. Хрестоматія з історії держави і права України: навчальний посібник: [У 2 х т.]: Лютий 1917 р. – 1996 р. / За ред. В. Д. Гончаренка. – Т. 2. – К. : Ін Юре, 1997. – 800 с.
7. Білоус А. Політично-правові системи: світ і Україна / В. Білоус. – К., 1997.
8. Парфер Е. Партійна система незалежної України / Е. Парфер // Нова політика. – 1997. – № 1.
9. Гайдучок П. Україна на шляху до свободи і незалежності: кінець 80-х – початок 90-х рр. / П. Гайдучок // Армія України. – 1997. 15 липня.
10. Політична система сучасної України: особливості становлення, тенденції розвитку. – К., 1998.

Тема 36. Розпад СРСР та відродження Української незалежної держави

План

Вступ

1. Прийняття Декларації про державний суверенітет України 16 липня 1990 р., її зміст та значення.
2. Проголошення Акта про незалежність України та його всенародне схвалення.
3. Ліквідація СРСР. Політичне і правове значення Біловезької зустрічі керівників України, Росії та Білорусії.

Висновки

Література

1. Історія держави і права України: Хрестоматія для студентів юридичних вузів та фак. / За ред. О. О. Шевченка. – К. : Вентурі, 1996. – 224 с.
2. Кузьминець О. Історія держави і права України: навчальний посібник / О. Кузьминець, В. Калиновський; За заг. ред. чл.-кор. Академії пед. наук України, проф. Я. Ю. Кондратьєва. – [2-ге вид., доп.]. – К. : Україна, 2002. – 448 с.
3. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – Київ : Ін Юре, 2007. – 624 с.
4. Литвин В. Історія України: підручник / Відп. ред. В. Смолій; НАН України. Інститут історії України. – К. : Наукова думка, 2013. – 991 с.
5. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. — [6-те вид., перероб. і допов.]. — К. : Знання, 2007. — 471 с.
6. Декларація про державний суверенітет. Прийнята Верховною Радою УРСР 16 липня 1990 р. // Україна. – 1990. – №31.
7. Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 р. // Рад. Україна. – 1991. – 31 серп.
8. Рудич Ф. М. Україна в геополітичному контексті / Ф. М. Рудич // Віче. – 1998. – №11.
9. Дзюба І. Україна на шляхах державотворення / І. Дзюба // Віче. – 1992. – №7.

Тема 37. Українська держава на сучасному етапі

План

Вступ

1. Державне будівництво України:
 - а) нові принципи формування представницької, законодавчої і судової влади;
 - б) запровадження інституту президентства в Україні;
 - в) формування органів самоврядування в Україні.
2. Основні принципи зовнішньої політики. Україна – без'ядерна держава.

Висновки

Література

1. Історія держави і права України: Хрестоматія для студентів юридичних вузів та фак. / За ред. О. О. Шевченка. – К. : Вентурі, 1996. – 224 с.
2. Кузьминець О. Історія держави і права України: навчальний посібник / О. Кузьминець, В. Калиновський; За заг. ред. чл.-кор. Академії пед. наук України, проф. Я. Ю. Кондратьєва. – [2-ге вид., доп.]. – К. : Україна, 2002. – 448 с.
3. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – Київ : Ін Юре, 2007. – 624 с.
4. Литвин В. Історія України: підручник / Відп. ред. В. Смолій; НАН України. Інститут історії України. – К. : Наукова думка, 2013. – 991 с.
5. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. — [6-те вид., перероб. і допов.]. — К. : Знання, 2007. — 471 с.
6. Кульчицький С. Феномен радянської державності / С. Кульчицький // Історія України. – 1996. – № 2. – С. 2 – 4.
7. Кульчицький С. Державотворчий процес в Україні (підсумки першого п'ятиріччя) / С. Кульчицький // УІЖ. – 1996. – № 6. – С. 69 – 79.
8. Білоус О., Спалешко О. Українську економіку врятує тільки справжня демократія / О. Білоус, О. Спалешко // Віче. – 1998. – № 4.
9. Політична система сучасної України: особливості становлення, тенденції розвитку. – К., 1998.
10. Рудич Ф. М. Україна в геополітичному контексті / Ф. М. Рудич // Віче. – 1998. – № 11.

Тема 38. Конституція України 1996 р.

План

Вступ

1. Розробка та прийняття нової Конституції.
2. Структура та зміст.
3. Значення Конституції 1996 р.

Висновки

Література

1. Історія держави і права України: Хрестоматія для студентів юридичних вузів та фак. / За ред. О. О. Шевченка. – К. : Вентурі, 1996. – 224 с.

2. Кузьминець О. Історія держави і права України: навчальний посібник /О.Кузьминець, В.Калиновський; За заг. ред. чл.-кор. Академії пед. наук України, проф. Я. Ю. Кондратьєва. – [2-ге вид., доп.]. – К. : Україна, 2002. – 448 с.
3. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – Київ : Ін Юре, 2007. – 624 с.
4. Литвин В. Історія України: підручник / Відп. ред. В. Смолій; НАН України. Інститут історії України. – К. : Наукова думка, 2013. – 991 с.
5. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. — [6-те вид., перероб. і допов.]. – К. : Знання, 2007. – 471 с.
6. Білоус А. Конституційний процес в Україні: проблеми і перспективи / А. Білоус // Нова політика. – 1996. – №1. – С.4 – 9.
7. Закон України «Про внесення змін і доповнень до Конституції України» // Голос України. – 1992. – 7 квітня.
8. Омеляненко Г. Судово-правова реформа: конституційні питання / Г. Омеляненко // Віче. – 1998. – №4.
9. Тимченко І. Стабільність Конституції – стабільність держави / І. Тимченко // Політика і час. – 1997. – №3.
10. Україна: утвердження незалежної держави (1991 – 2001): – К., 2001. – С. 187 – 191.
11. Шаповал В. Конституція незалежної України у світовому вимірі / В. Шаповал // Політика і час. – 1997. – №4.
12. Шульженко Ф. Виконавча влада: діяти на підставі і для виконання закону / Ф. Шульженко // Віче. – 1998. – № 3. – С. 3 – 14.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра теорії та історії держави і права

Навчальна дисципліна:
Історія держави і права України

КОНТРОЛЬНА РОБОТА
на тему:
„ ... Назва теми ... „

Виконав:
Поліщук
Дмитро Олександрович,
студент 1 курсу
юридичного факультету

Перевірив:
Місінкевич
Леонід Леонідович,
доктор історичних наук, професор

Хмельницький
2020

ПЛАН

	Стор.
Вступ.....	2
1. (Назва першого розділу).....	3
2. (Назва другого розділу).....	6
3. (Назва третього розділу).....	9
Висновки.....	12
Список використаних джерел.....	14

Вступ

.....

(Виклад змісту вступу)

.....

1. (Назва першого розділу)

.....

(Виклад змісту першого розділу)

.....

2. (Назва другого розділу)

.....

(Виклад змісту другого розділу)

.....

3. (Назва третього розділу)

.....

(Виклад змісту третього розділу)

.....

Висновки

.....

(Виклад змісту висновків)

.....

Список використаних джерел

1. ... *(Реквізити джерела)*

2. ... *(Реквізити джерела)*

3. ... *(Реквізити джерела)* *(і т.д. відповідно до вимог оформлення списку джерел).*

Нижче списку використаних джерел рукописним способом зазначаються дата виконання науково-дослідної роботи й особистий підпис студента.

Оцінювання результатів виконання контрольних робіт здійснюється відповідно до чинної в університеті системи оцінювання знань в умовах запровадження Європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС) і включається до поточної успішності.

1.6. Підсумковий контроль

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі семестрового екзамену за обсягом навчального матеріалу, визначеним робочою програмою, і в терміни, встановлені розкладом.

1.6.1. Питання для підсумкового семестрового контролю (екзамену)

1. Історія держави і права як наука. Предмет, методологія курсу “Історія держави і права України”. Його місце і значення в системі юридичних наук.

2. Рабовласницькі державні утворення і право на території Північного Причорномор'я (середина I тис. до н. е. – V ст. н.е.).
3. Зародження класового ладу і формування державності у східних слов'ян. Утворення Давньоруської держави – Київської Русі (VI – початок XII ст.).
4. Суспільний лад Київської Русі у другій половині IX – першій третині XII ст.
5. Державний лад Київської Русі у другій половині IX – першій третині XII ст.
6. Правова система Київської Русі у другій половині IX – першій третині XII ст.
7. «Руська правда» – пам'ятка староруського права Київської Русі.
8. Судові органи і судочинство в Київській Русі.
9. Основні риси кримінального права за «Руською правдою».
10. Основні риси цивільного права за «Руською правдою».
11. Держава і право Русі в період феодальної роздробленості (середина XII – перша половина XIV ст.).
12. Утворення Галицько-Волинського князівства. Розвиток у ньому феодального землеволодіння.
13. Суспільний і державний лад Галицько-Волинської Русі.
14. Пам'ятки державності і права Галицько-Волинської держави.
15. Суспільний лад України у литовсько-польський період (друга половина XIV – перша половина XVII ст.).
16. Державний лад на українських землях у литовсько-польську добу (друга половина XIV – перша половина XVII ст.).
17. Джерела, основні риси і зміст права на Україні в литовсько-польський період (друга половина XIV – перша половина XVII ст.).
18. Литовські Статути та їх характеристика. Основні риси цивільного та кримінального права за Литовськими Статутами.
19. Виникнення українського козацтва: різні концепції в історичній літературі (кінець XV – перша половина XVII ст.).
20. Запорозька Січ та її роль в історії державотворення України.
21. Військово-політичний та адміністративно-територіальний устрій Запорозької Січі (кінець XV – перша половина XVII ст.) та його значення в історії державотворення України.
22. Право і судочинство у Запорізькому низовому війську (кінець XV – перша половина XVII ст.).
23. Джерела й основні риси права в Гетьманській державі 1648 – 1657 рр.
24. Народно-визвольна війна 1648 – 1654 років - вищий етап у розвитку антикріпосницького і визвольного руху українського народу.
25. Зміни в суспільних відносинах. Ліквідація магнатського і польсько-шляхетського землеволодіння в час народно-визвольної війни 1648 – 1654 років.
26. Ліквідація польської адміністративно-політичної системи управління в Лівобережній Україні і створення української національної держави за період 1648 – 1654 років.
27. Джерела й основні риси права гетьмансько-козацької держави у другій половині XVII – XVIII ст.
28. Переяславський договір 1654 року та його зміст, наслідки та сучасна оцінка.

29. Правове становище України під протекторатом російського царя. Березневі статті 1654 року. Царська жалувана Грамота від 27 березня 1654 року.
30. Соціально-економічне та політичне становище українських земель у складі Росії і Речі Посполитої (друга половина XVII – XVIII ст.).
31. Політичний лад. Адміністративно-політичне становище України у складі Росії. Обмеження автономії України (друга половина XVII – XVIII ст.).
32. Посилення колонізаторської політики російського царизму. Утворення губернських органів управління (друга половина XVIII – перша половина XIX ст.).
33. Суспільний лад і державний устрій на західноукраїнських землях (середина XVII – друга половина XVIII ст.).
34. Кодифікація права в Україні у XVIII столітті. «Права, за якими судиться малоросійський народ» та інші збірки законів.
35. Судова система і право на західноукраїнських землях (середина XVII – друга половина XVIII ст.).
36. Територія і господарство України в першій половині XIX ст.
37. Суспільний і державний устрій України після ліквідації української державності (перша половина XIX ст.).
38. Джерела та основні риси права України після ліквідації української державності (перша половина XIX ст.).
39. Селянська реформа 1861 року та її значення для подальшого розвитку України.
40. Судова реформа 1864 року в Росії: її наслідки та історичне значення.
41. Земська реформа 1864 року в Росії та її проведення в Україні: наслідки та історичне значення.
42. Територія, суспільний лад і державний устрій на західноукраїнських землях (кінець XVIII - перша половина XIX ст.).
43. Судова система і право в західноукраїнських землях у кінці XVIII – першій половині XIX ст.
44. Суспільний лад України в період утвердження і розвитку капіталізму (друга половина XIX ст.).
45. Державний устрій України в період утвердження і розвитку капіталізму (друга половина XIX ст.).
46. Джерела, основні риси права і судочинство України в період утвердження і розвитку капіталізму (друга половина XIX ст.).
47. Органи урядової адміністрації і самоврядування в Галичині, Північній Буковині та на Закарпатті в другій половині XIX ст.
48. Система судових, прокурорських органів і адвокатури в Галичині, Північній Буковині та на Закарпатті в другій половині XIX ст.
49. Зміни в державному ладі України з початку XX ст. до 1917 року.
50. Цивільне, адміністративне та кримінальне законодавство на Україні за період з 1900 до лютого 1917 рр.
51. Зміни в суспільно-політичному ладі і праві Галичини, Північної Буковини та Закарпаття (1900 – 1917 рр.).
52. Революція 1917 р. в Україні. Утворення і діяльність Української Центральної Ради. Проголошення УНР.

53. Українська Народна Республіка періоду Центральної Ради: її державність і право (березень 1917 – квітень 1918 рр.).
54. Універсали Української Центральної Ради: їх зміст та історичне значення (березень 1917 – квітень 1918 рр.).
55. Конституція УНР 1918 року: її зміст, наслідки та історичне значення.
56. Українська гетьманська держава (1918 р.). Основні риси її права.
57. Судова система УНР (березень 1917 – квітень 1918 рр.).
58. Утворення і державна розбудова Західноукраїнської Народної Республіки. Ухвала про об'єднання ЗУНР та УНР 22.01.1919.
59. Тимчасовий Основний закон ЗУНР. Її судова система і право.
60. Еміграційний уряд ЗУНР. Ризький мирний договір 1921 р. Рішення конференції Ради послів 15.03.1923. Занепад і самоліквідація ЗУНР.
61. Перший Всеукраїнський з'їзд Рад у Харкові. Проголошення УСРР (25.12.1917).
62. Прийняття, структура та зміст Конституції УСРР 1919р.
63. Україна та утворення СРСР. Перебудова державного апарату у зв'язку з введенням непу й утворенням СРСР.
64. Адміністративно-територіальна реформа в Україні в 20-х роках ХХ ст. Її зміст та історичне значення.
65. Утворення в складі Радянської України Автономної Молдавської Радянської Республіки в 20-х роках ХХ ст.
66. Основні риси права. Кодифікація законодавства в Українській СРР у 1920-х роках.
67. Становлення та еволюція репресивно-каральної системи в радянській Україні в 1920 – 1930-х роках.
68. Прийняття та основний зміст Конституції УСРР 1937р.
69. Держава і право України в період тоталітарного сталінського режиму (1929 – 1940 рр.).
70. Соціально-політичне становище Західної України у складі Польщі і Північної Буковини у складі Румунії (перша половина ХХ ст.).
71. Пакт Молотова - Ріббентропа 1939 р. та його політичне значення для подальшої долі західноукраїнських земель.
72. Звільнення Червоною Армією Західної України та Північної Буковини і створення там тимчасових органів влади й управління.
73. Державно-правові акти Народних Зборів Західної України та Північної Буковини і рішення Верховних Рад СРСР і УСРР про включення цих земель до складу України.
74. Напад фашистської Німеччини на СРСР. Німецький окупаційний режим. Спроби відновлення української держави з боку ОУН.
75. Перебудова державного апарату на воєнний лад. Реорганізація органів суду і прокуратури (1941 – 1945 рр.).
76. Зміни в праві та законодавстві у період Великої Вітчизняної війни (1941 – 1945-х рр.).
77. Зміни в законодавстві і праві України в період відбудови і спроб реформ (1945 – 1960 рр.).
78. Звільнення Закарпаття від фашистів. Створення органів народної влади. Державне будівництво.

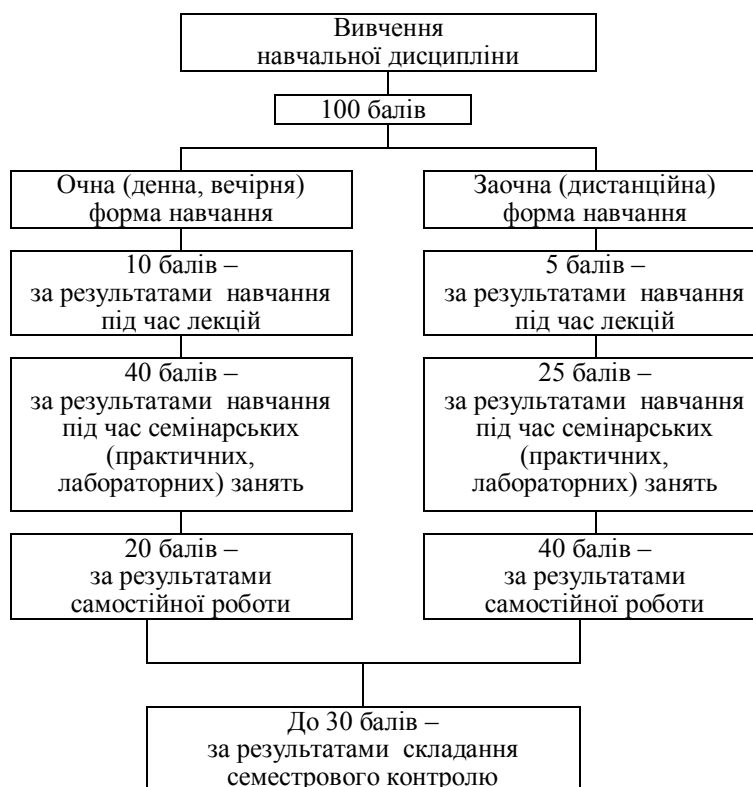
79. Друга кодифікація українського законодавства (1945 – середина 1960-х років).
80. Виникнення та діяльність дисидентського руху в Україні у 1960 – 1980-х роках та його значення в боротьбі за незалежну українську державу.
81. Процес перебудови в Україні та зміни в суспільно-політичному житті (1985 – 1991 рр.).
82. Декларація про державний суверенітет України 16 липня 1990р.: її зміст та історичне значення.
83. Акт проголошення незалежності України 24 серпня 1991р. та його політичне і правове значення.
84. Ліквідація СРСР. Причини і наслідки. Політичне і правове значення Біловезької зустрічі керівників України, Росії та Білорусії.
85. Утворення та розбудова незалежної української держави (1991 – 2010 рр.).
86. Судова система та правоохоронні органи незалежної української держави (1991 – 2011 рр.).
87. Державне будівництво в Україні на сучасному етапі: принципи формування представницької системи, запровадження інституту президентства на Україні та його представників на місцях, органи самоврядування в Україні.
88. Підготовка та прийняття Конституції України 1996 р.
89. Основний зміст Конституції України 1996 року.
90. Правова система України в сучасних умовах.

1.6.2. Приклад екзаменаційного білету

1. Суспільний лад Київської Русі у другій половині IX – першій третині XII ст.
2. Суспільний і державний устрій України після ліквідації української державності (I пол. XIX ст.)
3. Основні риси права. Кодифікація законодавства в Українській СРР (20-ті рр.).

2. Схема нарахування балів

2.1. Нарахування балів студентам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

2.2. Обсяг балів, здобутих студентом під час лекцій з навчальної дисципліни, обчислюється у пропорційному співвідношенні кількості відвіданих лекцій і кількості лекцій, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатком 2 до Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова.

З цієї навчальної дисципліни передбачено проведення 6 лекційних занять за заочною формою навчання.

Отже, студент може набрати під час лекцій таку кількість балів:

№ з/п	Форма навчання	Кількість лекцій за планом	Кількість відвіданих лекцій					
			1	2	3	4	5	6
1.	Заочна	6	0,8	1,7	2,5	3,3	4,2	5,0

2.3. Обсяг балів, здобутих студентом під час семінарських занять, обчислюється за сумою балів, здобутих під час кожного із занять, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатком 3 до Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права.

З цієї навчальної дисципліни передбачено проведення 2 семінарських занять за заочною формою навчання.

Перерозподіл кількості балів в межах максимально можливої кількості балів за самостійну роботу студентів та виконання індивідуальних завдань, наведено в наступній таблиці:

№ з/п	2 теми	Номер теми		Усього балів
		1.	2.	
1.	Максимальна кількість балів за самостійну роботу (ЗАОЧНА ФОРМА)	20	20	40
	Усього балів			40

3. Рекомендовані джерела

3.1. Література до всіх тем

1. Захарченко П. П. Історія держави і права України: підручник / П. П. Захарченко. — К. : Атіка, 2004. — 368 с.
2. Іванов В. М. Історія держави і права України: навч. посіб. / В. Іванов. — К. : Атіка, 2003. — 416 с.
3. Історія держави і права України: підручник / За ред. А. С. Чайковського. — К. : Юрінком Інтер, 2004. — 512 с.
4. Історія держави і права України: підручник. / За ред. А. С. Чайковського — К. : Юрінком Інтер, 2006. — 512 с.
5. Історія держави і права України: підручник: [У 2-х т.], / За ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина. — Т. 1. — К. : Ін Юре, 2000. — 648 с.
6. Історія держави і права України: Хрестоматія для студентів юридичних вузів та фак. / За ред. О. О. Шевченка. — К. : Вентурі, 1996. — 224 с.
7. Кузьминець О. Історія держави і права України: навчальний посібник /О. Кузьминець, В. Калиновський; За заг. ред. чл.-кор. Академії пед. наук України, проф. Я. Ю. Кондратьєва. — [2-ге вид., доп.]. — К. : Україна, 2002. — 448 с.
8. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: навч. посіб. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. — Київ : Атіка, 2006. — 352 с.
9. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. — Київ : Ін Юре, 2007. — 624 с.
10. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. — [6-те вид., перероб. і допов.]. — К. : Знання, 2007. — 471 с.
11. Рогожин А. Й. Історія держави і права України: підручник для юридичних вищих навч. закладів і факультетів: [У 2-х ч.]. / А. Й. Рогожин, М. М. Страхов, В. Д. Гончаренко та ін.; За ред. акад. АПН України А. Й. Рогожина. — Ч. 1. — К. : Ін Юре, 1996. — 368 с.
12. Рогожин А. Й. Історія держави і права України: підручник для юрид. вищих навч. закладів і фак.: [У 2-х ч.]. / А. Й. Рогожин, М. М. Страхов, В. Д. Гончаренко та ін.; За ред. А.Й. Рогожина. — Ч. 2. — К.: Ін Юре, 1996. — 448 с.
13. Терлюк І. Я. Історія держави і права України (Доновітній час): навчальний посібник / І. Я. Терлюк. — К. : Атіка, 2006. — 400 с.
14. Трофанчук Г. І. Історія держави і права України: навч. посіб. / Г. І. Трофанчук; М-во освіти і науки України. — К. : Юрінком Інтер, 2010. — 381 с.
15. Хрестоматія з історії держави і права України: Навчальний посібник: [У 2-х т.]: З найдавніших часів до початку XX ст. / За ред. В. Д. Гончаренка. — Т. 1. — К. : Ін Юре, 1997. — 464 с.
16. Хрестоматія з історії держави і права України: навчальний посібник: [У 2-х т.]: Лютий 1917 р. — 1996 р. / За ред. В. Д. Гончаренка. — Т. 2. — К. : Ін Юре, 1997. — 800 с.
17. Хрестоматія з історії держави і права України: навчальний посібник / Сост. А. С. Чайковський, О. Л. Копиленко, В. М. Кривоніс, В. В. Свистунов, Г. І. Трофанчук. — К. : Юрінком Інтер, 2003. — 656 с.

3.2. Допоміжна література

1. Апарат управління Галичиною у складі Австро-Угорщини: [Навч. посіб.] / В С. Кульчицький, І. Й. Бойко, О. І. Мікула, І. Ю. Настася. – Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. – Львів : Тріада плюс, 2002. – 88 с.
2. Андрусишин Б.І., Гуз А.М. Пам'ятки історії держави і права України. Київська Русь / Б. І. Андрусишин, А. М. Гуз; [Упоряд. і наук. комент. А. М. Гуз.]; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Каф. теорії та історії держави і права. – К., 2003. — 59 с.
3. Дубровіна А. Б. Суспільний лад, механізм управління та право України в період розкладу соціально-кріпосницької системи і зростання капіталістичних відносин (перша половина ХІХ ст.) / А. Б. Дубровіна. – К., 1996. – 111 с.
4. Історія України. Галицько-Волинське князівство як форма української державності: Конспект лекцій. / Київ. держ. торг.-екон. ун-т; [Уклад.: О. М. Язвінська, П. П. Притуляк; Ред. С. В. Яценко]. – К., 1995. – 29 с.
5. Копиленко О. Л., Копиленко М. Л. Держава і право України 1917 – 1920. Центральна Рада. Гетьманство. Директорія / О. Л. Копиленко. – К., 1997. – 208 с.
6. Крижацький С. Д., Зубар В. М., Русява А. С. Античні держави Північного Причорномор'я / С. Д. Крижацький, В. М. Зубар, А. С. Русява. – К., 1998.
7. Кульчицький С. Комунізм в Україні: перше десятиріччя (1919 – 1928 рр.) / С. Кульчицький. – К., 1996. – 396 с.
8. Кульчицький С. В. Спроба реформ (1956 – 1964) / С. В. Кульчицький // Український історичний журнал. – 1998. – № 2 – 4. – С. 102 – 114; – С. 120 – 129; – С. 91 – 102.
9. Лукашевич О. А. Конституція Пилипа Орлика – історико-правова пам'ятка ХVІІІ ст. / О. А. Лукашевич. – Х. : Основа, 1996. – 51 с.
10. Місінкевич Л. Л. Реабілітація жертв політичних репресій в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ століття) / Леонід Місінкевич. – Хмельницький : Вид-во ХУУП, 2009. – 426 с.
11. Правова ідеологія і право України на етапі становлення тоталітарного режиму (1929 – 1941) / за ред. О. М. Мироненка, І. Б. Усенка. – К., 2001. – 164 с.
12. Смолій В. А., Ричка В. М. Угоди гетьманського уряду України з Московською державою (1654 – 1764 рр.) очима правознавця / В. А. Смолій, В. М. Ричка // Укр. іст. журн. – 1993. – № 4 – 6.
13. Степанков В. С. Проблеми становлення монархічної форми правління Богдана Хмельницького (1648 – 1657 рр.) / В. С. Степанков // Укр. іст. журн. – 1995. – № 4. – С. 14 – 33.
14. Тищик Б., Вівчаренко Б. Суспільно-політичний лад і право України у складі Литовської держави та Речі Посполитої / Б. Тищик, Б. Вівчаренко. – Львів, 1996. – 36 с.
15. Яворницький Д. Історія запорозьких козаків: [У 3 т.] / Д. Яворницький. – К., 1989 – 1991.

Тема 1. Історія держави і права України як наука і навчальна дисципліна

1. Історія держави і права України: підручник / За ред. А. С. Чайковського. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 512 с.
2. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. — [6-те вид., перероб. і допов.]. — К. : Знання, 2007. — 471 с.

3. Терлюк І. Я. Історія держави і права України (Доновітній час): навчальний посібник / І. Я. Терлюк. – К. : Атіка, 2006. – 400 с.

4. Трофанчук Г. І. Історія держави і права України: навч. посіб. / Г. І. Трофанчук; М-во освіти і науки України. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 381 с.

Тема 2. Рабовласницькі державні утворення і право на території сучасної України (середина I тис. до н.е. V ст. н. е.)

1. Захарченко П. П. Історія держави і права України: підручник / П. П. Захарченко. – К. : Атіка, 2004. – 368 с.

2. Історія держави і права України: підручник. / За ред. А. С. Чайковського – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.

3. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: навч. посіб. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – Київ : Атіка, 2006. – 352 с.

4. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – Київ : Ін Юре, 2007. – 624 с.

5. Трофанчук Г. І. Історія держави і права України: навч. посіб. / Г. І. Трофанчук; М-во освіти і науки України. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 381 с.

Тема 3. Держава і право Київської Русі у період зародження, становлення та феодальної роздробленості (VI – початок XIII ст.)

1. Захарченко П. П. Історія держави і права України: підручник / П. П. Захарченко. – К. : Атіка, 2004. – 368 с.

2. Історія держави і права України: підручник. / За ред. А. С. Чайковського – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.

3. Історія держави і права України: підручник: [У 2-х т.], / За ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 2000. – 648 с.

4. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: навч. посіб. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – Київ : Атіка, 2006. – 352 с.

5. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – Київ : Ін Юре, 2007. – 624 с.

6. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. — [6-те вид., перероб. і допов.]. — К. : Знання, 2007. — 471 с.

7. Трофанчук Г. І. Історія держави і права України: навч. посіб. / Г. І. Трофанчук; М-во освіти і науки України. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 381 с.

8. Хрестоматія з історії держави і права України: Навчальний посібник: [У 2-х т.]: З найдавніших часів до початку XX ст. / За ред. В. Д. Гончаренка. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 1997. – 464 с.

Тема 4. Галицько-Волинське князівство – черговий етап розвитку української державності та права

1. Історія держави і права України: підручник. / За ред. А. С. Чайковського – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.

2. Історія держави і права України: підручник: [У 2-х т.], / За ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 2000. – 648 с.
3. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: навч. посіб. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – Київ : Атіка, 2006. – 352 с.
4. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – Київ : Ін Юре, 2007. – 624 с.
5. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. — [6-те вид., перероб. і допов.]. — К. : Знання, 2007. — 471 с.
6. Трофанчук Г. І. Історія держави і права України: навч. посіб. / Г. І. Трофанчук; М-во освіти і науки України. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 381 с.
7. Хрестоматія з історії держави і права України: Навчальний посібник: [У 2-х т.]: З найдавніших часів до початку ХХ ст. / За ред. В. Д. Гончаренка. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 1997. – 464 с.

Тема 5. Українські землі під владою Литви та Польщі (кінець XIV – перша половина XVII ст.)

1. Захарченко П. П. Історія держави і права України: підручник / П. П. Захарченко. – К. : Атіка, 2004. – 368 с.
2. Історія держави і права України: підручник. / За ред. А. С. Чайковського – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.
3. Історія держави і права України: підручник: [У 2-х т.], / За ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 2000. – 648 с.
4. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: навч. посіб. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – Київ : Атіка, 2006. – 352 с.
5. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – Київ : Ін Юре, 2007. – 624 с.
6. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. — [6-те вид., перероб. і допов.]. — К. : Знання, 2007. — 471 с.
7. Трофанчук Г. І. Історія держави і права України: навч. посіб. / Г. І. Трофанчук; М-во освіти і науки України. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 381 с.
8. Хрестоматія з історії держави і права України: Навчальний посібник: [У 2-х т.]: З найдавніших часів до початку ХХ ст. / За ред. В. Д. Гончаренка. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 1997. – 464 с.

Тема 6. Устрій та право Запорозької Січі. Становлення української козацької держави Військо Запорозьке (1649 – 1764 рр.)

1. Захарченко П. П. Історія держави і права України: підручник / П. П. Захарченко. – К. : Атіка, 2004. – 368 с.
2. Історія держави і права України: підручник. / За ред. А. С. Чайковського – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.
3. Історія держави і права України: підручник: [У 2-х т.], / За ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 2000. – 648 с.

4. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: навч. посіб. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – Київ : Атіка, 2006. – 352 с.
5. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – Київ : Ін Юре, 2007. – 624 с.
6. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. — [6-те вид., перероб. і допов.]. — К. : Знання, 2007. — 471 с.
7. Терлюк І. Я. Історія держави і права України (Доновітній час): навчальний посібник / І. Я. Терлюк. – К. : Атіка, 2006. – 400 с.
8. Трофанчук Г. І. Історія держави і права України: навч. посіб. / Г. І. Трофанчук; М-во освіти і науки України. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 381 с.
9. Хрестоматія з історії держави і права України: Навчальний посібник: [У 2-х т.]: З найдавніших часів до початку XX ст. / За ред. В. Д. Гончаренка. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 1997. – 464 с.

Тема 7. Держава і право України в період козацько-гетьманської доби (середина XVII – кінець XVIII ст.)

1. Захарченко П. П. Історія держави і права України: підручник / П. П. Захарченко. – К. : Атіка, 2004. – 368 с.
2. Історія держави і права України: підручник / За ред. А. С. Чайковського. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 512 с.
3. Історія держави і права України: підручник. / За ред. А. С. Чайковського – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.
4. Історія держави і права України: підручник: [У 2-х т.], / За ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 2000. – 648 с.
5. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: навч. посіб. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – Київ : Атіка, 2006. – 352 с.
6. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – Київ : Ін Юре, 2007. – 624 с.
7. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. — [6-те вид., перероб. і допов.]. — К. : Знання, 2007. — 471 с.
8. Терлюк І. Я. Історія держави і права України (Доновітній час): навчальний посібник / І. Я. Терлюк. – К. : Атіка, 2006. – 400 с.
9. Трофанчук Г. І. Історія держави і права України: навч. посіб. / Г. І. Трофанчук; М-во освіти і науки України. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 381 с.
10. Хрестоматія з історії держави і права України: Навчальний посібник: [У 2-х т.]: З найдавніших часів до початку XX ст. / За ред. В. Д. Гончаренка. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 1997. – 464 с.

Тема 8. Суспільно-політичний лад і право в західноукраїнських землях (друга половина XVII – 70-ті роки XVIII ст.)

1. Захарченко П. П. Історія держави і права України: підручник / П. П. Захарченко. – К. : Атіка, 2004. – 368 с.
2. Історія держави і права України: підручник. / За ред. А. С. Чайковського – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.

3. Історія держави і права України: підручник: [У 2-х т.], / За ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 2000. – 648 с.
4. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: навч. посіб. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – Київ : Атіка, 2006. – 352 с.
5. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – Київ : Ін Юре, 2007. – 624 с.
6. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. — [6-те вид., перероб. і допов.]. — К. : Знання, 2007. — 471 с.
7. Трофанчук Г. І. Історія держави і права України: навч. посіб. / Г. І. Трофанчук; М-во освіти і науки України. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 381 с.
8. Хрестоматія з історії держави і права України: Навчальний посібник: [У 2-х т.]: З найдавніших часів до початку XX ст. / За ред. В. Д. Гончаренка. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 1997. – 464 с.

Тема 9. Суспільно-політичний устрій і право України після ліквідації української державності (кінець XVIII – XIX ст.)

1. Історія держави і права України: підручник / За ред. А. С. Чайковського. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 512 с.
2. Історія держави і права України: підручник: [У 2-х т.], / За ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 2000. – 648 с.
3. Рогожин А. Й. Історія держави і права України: підручник для юридичних вищих навч. закладів і факультетів: [У 2-х ч.]. / А. Й. Рогожин, М. М. Страхов, В. Д. Гончаренко та ін.; За ред. акад. АПН України А. Й. Рогожина. – Ч. 1. – К. : Ін Юре, 1996. – 368 с.

Тема 10. Суспільно-політичний лад і право в західноукраїнських землях наприкінці XVIII – початку XX ст.

1. Іванов В. М. Історія держави і права України: навч. посіб. / В. Іванов. — К. : Атіка, 2003. — 416 с.
2. Історія держави і права України: підручник. / За ред. А. С. Чайковського – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.
3. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – Київ : Ін Юре, 2007. – 624 с.
4. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. — [6-те вид., перероб. і допов.]. — К. : Знання, 2007. — 471 с.
5. Рогожин А. Й. Історія держави і права України: підручник для юрид. вищих навч. закладів і фак.: [У 2-х ч.]. / А. Й. Рогожин, М. М. Страхов, В. Д. Гончаренко та ін.; За ред. А.Й. Рогожина. – Ч. 2. – К.: Ін Юре, 1996. – 448 с.
6. Терлюк І. Я. Історія держави і права України (Доновітній час): навчальний посібник / І. Я. Терлюк. – К. : Атіка, 2006. – 400 с.
7. Трофанчук Г. І. Історія держави і права України: навч. посіб. / Г. І. Трофанчук; М-во освіти і науки України. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 381 с.

8. Хрестоматія з історії держави і права України: Навчальний посібник: [У 2-х т.]: З найдавніших часів до початку XX ст. / За ред. В. Д. Гончаренка. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 1997. – 464 с.

Тема 11. Суспільно-політичний лад і право в період з початку XX ст. до 1917 р.

1. Іванов В. М. Історія держави і права України: навч. посіб. / В. Іванов. — К. : Атіка, 2003. — 416 с.
2. Історія держави і права України: підручник. / За ред. А. С. Чайковського — К. : Юрінком Інтер, 2006. — 512 с.
3. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. — Київ : Ін Юре, 2007. — 624 с.
4. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. — [6-те вид., перероб. і допов.]. — К. : Знання, 2007. — 471 с.
5. Рогожин А. Й. Історія держави і права України: підручник для юрид. вищих навч. закладів і фак.: [У 2-х ч.]. / А. Й. Рогожин, М. М. Страхов, В. Д. Гончаренко та ін.; За ред. А.Й. Рогожина. — Ч. 2. — К.: Ін Юре, 1996. — 448 с.
6. Терлюк І. Я. Історія держави і права України (Доновітній час): навчальний посібник / І. Я. Терлюк. — К. : Атіка, 2006. — 400 с.
7. Трофанчук Г. І. Історія держави і права України: навч. посіб. / Г. І. Трофанчук; М-во освіти і науки України. — К. : Юрінком Інтер, 2010. — 381 с.

Тема 12. Українська Народна Республіка періоду Центральної Ради (березень 1917 – квітень 1918 рр.)

1. Історія держави і права України: підручник. / За ред. А. С. Чайковського — К. : Юрінком Інтер, 2006. — 512 с.
2. Історія держави і права України: підручник: [У 2-х т.], / За ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина. — Т. 1. — К. : Ін Юре, 2000. — 648 с.
3. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. — [6-те вид., перероб. і допов.]. — К. : Знання, 2007. — 471 с.
4. Рогожин А. Й. Історія держави і права України: підручник для юрид. вищих навч. закладів і фак.: [У 2-х ч.]. / А. Й. Рогожин, М. М. Страхов, В. Д. Гончаренко та ін.; За ред. А.Й. Рогожина. — Ч. 2. — К.: Ін Юре, 1996. — 448 с.
5. Хрестоматія з історії держави і права України: Навчальний посібник: [У 2-х т.]: З найдавніших часів до початку XX ст. / За ред. В. Д. Гончаренка. — Т. 1. — К. : Ін Юре, 1997. — 464 с.

Тема 13. Українсько-гетьманська держава (квітень – листопад 1918 р.)

1. Історія держави і права України: підручник. / За ред. А. С. Чайковського — К. : Юрінком Інтер, 2006. — 512 с.
2. Історія держави і права України: підручник: [У 2-х т.], / За ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина. — Т. 1. — К. : Ін Юре, 2000. — 648 с.
3. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: навч. посіб. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. — Київ : Атіка, 2006. — 352 с.

4. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – Київ : Ін Юре, 2007. – 624 с.

5. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. — [6-те вид., перероб. і допов.]. — К. : Знання, 2007. — 471 с.

6. Трофанчук Г. І. Історія держави і права України: навч. посіб. / Г. І. Трофанчук; М-во освіти і науки України. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 381 с.

7. Хрестоматія з історії держави і права України: Навчальний посібник: [У 2-х т.]: З найдавніших часів до початку XX ст. / За ред. В. Д. Гончаренка. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 1997. – 464 с.

Тема 14. Українська Народна Республіка періоду Директорії (листопад 1918 – листопад 1920 рр.)

1. Історія держави і права України: підручник / За ред. А. С. Чайковського. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 512 с.

2. Історія держави і права України: підручник. / За ред. А. С. Чайковського – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.

3. Історія держави і права України: підручник: [У 2-х т.], / За ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 2000. – 648 с.

4. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – Київ : Ін Юре, 2007. – 624 с.

5. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. — [6-те вид., перероб. і допов.]. — К. : Знання, 2007. — 471 с.

6. Трофанчук Г. І. Історія держави і права України: навч. посіб. / Г. І. Трофанчук; М-во освіти і науки України. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 381 с.

7. Хрестоматія з історії держави і права України: Навчальний посібник: [У 2-х т.]: З найдавніших часів до початку XX ст. / За ред. В. Д. Гончаренка. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 1997. – 464 с.

Тема 15. Західноукраїнська Народна Республіка (1918 – 1923рр.)

1. Історія держави і права України: підручник / За ред. А. С. Чайковського. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 512 с.

2. Історія держави і права України: підручник. / За ред. А. С. Чайковського – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.

3. Історія держави і права України: підручник: [У 2-х т.], / За ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 2000. – 648 с.

4. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – Київ : Ін Юре, 2007. – 624 с.

5. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. — [6-те вид., перероб. і допов.]. — К. : Знання, 2007. — 471 с.

6. Трофанчук Г. І. Історія держави і права України: навч. посіб. / Г. І. Трофанчук; М-во освіти і науки України. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 381 с.

7. Хрестоматія з історії держави і права України: Навчальний посібник: [У 2-х т.]: З найдавніших часів до початку XX ст. / За ред. В. Д. Гончаренка. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 1997. – 464 с.

Тема 16. Утворення радянської держави. Держава і право УСРР в умовах нової економічної політики (1921 – 1929 рр.)

1. Історія держави і права України: підручник. / За ред. А. С. Чайковського – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.

2. Історія держави і права України: підручник: [У 2-х т.], / За ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 2000. – 648 с.

3. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – Київ : Ін Юре, 2007. – 624 с.

4. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. — [6-те вид., перероб. і допов.]. — К. : Знання, 2007. — 471 с.

5. Трофанчук Г. І. Історія держави і права України: навч. посіб. / Г. І. Трофанчук; М-во освіти і науки України. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 381 с.

6. Хрестоматія з історії держави і права України: Навчальний посібник: [У 2-х т.]: З найдавніших часів до початку XX ст. / За ред. В. Д. Гончаренка. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 1997. – 464 с.

Тема 17. Держава і право України в період тоталітарно-репресивного режиму (1929 – 1940 рр.)

1. Історія держави і права України: підручник / За ред. А. С. Чайковського. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 512 с.

2. Історія держави і права України: підручник. / За ред. А. С. Чайковського – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.

3. Історія держави і права України: підручник: [У 2-х т.], / За ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 2000. – 648 с.

4. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – Київ : Ін Юре, 2007. – 624 с.

5. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. — [6-те вид., перероб. і допов.]. — К. : Знання, 2007. — 471 с.

6. Трофанчук Г. І. Історія держави і права України: навч. посіб. / Г. І. Трофанчук; М-во освіти і науки України. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 381 с.

7. Хрестоматія з історії держави і права України: Навчальний посібник: [У 2-х т.]: З найдавніших часів до початку XX ст. / За ред. В. Д. Гончаренка. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 1997. – 464 с.

Тема 18. Держава і право України в роки Другої світової війни (червень 1941 – 1945 рр.)

1. Іванов В. М. Історія держави і права України: навч. посіб. / В. Іванов. — К. : Атіка, 2003. — 416 с.

2. Історія держави і права України: підручник. / За ред. А. С. Чайковського – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.

3. Історія держави і права України: підручник: [У 2-х т.], / За ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 2000. – 648 с.

4. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – Київ : Ін Юре, 2007. – 624 с.

5. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. — [6-те вид., перероб. і допов.]. — К. : Знання, 2007. — 471 с.

7. Трофанчук Г. І. Історія держави і права України: навч. посіб. / Г. І. Трофанчук; М-во освіти і науки України. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 381 с.

8. Хрестоматія з історії держави і права України: Навчальний посібник: [У 2-х т.]: 3 найдавніших часів до початку XX ст. / За ред. В. Д. Гончаренка. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 1997. – 464 с.

Тема 19. Держава і право України у повоєнні роки і в період десталінізації (1945 – перша половина 1960-х рр.)

1. Іванов В. М. Історія держави і права України: навч. посіб. / В. Іванов. — К. : Атіка, 2003. — 416 с.

2. Історія держави і права України: підручник: [У 2-х т.], / За ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 2000. – 648 с.

3. Історія держави і права України: Хрестоматія для студентів юридичних вузів та фак. / За ред. О. О. Шевченка. – К. : Вентурі, 1996. – 224 с.

4. Рогожин А. Й. Історія держави і права України: підручник для юридичних вищих навч. закладів і факультетів: [У 2-х ч.]. / А. Й. Рогожин, М. М. Страхов, В. Д. Гончаренко та ін.; За ред. акад. АПН України А. Й. Рогожина. – Ч. 1. – К. : Ін Юре, 1996. – 368 с.

5. Хрестоматія з історії держави і права України: Навчальний посібник: [У 2-х т.]: 3 найдавніших часів до початку XX ст. / За ред. В. Д. Гончаренка. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 1997. – 464 с.

6. Хрестоматія з історії держави і права України: навчальний посібник / Сост. А. С. Чайковський, О. Л. Копиленко, В. М. Кривоніс, В. В. Свистунов, Г. І. Трофанчук. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 656 с.

Тема 20. Держава і право в період уповільнення темпів суспільного розвитку, застою та перебудови (середина 1960-х років – кінець 1980-х рр.)

1. Іванов В. М. Історія держави і права України: навч. посіб. / В. Іванов. — К. : Атіка, 2003. — 416 с.

2. Історія держави і права України: підручник. / За ред. А. С. Чайковського – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.

3. Історія держави і права України: підручник: [У 2-х т.], / За ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина. – Т. 1. – К. : Ін Юре, 2000. – 648 с.

4. Кузьминець О. Історія держави і права України: навчальний посібник /О. Кузьминець, В. Калиновський; За заг. ред. чл.-кор. Академії пед. наук України, проф. Я. Ю. Кондратьєва. – [2-ге вид., доп.]. – К. : Україна, 2002. – 448 с.

5. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – Київ : Ін Юре, 2007. – 624 с.

6. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. — [6-те вид., перероб. і допов.]. — К. : Знання, 2007. — 471 с.
7. Трофанчук Г. І. Історія держави і права України: навч. посіб. / Г. І. Трофанчук; М-во освіти і науки України. — К. : Юрінком Інтер, 2010. — 381 с.
8. Хрестоматія з історії держави і права України: навчальний посібник: [У 2-х т.]: Лютий 1917 р. — 1996 р. / За ред. В. Д. Гончаренка. — Т. 2. — К. : Ін Юре, 1997. — 800 с.

Тема 21. Національно-державне відродження України в сучасному світі

1. Іванов В. М. Історія держави і права України: навч. посіб. / В. Іванов. — К. : Атіка, 2003. — 416 с.
2. Історія держави і права України: підручник. / За ред. А. С. Чайковського — К. : Юрінком Інтер, 2006. — 512 с.
3. Історія держави і права України: підручник: [У 2-х т.], / За ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина. — Т. 1. — К. : Ін Юре, 2000. — 648 с.
4. Кузьминець О. Історія держави і права України: навчальний посібник / О. Кузьминець, В. Калиновський; За заг. ред. чл.-кор. Академії пед. наук України, проф. Я. Ю. Кондратьєва. — [2-ге вид., доп.]. — К. : Україна, 2002. — 448 с.
5. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. — Київ : Ін Юре, 2007. — 624 с.
6. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. / Петро Музиченко. — [6-те вид., перероб. і допов.]. — К. : Знання, 2007. — 471 с.
7. Хрестоматія з історії держави і права України: навчальний посібник: [У 2-х т.]: Лютий 1917 р. — 1996 р. / За ред. В. Д. Гончаренка. — Т. 2. — К. : Ін Юре, 1997. — 800 с.

3. 3. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. http://pidruchniki.com/1584072045407/pravo/istoriya_derzhavi_i_prava_ukrayini
2. <http://westudents.com.ua/knigi/417-storya-derjavi-prava-ukrani-muzichenko-pp.html>
3. <http://www.studmed.ru/docs/document8794?view=1>
4. <http://uris.org.ua/istoriya-gosudarstva-i-prava-ukrainy>
5. <https://books.br.com.ua/themes/7/49>

Обліковий обсяг навчально-методичних матеріалів – 5,95 авт. арк.